په الله تعالی ایمان

معنی،
دلایل
او غوښتني ئې

حکمتیار

پر الله تعالی ایمان

معنی،

دلایل

او غوښتني ئې

حکمتیار

Download from; aghalibrary.com

فهرست

عنوان	صفحه
د ناشر مقدمه	۱
سریزه	۳
په الله تعالی ایمان	۷
الله جل شأنه د رحمت په آثارو کي	۲۷
د اوبو د تصفيې الهي نظام	۳۶
طبيعي لارښووني	۳۹
د شپې او ورځې الهي نظام، ستره الهي پېرزوينه	۴۳
د پيغمبرانو بعثت د رحمن رب بله پېرزوينه	۴۹
د ظالمانو مواخذه د الله د پېرزويني بله نښه	۵۰
الله د دې ملک مالک دئ	۵۴
ستا د مرگ پر پېکړه څوک کوي؟	۵۹
دا هر څه د چا ارادې ته تسليم دي؟	۵۹
په الله جل شأنه د ايمان مقتضيات	۸۳

Download from; aghalibrary.com

يوازي له الله نه استعانت ۸۹
له الله جل شأنه سره کلکه مينه ۱۰۹
يوازي له الله نه وېره ۱۱۶
ولي به يوازي له الله جل شأنه نه وېر ېږو؟ ۱۳۲
په خپل رزق يوازي له الله نه وېره ۱۴۰
عزت او ذلت د الله په اختيار کي دئ ۱۴۷
پر الله توکل ۱۵۳
ډاډه او مطمئن زړه ۱۶۰
اطاعت ۱۷۷
دوستي او دښمني د الله لپاره ۱۸۳

Download from; aghalibrary.com

بسم الله الرحمن الرحيم

د ناشر مقدمه

د الله تعالی د پېرزوینو ممنون یو چي موږ ته ئې د یوه بل ښکلي کتاب د خپرولو توفیق راکړ، دا کتاب د هغو درسونو د لړۍ یوه برخه ده چي ورور حکمتیار د اردوی سپاهیان رضاکار اسلام (اسرا) په تربیتي غونډو کي رضاکارانو ته درلودل او په ۱۳۶۹هـ ش کال کي د کتاب په بڼه کي ترتیب او چاپ شوی، د ځینو عربو وروڼو په غوښتنه؛ په عربي ترجمه او په کافي شمېر کي خپور شوی، دا کتاب په الله تعالی باندي د ایمان معنی، غوښتني او هغه دلایل وړاندي کوي چي د الله تعالی د شته والي د اثبات لپاره په قرآن کي راغلي، د دې درسونو دا لړۍ د لاندي پنځو کتابونو په بڼې کي خپره شوې:

١. په الله تعالی ایمان، معنی، دلایل او غوښتني ئې.
٢. په آخرت ایمان، معنی، دلایل او غوښتني ئې.
٣. په پیغمبرانو ایمان، معنی، دلایل او غوښتني ئې.
۴. په کتابونو ایمان، معنی، دلایل او غوښتني ئې.
۵. په ملائکو او قضا او قدر ایمان، معنی، دلایل او غوښتني ئې.

د دغو اساسي مسایلو اهمیت ته په پام سره مو دا غوره وګڼله چې یو ځل بیا ئې خپل خدای پال او په دین مین ولس ته وړاندې کړو، هغو باایمانه ځوانانو ته چې د غربي استعمار د فکري یرغل په ضد ئې د مبارزې سنګر تود ساتلی او غواړي د ایمان په حقیقت پوه شي، نورو ته ئې وښیي، خپل فردي او اجتماعي ژوند د ایمان په رڼا کې او د خپل رب د لارښوونو مطابق تنظیم کړي، او په آزاد او خپلواک افغانستان کې د اسلام پرتمین بیرغ رپانده وګوري، د دې کتابونو د ژوري او دقیقې مطالعې بلنه ورکوو، دعاء کوو چې الله تعالی موږ په دنیا او آخرت کې د هغو توریالیو مبارزینو په صف کې محسوب کړي چې له الله تعالی پرته بل چا ته سر نه ټیټوي، له بل چا طمعه او وېره نه لري، د خپل رب رضا لټوي او دې سپېڅلې هدف ته د رسېدو په لار کې هرې قربانۍ ته چمتو دي.

اللهم اهدنا الصراط المستقیم

بسم الله الرحمن الرحیم

سریزه

ایمان هغه جازم او راسخ اعتقاد ته وایي چې له علم او معرفت نه پیل کېږي او په کلک او پوخ باور بدلېږي. یعنی علم د ایمان پیل او ایمان د پوهي او معرفت پای دئ.

د ایمان خاوندان مکلف دي چې د مؤمن به شیانو په اړه هومره علم او معرفت ولري چې همدا پوهه او معرفت ئې په یقین او ایمان بدل شي. موږ مکلف یو ټول هغه شیان وپېژنو چې د ایمان دعوی پرې کوو. د دغو مؤمن به شیانو په اړه باید زموږ علم او بیا ایمان داسي کامل او راسخ وي چې هیڅ شی او هیڅ حالت ونشي توانېدی زموږ په زړونو کي د شک باعث شي. لکه چې ویل شوي:

لیس الایمان بالتمنی ولا بالتحلی ولکن هو ما و قر فی القلب و صدقه العمل

ایمان نه په هیلي او تمنا سره دئ او نه په تحلی "سینګار او خپله بڼه بدلولو" سره؛ بلکي "ایمان" هغه څه دئ چې په زړه کي تقرر مومي او عمل وربانديي شهادت ورکوي.

قرآن عظیم الشأن د اهل کتابو د هغو کسانو په اړه چې امي او بې

سواده ول، په لیک لوست نه پوهېدل، گمان ئې کولو چې په الله او د ده په کتاب ایمان لري، خو الله ته د دوی دا ایمان د منلو وړ نه وو، فرمايي:

bqZÄf ž ŵĵ Ùd bĵr ¥Î$B& ŵĵ = »G3Åš$šc qB-ê/ Ÿ bq•ÈéÙĵBr

ÇÐÑÈ البقره:۷۸

او له دوی نه ځيني اميان دي "لیک لوست نشي کولی" په کتاب نه پوهېږي مگر "څه" هیلي او نه دي دوی مگر دا چې گمانونه کوي

گورئ چې هیلي او گمانونه کفایت نه کوي، دلته علم او یقین ته ضرورت دئ، داسي علم چې په باور او یقین بدل شي او د زړه په تل او د دماغ په سلول، سلول کي داسي ځای ونیسي چې د شک او شبهې لپاره هیڅ مجال پاته نشي.

زموږ د ایمان څو مهمي او ستري برخي دي چې په کار ده لومړی د هري برخي په مفهوم او معنی پوه شو، بیا د هغې په اړه هومره ژور او جامع دلائل ولرو چې دا پوهه او علم په کامل یقین او باور بدل شي او بیا د دې ایمان په غوښتنو او مقتضیاتو پوه شو.

په الله جل شأنه، د قیامت په ورځې، د الله په کتابونو، د ده په پیغمبرانو، په ملائکو او په قضا او قدر ایمان زموږ د عقیدې تر ټولو ستري او مهمي برخي دي، په کار ده تر هر څه د مخه د ایمان په دغو اساساتو او ارکانو ځان پوه کړو. که زده کړه کوو او د علم په تحصیل کي لگیا کېږو، باید له دې ځایه کار پیل کړو، که نورو ته څه ښیو او د دعوت په کار کي

ځان مصروفوو باید په همدغو اساساتو ترکیز وکړو. متأسفانه ځیني داسي دي چي دغو اساساتو ته د اعتناء او توجه په ځای، په ضمني او ثانوي مسائلو کي هومره مصروف شوي چي دغو مسائلو ته ئې د توجه او پاملرني وخت نه دی موندلی، هغوی په دې اړه بحث نشي کولی، چاته قناعت نشي ورکولی، سوالونو ته ځواب نشي ویلی او اساساً پدې اړه د ویلو لپاره څه نه لري. د قرآن د الفاظو او کلماتو په اړه صرفي او نحوي تحقیق کولی شي، د بلاغت په دقایقو او لطائفو پوهېږي، د یونان د فلسفې او منطق په اړه بحث او مجادله کولی شي . خو که ترې وغواړو چي دا ثابته کړي چي له مرګ نه بعد ژوندون حق دئ، حساب او کتاب مکافات او مجازات حق دي، هیڅ نشي ویلی، په دې اړه د قرآن له سلګونو دلائلو څخه یو هم نشي تشریح کولی. که د قضا او قدر په اړه ترې وپوښتو وایي: "په دې باب له بحث او څېړني څخه ممانعت شوی!!" حال دا چي موږ مکلف یو په قضا او قدر ایمان ولرو، ایمان د معرفت نه پرته نشي کېدی، باید د قضا او قدر په مفهوم پوه شو، دا بېله خبره ده چي په دې اړه بحث خاص حد لري چي له هغه نه تېرېدل پدې خاطر منع شوي چي هلته انسان ته مخکي تګ ممکن نه دئ، په خپل حد باید اکتفاء وکړي، لکه چي د الله جل شأنه په اړه بحث معین حد لري، د صفاتو او افعالو په اړه بحث او د ثبوت لپاره ئې دلایل لټول او وړاندي کول، نه یوازي مجاز بلکي ضروري دي او قرآن پدې اړه په سلګونو دقیق بحثونه کړي او ژور او مقنع دلائل ئې وړاندي کړي، خو د الله جل شأنه د ذات په اړه بحث او څېړنه، د انسان له توان او فهم نه

اوچته ده، دې ساحې ته له ننوتلو نه منع شوی.

ځيني نور بيا داسي دې چي د امريکا او روس په ارتباط او د بين المللي سياسي پېښو په اړه خو په غټو غټو الفاظو بحثونه کولی شي، له غرور نه د ډکي ناستې پاستې نه ئې داسي معلوميږې چي ته به وايې لوی لوی کتابونه به ئې په سينه کي ذخيره شوی وي، خو چي لږ ئې ولټوې او د ايمان د اساساتو او مباديو په اړه ئې د پوهې د اندازې معلوموله هڅه وکړې، نو ډېر ژر او په آسانۍ سره به درته معلومه شي چي هسې د غوښې پر پېړې پر پېړې مجسمې دي.

....%‰Z ¡ B Ò à ä Ñå(....   ....   المنافقون:۴

داسي دي لکه تکيه کړی شوی لرگي

د دغو اعتقادي اساساتو د اهميت په خاطر به موږ هره برخه بېله د قرآن د آيتونو په رڼا کي څېړو او إن شاء الله پر هغه به تفصيلي بحث کوو، اميد دئ الله جل شأنه موږ د حق په لوري هدايت کړي او په حق د پوهېدو او په هغه د عمل توفيق راکړي.

الهم ارنا الحق حقاً و ارزقنا اتباعــه

و ارنا الباطل باطلاً و ارزقنا اجتنابه

حکمتيار

بسم الله الرحمن الرحيم

په الله تعالی ایمان

په الله تعالی باندي د ایمان موضوع به تر دریو عنوانو لاندي څېړو:

- په الله د ایمان معنی.
- د دې ایمان او باور د اثبات لپاره دلائل.
- او په الله جل شأنه باندي د ایمان غوښتنې او مقتضیات.

په الله جل شأنه ایمان:

په الله باندي د ایمان معنی دا ده چي دا زمکه، آسمانونه او په هغه کي هر څه داسي پیدا کوونکی، پالونکی او ساتونکی لري چي هر څه ئې پیدا کړي، د هر څه پالنه او ساتنه کوي، دا عالم د هغه ملک او هغه ئې خالق او رب دئ، پدې عالم کي د هغه اراده نافذه ده او هر څه د ده په اراده تر سره کېږي، په خپل ذات، صفاتو او افعالو کي د ټولو ښېګڼو او محامدو خاوند او د ټولو ستاینو وړ دئ او له هر عیب او نقص نه منزه او اوچت. نه د دې عالم په پیدایښت کي د چا مرستي ته اړ شوی او نه ئې په پالنه او ساتنه کي چا ته محتاج دئ، هر څه په خپل پیدایښت کي، په خپلي پالني او روزني کي او په خپلي بقاء او دوام کي ده ته اړ او محتاج دي.

داسي نه ده چي دنيا ئې پيدا کړې او بيا ئې خپلې مخې ته مهمل پرېښې وي او دلته حوادث او پېښې په خپل سر او تصادفي رامنځ ته کېږي، بلکي د دې عالم پيدا کوونکی ذات په خپل دې ملک کي، د مالک الملک په حيث تصرف کوي، هر څه اداره کوي، د عالم هر جزء ته جهت ورکوي، هر څه د ده په اراده تر سره کېږي، پېښې او حوادث د ده له ارادې سره سم او د هغو سننو او ضوابطو مطابق تحقق مومي چي الله وضع کړي او هر څه طوعاً او کرهاً د دغو الهي سننو په وړاندي مقهور او منقاد دي.

نفع او ضرر د ده په اختيار کي او عملونو ته په دنيا او آخرت کي دی بدله ورکوي، هر څه د ده په اراده او د ده له مشيت سره سم، د خاص مقصد لپاره پيدا کېږي، په خپل معين مسير او مدار کي خوځېږي او په پيدايښت او حرکت ئې خاص نتائج مرتب کېږی او د پېښو او حوادثو عواقب او نتائج هغه ټاکي.

- دا الله به څېري لټوو؟
- او د دې عقيدې لپاره څه دلائل لرو؟

قرآن عظيم الشأن چي په کوم څه موږ ته د ايمان راوړلو او باور ساتلو امر کوي، د هغه د اثبات لپاره هومره ژور او جامع دلائل وړاندي کوي چي د هر ډول شک او شبهې مجال ختم کړي او د انسان د زړه سلول، سلول د هغه په حقانيت شهادت ورکړي، خو د دې په ځای چي مبهم او غامض فلسفي دلائل وړاندي او له دې لارې د يوې اعتقادي مسئلې د اثبات

هغه وشي، برعکس، قرآن عظیم الشأن داسي څرګند، و اضح، محسوس او مشهود دلائل وړاندي کوي چي په دې عالم کي خواره دي او هر چا ته د درک وړ.

قرآن عظیم الشأن چي په الله تعالی باندي د ایمان په ارتباط کوم دلایل وړاندي کړي، په دریو برخو کي را خلاصه کېږي:

الف: په عالم کي د ربوبیت هغه آثار او مظاهر چي د دې عالم په پیداکوونکي، پالونکي او ساتونکي رب شهادت ورکوي او هر لیدونکی ورباندي متقاعد کوي.

ب: د رحمت او پېرزویني هغه خورې نښي چي په څرګنده توګه د رحمان رب په لور د انسان لارښوونه کوي.

ج: هغه سنن او ضوابط چي د دې عالم هر څه د هغه په وړاندي مطیع او منقاد دي او له هغه نه د سر غړاوي توان نه لري او په واضحه توګه دا په ګوته کوي چي دا عالم یو داسي مالک الملک الله اداره کوي چي دلته د ده اراده حاکمه او نافذه ده او د دې عالم د ادارې واګي ئې په اختیار کي دي.

دا هر څه په دې عالم کي چا پیدا کړي؟ د هغه ساتنه او پالنه څوک کوي؟ او هغه څوک دئ چي د دې عالم په هر ګوټ او هر جزء کي د رب په حیث تصرف کوي؟

آیا په دې عالم کي د ښاېست، نظم او ښېګڼو خورې نښي، په دې شهادت نه ورکوي چي د دې کائناتو پیدا کوونکی، پالونکی او ساتونکی ذات هغه الله جل شأنه دی چي د ټولو ستاېنو وړ او د ټولو ښېګڼو خاوند

دئ؟ د دې عالم بې انتهاء اجزاء چي هر يو ئې په خپل حد کي کامل دی او په جوړښت کي ئې له بشپړ دقت نه کار اخيستل شوی او هر يو د يوه خاص هدف د تحقق لپاره په کار ګمارل شوی چي په منظمه او مستمره توګه او په ټول انهماک سره د هماغه معين هدف د تحقق لپاره په کار لګيا دئ، د هر جزء وجود په خپله هم په دې عالم کي يو خالي ځای ډکوي او يوه ضرورت ته ځواب وايي او په هغو نتائجو سره هم چي د دوی په مسلسل او منظم حرکت مرتب کېږی، خالي ځايونه ډکېږی او اړتياوو ته ځواب ويل کېږي.

په دې عالم کي څوک کوم بې هدفه ،عبث، خوشی، لـه ضرورت نه کم او يا له ضروري مقدار نه زيات شی نشي په ګوته کولی.

هغه څوک دئ چي دا خور عالم ئې لـه دې ښاېست، کمال او ښېګڼو سره پيدا کړی او په هغه کي ئې دا دقيق نظم وضع کړی، د عالم د ټولو اجزاوو ترمنځ ئې دا موزون او متناسب ارتباطات او اړيکي ټينګي کړي، د دې عالم پالنه او ساتنه کوي، او د هري ذرې روزنه ئې کوي، رشد ورکوي کمال ته ئې رسوي، په مستمر او منظم ډول ئې مخ په وړاندي خوځوي او پر خوځېدو او حرکت ئې لـه مخکي نه ټاکل شوي نتائج مرتب کوي؟

موږ د دې عالم د پرلـه پسې، منظم او دقيق بدلون او تحول تر شا چي ټول لـه ثابتو سننو او ضوابطو سره سم تر سره کېږی، د يوه داسي پالونکي ذات نامرئي لاس په خپل عقل او شعور سره لمس کوو چي په پوره غور او دقت سره ټول امور سمبالوي، د هر څه پيدايښت له هيڅ نه پيلوي، له يوه

حالت نه ئې بل ته بدلوي، له مخکي نه ټاکل شوي مراحل ورباندي پلي کوي، ورو ورو او د ثابتو سننو او ضوابطو سره سم، د کمال طرف ته وده ورکوي، خاص نتائج ورباندي مرتب کوي، یوه اړتیا او ضرورت ورباندي پوره کوي، یوه خلا او تش ځای ورباندي ډکوي او په پای کي ئې په زوال محکوموي، دور ئې پای ته رسوي او ځای ئې بل ته خوشي کوي.

د هر با شعوره او با ضمیره څېړونکي د بصیرت سترګي په آسانۍ سره کولی شي دا حقیقت درک کړي چي په دې خور او پراخ عالم کي دا دقیق، تنظیم شوي او با هدفه بدلونونه او تحولات حتماً د یوه داسي حکیم او علیم رب د تصرف آثار او نښي دي چي د کمال خاوند دئ او هر څه د ده په اراده تر سره کېږي.

د خیال په دنیا کي بې ځایه هڅه پربږده، لرې مه ځه، ستا په خپل نفس او ستا په ملموس ماحول کي او په هغه څه کي چي ته ئې عادي جریان ګڼې او د هغه په اړه ستا حساسیت په دې دلیل ختم شوی چي ورسره عادي شوی یې، په هر قدم کي، هري خواته او په هر څه کي په سلهاوو نښي، د الله جل شأنه په لوري ستا د لارښووني لپاره خورې دي او په الله باندي ایمان ته بلنه درکوي. لکه چي قرآن فرمایي:

‘, tø$çR& ÿ6Ì9 ûü7K/ 4Î® b/Í Å ãR& þÎr É$ùF$’Î $ZÏ»/#ä öÎû/Îã™

ÇÎÌÈ î‰‹Í - äó« Èe@ä 4?ã ¼çR& 7În/ É# õ3/ ö9r& فصلت:۵۳

ډېر ژر به خپل آیتونه په آفاق او د دوی په نفسونو کي وروښیو، تر څو

ورته څرګنده شي چي هغه حق دئ.

همدا راز فرمايي:

ÇĪÈ šú üÜ=»è$$ŠÅU ‘ ┼ %ô s$$ الفاتحه:۱

ستاينې ټولي د عالمونو رب الله لره دي

يعنی هغه ذات چي په دې عالم کي د رب په توګه تصرف کوي او د هر څه پالنه او روزنه کوي، همدا الله هغه ذات دئ چي ستايني ټولې ده لره دي. يعني په دې عالم کي د پالني او روزني مظاهر، په خپله د الله جل شأنه لوري ته زموږ لارښوونه کوي او موږ ته دا ثابتوي چي الله جل شأنه د کمال خاوند، د ستاينو وړ او له هر عيب او نقص نه منزه دئ.

الله جل شأنه به په خپلو ذهني او خيالي تصوراتو کي نه، بلکي د عالم په غېږ کي، د ربوبيت په مظاهرو او نښو کي لټوو، بايد د الله د اثبات لپاره او له هره عيبه د هغه تنزيه او په هري ستايني سره ئې د ستاينې لپاره د دې عالم په ملموس، محسوس او مشهود ربوبيت استناد وکړو، نه دا چي د خارق العاده او فوق العاده پېښو په لټه کي وو او اعجازونو ته انتظار وکړو. قرآن عظيم الشأن د دې خبرې مدعي دئ چي هيڅوک نشي توانېدلی په دې پراخ عالم کي، کومه خلا او قصور په ګوته کړي، نشي توانېدی کوم اضافي شی، کم شی، کوم نقص، عدم توازن، عدم تعادل، او د يووالي او تنسيق نشتوالی ومومي، هر څومره چي انسان په دې عالم کي د نقص، فطور او قصور د موندلو لپاره څېړنه او هڅه وکړي او له ډېري پلټني او ځيرکېدو نه ئې سترګي ستړي او ستومانه شي، هيڅکله به ونه توانېږي چي

د الله په مخلوقاتوکي کوم نقص، خطا، خلا او بې نظمي ونښيي، په دې اړه قرآن فرمايي:

`Ë Ç¹q§9$Èùz † Î3‘ •? $B]§$7Û ;N°q»J™ ì ö™ ,=ÿ{ “Ï%©!$

ŽÇ7ø‹s%Ÿ2Å ö‹s%Ê ÇÌÈ 9qäÜè `Ë 3‘ •? ö@d ŽÇ7ø‹s%Ÿ2Å ö‹s%Ê ;N°q»ÿ?

الملک: ۳۴ ÇÍÈ ×Å¡m qèdr $Y¥Å{ ŽÇ7ø‹s7 ø¼Î ó=Î)Ý Ü=n=s)

هغه ذات چي اوه پوړ پوړ آسمانونه ئې پيدا کړل، آيا د رحمان الله په پيداينښت "مخلوق" کي څه تفاوت او بېلوالی ګورې؟ نو سترګي وغړوه او وګوره آيا کوم فطور "سوری، خلا او چاود" وينې؟ بيا سترګي په وار وار وغړوه "هومره چي"ستومانه او نامراده بېرته درته راوګرځي، حال دا چي ارمانجني وي.

يعني که هر څومره په دې عالم کي د نقص، قصور او فطور په طمع څېړنه وکړې، مراد ته به و نه رسېږې، دا آرمان به دې پوره نشي او حاصل به دې د سترګو له ستړيا او نامرادی نه پرته بل څه نه وي.

د الإنفطار په سورې کي له هغه انسان نه چي د خپل رب په پېژندلو او موندلو کي ئې لار ورکه کړې او غولېدلی په حيرانتيا سره پوښتي:

7)=z “Ï%©!$ ÇÏÈ Ìƒí 6 ù$ 7În 8¤î $B ß»¡ RM}$ $kš‰r'¯»tƒ

ÇÑÈ š• 7©ã$© $B ¯‘qß Äd“r& þ’Îû ÇÐÈ 7 9%‰èù 7 1§¡ ù

اې انسانه! د خپل کريم پالونکي رب په اړه څه شي غولولی يې، هغه چې پيدا ئې کړې، بيا ئې سم او برابر کړې، بيا ئې متعادل او متوازن جوړ کړې، چې په کوم صورت کې ئې غوښتل ترکيب ئې کړې.

آيا ستا پيدايښت، سم او سالم وجود، موزون او متعادل جوړښت او غوره څېره او صورت د دې لپاره کافي دليل نه دئ چې ته په خپل کريم پالونکي او پيدا کوونکي رب ايمان ولرې؟

په بل ځای کې فرمايي:

‘£‰ “ Ï‰$r ÇÌÈ 3“ §¡ù ,={ “ Ï‰$ÇÌÈ ’?ãR{$7 Ĥ Oó™$Ë Ĥ™

ÇÌÈ 3“ qôn& ä$Wâ ¼ã#èÚù ÇÍÈ 4çöü$l •z & üŕ Ï‰$r ÇÌÈ 3“ ‰gù

الاعلی: ۱- ۵

د خپل اعلی رب نوم په پاکۍ سره ياد کړه، هغه چې پيدا ئې کړل، بيا ئې سم کړل، او هغه چې اندازه او هدايت ئې کړل. او هغه چې دا بوټي ئې راوايستل. بيا ئې زرغونه او توربخن کړل.

د اشياوو د پيدايښت لړۍ د هغوی تعادل او توازن په خپل ذات کې او يووالی ئې له نورو سره، د هر يوه مقدار او اندازه ټاکل او په معين مسير کې د مشخص هدف په لوري د هغوی لارښوونه او تر مشخصې نقطې پورې د هغوی وده او روزنه، هر با ضميره او با انصافه انسان دې ته اړ کوي چې په هغه پيدا کوونکي او پالونکي رب ايمان راوړي چې هر څه له هيڅ نه راپيدا کوي، له غوره جوړښت او تقويم سره، په سم اټکل او تقدير او د

لزوم او ضرورت په اندزه ئې راپیدا کوي او خپل مخلوق مهمل او بې اسرې نه پرېږدي، هر یو په یوه خاص جهت کي د معیني نتیجې او غایې د تحقق لپاره گماري، وده ورکوي او کمال ته ئې رسوي، له سپېرې زمکي نه تازه گیاه راشنه کوي، چي د پخې دانې او مېوې د ورکړې نه وروسته ئې وچوي او وروستوي او خپل لومړني حالت ته ئې بېرته گرځوي.

همدا راز قرآن عظیم الشأن د انسان د پیدایښت او د هغو مختلفو مراحلو په اړه چي په ده باندي راځي فرمایي:

Sê þ7)=æ ôÏB Sê þ7ÿÖÞe`ÏB Sê 5#•ê `ÏB Nà6):{ “Ï%$qè

%Yqä© (qçRä3Fi Oê Nà2 £a©& (þäóÎ=ö7 Sê Wyÿû Nä3ã_Ìø‹ä

Nà6 =è9r ‘ Kyi B W_& (þäóÎ=ö7r @ö6% `ÏB 4’ûqGã `B NäZÏBr

ÇÏÉÈ šc qè=É)÷è? غافر:۶۷

دی هغه ذات دئ چي تاسو ئې له خاوري پیدا کړئ، بیا ئې له نطفې نه، بیا ئې له علقې نه "چي ژوري ته ورته وي"، بیا تاسو د ماشوم په توگه راباسي، بیا "ستاسو روزنه کوي" تر څو خپل ټینگوالي او قوت ته ورسئ، "بیا تر څو زاړه شئ"، له تاسو ځیني مخکي له دې وفات کړی شي "ومري" او تر څو ټاکلي اجل ته ورسئ او ښایي تعقل وکړئ.

څوک له مړې خاوري دانه او مېوه راشنه کوي او له هغه نه انسان ته داسي غذا جوړوي چي له مزاج سره ئې مطابقه او طبیعي اړتیاوو ته ئې

ځواب ویونکې؟ بیا د انسان په خوراک کې د زمکې له همدې مړو اجزاوو نه د انسان نطفه جوړوي او همدا وړه نطفه چې لیدی نشي " مګر د هغو سترو، سترو میکروسکوپونو په ذریعه چې هر شی له خپل اصلي حجم نه په سلهاوو ځله ستربښيي" له مختلفو مراحلو نه له تېرېدو وروسته ئې د ماشوم په توګه دنیا ته راولي، روزنه ئې کوي، ټولي اړتیاوي ئې، لومړی د مور په تي کي او بیا د دې عالم په غېږ کي ورته تهیه کړي، وده ورکړي، د خپل قوت، ځوانۍ او کمال آخري حد ته ئې ورسوي، له هغه ځایه ئې زوال پیل شي، زړښت ته ورسېږي او په مرګ محکوم شي.

د چا په اراده دا ټول تحولات، تغیرات او بدلونونه ترسره کېږي؟ په داسي حال کي چي انسان دا د ټولو مخلوقاتو اشرف، اکرم او اعلم په خپله په خپل پیدایښت، مرګ او ژوند، د کمال په لوري خوځښت، د زوال په لوري نزول او پرېوتو کي، د داسي مقدراتو او ضوابطو په وړاندي مقهور او محکوم دی چي له مخکي څخه وضعه شوي او د ده په طبیعت او پر ټول عالم حاکم او مسلط دي، د دغو حاکمو او قاهرو مقدراتو او مسلطو سننو تر شا د چا اراده حکومت کوي؟ قرآن فرمایی:

`Ë MêõƒB$Ši& @è ª!$Èè ÇÚ öR$r ÑºqJ¡9$•>§ `B @è

@d @è #ŬÑ Ẅr $ÿöR bĝÅãR Ļ bqãîð/ Ẅ ä$Ŝ9‡& ÿJñrŠ

Ṕ& âqZ9$r äM»Hèà9$ “ ÈGó @ @d Ṕ& ŏçĂ 79$r 4 JãŖ$ “ ÈGó„

ª! $Èè ÙÏ÷ã ßÙø$m6»±Fù ¾ïÉÜ. (qà)=z ä!.Žà + (qè_

ÇÏÈ ãg)$%ïn ºq$qèr äó« Èäßî»z الرعد ١۶

ورته ووایه: د آسمانونو رب او پالونکی څوک دی؟ ووایه: الله "ووایه: نو بیا له ده نه پرته مو داسي اولیاء نیولی چي نه ځان ته د ګټي "رسولو" خاوند دي او نه د ضرر؟ ورته ووایه: آیا ړوند او سترګور سره برابر دي؟ آیا تیاره او رڼا سره برابره ده؟ آیا الله لره ئې داسي شریکان (په خپل ذهن کي) جوړ کړی چي "څه ئې" پیدا کړی وي لکه الله چي پیدا کړي؟ نو " په دې ترتیب" پیداینښت په دوی مشتبه او شکمن شوی؟ ووایه: الله د هر څه خالق دئ او دی واحد قهار رب دئ.

آیا له الله جل شأنه نه پرته داسي څوک موندلی شئ چي د زمکي او آسمانونو په پیداینښت او پالني کي څه برخه او ونډه ولري؟ هغه څوک چي له الله جل شأنه نه پرته بل څه یا بل څوک مرستي ته رابلي او د ګټي طمعي یا د زیان او ضرر وېري د دروغجنو معبودانو او اولیاوو درګاه ته ودرولی؛ په حقیقت کي هغه ړانده ته ورته دئ چي د خپل ماحول له پېژندو عاجز دئ، چي هر قدم اخلي پښه ئې له مانع او خنډ سره لګېږي او یا هغه چا ته چي په سختو تیارو کي وي، نه خپل موقعیت او تم ځای پېژني او نه د بل، هر څه ورته نا آشنا وي، مسلماً داسي څوک له هغه بصیر او پوه انسان سره برابر نه دئ چي په رڼا کي وي او قضاوت ئې د هر څه په اړه او معامله ئې له هغه سره د پوهي په رڼا کي او له پېژندو نه وروسته وي، مشرک

ړوند ته ورته دئ چي شرک د هر څه حقیقت ورته مغشوش کړی، په داسي حال کي چي په څرګنده ګوري په دې خور او پراخ عالم کي داسي یوه وړه بېلګه هم نشته چي له رب العالمین نه پرته بل چا پیدا کړې وي او بل څوک د هغې ساتنه او پالنه کوي، خو سره لدې له الله سره بل څه په الوهیت او ربوبیت کي شریکوي!!

همدا راز قرآن فرمایي:

žc Ĵ #•Ă ŭã '$gŸ9$# ï‹Ï ‡qãã6ó¡ Ï9 Ÿ@øŠ©9$# ãNä3 s9 Ÿ@yè_ "ï%©!$#

šc rãä3ô± „ Ÿw Ä¨$Y9$# uŽsYò2 r& £`Å3»s9 r Ä¨$Z9$# ’?ã @ôÒ ù s%!©$#

4‘¯Tr'sù qèd žwÎ) tm»s9Î) Hw &äóÓx« Èe@ä. ß,Î=»yz öNä3š/ u ª!$# ãNà6 Ï9ºsŒ

غافر:۶۱- ۶۲ ÇÏËÈ bqä3sù sêè

الله هغه ذات دئ چي شپه ئې ستاسو لپاره داسي ګرځولې چي په هغې کي هوسا شئ او ورځ ئې د لیدو وسیله، بېشکه چي الله په خلکو باندي د پېرزویني خاوند دئ خو ډېری ئې شکر نه کوي، همدا ستاسو رب دئ "چي شپه او ورځ ئې پیدا کړی او په دې توګه ئې خپل ستر فضل ستاسو په برخه کړی" د هر څه خالق، نشته بل اله مګر دی، نو څنګه دوکه کېږئ؟

یعنې د شپې او ورځې هدفمندي او هغه نتایج چي په دوی مرتب کېږي، داسي چي شپه ستاسو د هوساینې او سکون لپاره ده، تر څو د ورځې له خوا د مسلسل کار په نتیجه کي ضایع شوې انرژي جبران او خپل

قوت تجدید او اکمال کړئ او د سبا ورځې لپاره مستعد او تیار شئ او ورځ ئې ستاسو د معاش د تأمین وسیله ګرځولې، داسي چي هر څه د هغې په رڼا کي پېژندلی او کارولی شئ، په دې ترتیب، رحمان رب، خپل ستر فضل ستاسو په حال شامل کړی، چي ستاسو اړتیاوو ته د دې طبیعت په غېږ کي او د هغه په تحولاتو او بدلونوو کي ځواب وایي، شپه او ورځ په دې برسېره چي د الله د فضل او پېرزویني نښي او مظاهر دي د هغوی تګ راتګ د دې عالم له ګڼ شمېر موجوداتو لکه لمر، سپوږمۍ، زمکه، حتی ستوري، ستور لیکو، او هر څه چي په آسمانونو او زمکه کي دي، عمیق ربط او تړاو لري، د دغو ټولو خاص تنظیم او په خپلو منځونو کي خاص تعلق، په دې منتج شي چي شپه او ورځ په خپل موجوده شکل کي په یوه بل پسې راپیدا شي، د دې ټول عالم د بېلو بېلو اجرامو ترمنځ تناسق، یووالی او هم غږي او بیا د دوی او د انسان د طبیعت ترمنځ دا موزون او متناسب پیوند او تعلق په خپله ثابتوي چي د ټول عالم پیدا کوونکی او پالونکی رب یو دئ، هغه دا عالم اداره کوي، هر څه ته ئې د خوځېدو خاص لوری او جهت ټاکي او د ټولو ترمنځ دا توافق او یووالی راپیدا کوي.

په بل ځای کي فرمایي:

ã$B ä$J¡¡ 9$$šÆ Ë Nà6 9 A“R&r Ú öR{ $r Ë N°q»J¡¡ 9$$,={ ôB&

{qç6.ê b& óa9 šc %Ÿ2 $B p7 f ĝ/ šV #Œ , Í#‰n ¾ïhÎ $ZF;R'ù

[illegible]

النمل: ۶۰- ۶۴

هغه څوک دئ چي آسمانونه او زمکه ئې پیدا کړل؟ او له آسمانه ئې تاسو ته اوبه راکوزي کړې؟ بیا ئې په هغه سره سمسور باغونه را شنه کړل "هغه چي" تاسو لره "ممکن" نه وه چي ونه ئې را شنه کړئ، آیا له الله سره بل اله شته؟ بلکي دوی هغه خلک دي چي " له حق نه" انحراف کوي، هغه څوک

دئ چي زمکه ئې تم ځای وگرځوله او د هغې په منځ کې ئې نهرونه جوړ کړل، او هغې ته ئې لنگرونه ""غرونه" پیدا کړل، او د دوو سیندونو (تریو او خوږ) ترمنځ ئې حجاب او پرده راپیدا کړه، آیا له الله سره بل اله شته؟ بلکي د دوی اکثر نه پوهېږي. هغه څوک دئ چي د مضطر او بې وزلي (دعاء) مني کله چي ئې (مرستي ته) راوبلي، او ستونزي ختموي او تاسو د زمکي خلیفه گرځوي، آیا له الله سره بل اله شته؟ لږ پند اخلئ. هغه څوک دئ چي د وچي او لمدې (بیدیا او سیند) په تیارو کي تاسو ته لارښیي او هغه چي بادونه د خپل رحمت "باران" نه د مخه د زېري په توگه رالېږلی. آیا له الله سره بل اله شته؟ لوړ دئ له هغه څه نه چي "له ده سره" ئې شریکوي، هغه څوک دئ چي پیدایښت شروع کوي بیا ئې اعاده کوي او هغه چي تاسو ته له آسمان او زمکي نه روزي درکوي، آیا له الله سره بل اله شته؟ ورته ووایه: خپل برهان او دلیل راوړئ که رښتوني یاست.

لکه چي په دغو آیتونو کي مو ولیدل، د قرآن عظیم الشأن ټول دلائل همداسي مشهود او محسوس دلائل دي، د خپلي مدعا د اثبات لپاره په عالم کي په خورو نښو او شواهدو باندي استناد کوي.

د الله جل شأنه په اړه د بحث په ارتباط قرآن عظیم الشأن نه د الله د ذات په اړه څه وایي، ځکه چي دا د انسان له فهم نه پورته او لوړه خبره ده او نه هم د الله جل شأنه د وجود د اثبات په اړه بحث کوي، ځکه چي دا له بدیهیاتو څخه ده، بلکي د الله د یووالي او د ده د صفاتو په اړه څېړنه کوي او دلائل وړاندي کوي، مثلاً که غواړي دا ثابته کړي چي د دې زمکي او

آسمانونو پیدا کوونکی او پالونکی رب یو دئ او د عالم په اداري او سمبالولو کي هیڅوک له هغه سره شریک نه دئ نو فرمايي:

Ą ö̈èå$É ' «ł $` » s öÝù $?‰ ¡ ÿ9 ª! $ŝwĵ pÎĪ#ä $JÍŽi b‰. ö̈φ

ÇËÈ bqèùÅÁ ƒ $£Jã الانبياء: ۲۲

که چېري په دې دواړو (آسمانونو او زمکي) کي له الله نه پرته (نور) آلهه (معبودان) وی، حتماً به دواړه تباه شوي وو، نو د عرش رب الله له هغه څه پاک دئ چي دوی ئې بیانوي.

یعنې په آسمانونو او زمکي کي د یوه الله حکم نافذ دئ او له یوې مرجع نه د ټولو ساتنه او پالنه کېږي، په همدې خاطر د عالم د دې بې حسابه اجسامو او اجرامو ترمنځ ټکر او تصادم نه راځي او هر څه په خپل مدار او مسیر کي اداره کېږي،که چېري د دې خور او پراخ عالم اداره، حفاظت او ساتنه په مختلفو لاسونو کي وی، هرومرو به د ارادو اختلاف په ټکر او تصادم منتج کېدو او د دنیا نظم به متلاشي کېدو. د زمکي او آسمان ترمنځ یووالی او هم جهتي دا ثابتوي چي د دواړو الله یو دئ ، لکه چي قرآن فرمايي:

Ѷà2 '§ ¹ r ąŞ$YÎ ä$J ¡¡ 9$# #Y•% Ú öR$#Ѷà6 9 Ÿ@è_ "Ï%©!$

Ѷà6 ŝ' ª! $Ѷä3Ï°Œ ÌM»6ÍhÖ9$ `ÏB Lä‰–'r Ѷà2 'qß `¡ ômr'ù

الله هغه ذات دئ چي زمکه ئې تاسو ته تم ځای وګرځوله او آسمان یی چت او تاسو ته ئې صورت درکړ، بیا ئې ستاسو صورت غوره او ښایسته کړ او له پاکیزه "رزق" نه ئې تاسو ته روزي درکړه، دا ستاسو پالونکی رب دئ، نو با برکته دئ د عالمونو رب الله.

یعنی هغه ذات چي زمکه او آسمانونه ئې پیدا کړل، د دوی ترمنځ ئې داسي وحدت، تنسیق او یووالی راپیدا کړ چي یو ستا د اوسېدو لپاره تم ځای او مستقر وي او بل ئې چت او پدغه کور کي چي زمکه ئې فرش او آسمان ئې چت دئ، ته ئې له داسي جوړښت سره راپیدا کړې چي په دې کور کي اوسېدی شې، هغه ستا له طبیعت سره متوازن او متناسب دئ، فشار ئې، حرارت ئې، یخني ئې، سختوالی او نرم والی ئې او هر څه ئې ستا لپاره مناسب دي.

ستا د دې کور چت او فرش، یو بل ته لاس ورکوي او په ګډه کار کوي، یو اوبه راوروي، بل دانه او مېوه راشنه کوي او په دې ترتیب ستا لپاره د داسي پاک رزق انتظام کوي چي ته ئې هم له رنګه، هم له خونده او هم له بویه لذت اخلې، ستا اړتیاوو ته ځواب وایي او ستا د ژوند او بقا عوامل برابروي.

هغه ذات چي د آسمان، زمکي او ستا ترمنځ ئې دا یووالی او تناسق راپیدا کړی هماغه ستاسو رب او د عالمونو رب دئ.

همدا راز که غواړې ثابته کړې چي الله جل شأنه بصیر دئ او ستا د

عملونو څارونکی او بیا قضاوت کوونکی دئ نو فرمايي:

$Z ¡ Ïr ÇÑÈ ÈüZǎã ¼ã©@èµ ó9& ÇÈ ‰n& ÿç / Ñ©b& Ü ¡ ø&

ÇÈ Èø‰óZ9$ç‹ƒ‰dr ÇÈ Éú ü6ÿ©r البلد: ۷ - ۱۰

آيا گمان کوي چې هيڅوک ئې نه ويني، آيا ده لره مو دوه سترگي نه دي گرځولې، ژبه او دوی شونډې او نه مو دي ورښودلې " د خير او شر" دوې لارې؟

آيا انسان دا گمان کوي چې الله جل شأنه د ده د عملونو څارنه نه کوي؟ او د کړو وړو او ښه او بد په اړه به ئې قضاوت نه کوي؟ پداسې حال کې چې دی مخلوق دئ، سترگې لري، د ښو او بدو څارنه کوي، قضاوت کوي، ښه غوره گڼي او له بدو کرکه لري، مگر د ده رب چې دی ئې پيدا کړی، ده ته ئې دا صفات ورکړي، په ده کې ئې دا استعدادونه اېښي، ده ته ئې سترگې ورکړې، د ما فی الضمير د اظهار لپاره ئې د تکلم وسائل، ژبه او شونډې ورکړې، په ده کې ئې د ښو او بدو د تفکيک استعداد اېښی، ده ته ئې ښه، ښايسته کړي او بد کرغېړن کړی، آيا کېدی شي د دې انسان خالق او صانع د دغو صفاتو خاوند نه وي؟ دا خبره کوم عقل منلی شي چې په مخلوق او مصنوع کې دي داسې يو کمال وي چې د هغه په صانع او خالق کې دي همدا صفت او کمال په اتمه او اکمله بڼه کې نه وي؟!

د دې لپاره چې ثابته کړي، الله جل شأنه نه يوازې له هر عيب او نقص نه منزه دئ بلکې عزيز او حکيم دئ نو فرمايي:

ÇÈ ÐŠÅtø$ãƒfè%$qèr ÇÚ öŦ $’Î$Br ÏN°q»J¡¡ 9$’Î$B ÷ x7™

الحشر: ۱

څه چي په آسمانونو کي دي او څه چي په زمکه کي دي الله ته تسبیح کوي او هغه باحکمته عزتمن دئ.

په دې مبارک آیت کي، قرآن عظیم الشأن، د آسمانونو او زمکي هر څه د دې مطلب د اثبات لپاره د ګواه او شاهد په توګه وړاندي کوي چي الله له هر عیب او نقص نه منزه، عزیز او حکیم دئ.

د تسبیح لفظ په قرآن کي په څو معنیوو راغلی:

۱ - په پاکۍ اعتراف کول، له عیب او نقص نه منزه ګڼل او دا اعتراف او تنزیه او تزکیه د مخصوصو الفاظو په ذریعه څرګندول.

۲ - د حال په ژبه د خپل صانع او پالونکي په پاکۍ، شهادت ورکول او لیدونکي ته دا انتباه ورکول چي د دې توکي پیداکوونکی له عیب او نقص نه اوچت او لوړ دئ.

۳ - لامبو وهل او په سرعت او عجلې سره د یوه کار د سرته رسولو هڅه کول.

د تسبیح دغو درې ګونو معانیو ته په پام سره لومړی آیت دا مطالب افاده کوي:

۱ - د آسمانونو او زمکي هر څه الله په پاکۍ یادوي، هغه له هر عیب او نقص نه منزه ګڼي او ذکر ئې کوي.

۲ د دې کائناتو هر څه په کامل انقیاد سره د الله جل شأنه په عبادت او

بندګۍ کي لګيا دي، په هماغه مسير کي خوځېږي چي الله ورته ټاکلی او هماغه څه کوي چي الله جل شأنه ورباندي ګمارلي او هر يو د خپلي مشخصي دندي په سرته رسولو کي مصروف دئ.

۳ د زمکي او آسمانونو هر څه په دې شهادت ورکوي چي الله له هر عيب او نقص نه منزه دئ.

دا چي د الله تعالیپه زمکي او آسمانونو کي بېهوده او بې هدفه شی نشې موندلی، هر څه سم سالم او په خپل حد کي کامل پيدا شوی، هر څه د يوه معين هدف د تحقق لپاره پيدا شوی، د عالم ټول موجودات له خاصو ضوابطو او سننو سره سم د ټاکلي منهج مطابق د معين هدف په لوري په منظم او مستمر حرکت سره هغه تر سره کوي او خاص نتائج وړاندي کوي.

دا نظم، تعادل، ښايست او هدفمندي په خپله ثابتوي چي د دې عالم صانع، مدبر، پالونکی او ساتونکی له عيب او نقص نه منزه دئ، عليم او حکيم دئ او په هر کار کي ئې مصلحت او حکمت مضمر دئ.

د دې خور، ستر او پراخ عالم اداره او د هر جزء حرکت سمبالول او د بې انتهاء اجزاوو د ټکر او تصادم مخنيوی په خپله ثابتوي چي د دې عالم پالونکی رب، عزيز او غالب دئ او په هر کار قادر او توانا.

الله جل شأنه د رحمت په آثارو کي

پرون مو واورېدل چي يو له هغو دلائلو نه چي قرآن عظيم الشأن ئې د الله جل شأنه او د هغه د ټولو صفاتو د اثبات لپاره وړاندي کوي هغه په دې عالم کي د ربوبيت آثار او مظاهر دي، دا موجود حاکم نظم، د عالم د ټولو اجزاوو هدفمندي او دا چي په ټول عالم کي څوک بېهوده او عبث شی نشي په ګوته کولی او نه هم کوم اضافي شی، يا کم شی، هر څه د يوه هدف لپاره پيدا شوی، او موږ يو غيبي لاس ګورو چي د دې عالم پالنه او ساتنه کوي، دا د ربوبيت آثار او مظاهر موږ دې لوري ته هدايتوي چي کوم چا دا عالم پيدا کړی او په هغه کي د رب او پالونکي په توګه تصرف کوي هغه الله دئ.

دويم دليل چي موږ ئې په دې باب لرو هغه په دې عالم کي د رحمت، پېرزوېني او عاطفې مظاهر او آثار دي، که دا دنيا بې روح او بې شعوره اشياء او توکي وی او د هغوی ترمنځ ماشيني تعلقات وی، نو نه به يوه د بل په نسبت عاطفه او پېرزوينه درلوده او نه هم زړه سوی او ترحم؛ خو

برعکس مورِ دلته ترحم، عاطفه، رحمت او پېرزوېنه او د دې ترحم او عاطفې آثار او مظاهر ګورو، ګورو چې مور د خپل اولاد په نسبت مخصوصاً په هغه وخت کې چې اړ او محتاج وي، د چا پالنې او روزنې ته ضرورت لري، په همدومره پېمانه چې هغه دې ته اړ وي د مور په زړه کې ورته ترحم او عاطفه وي، ایثار او د قربانۍ جذبه وي، هومره چې د هغه لپاره هر راز ستونزې کړاوونه، زحمتونه او بې خوبې ګالي، هر څومره چې دا ماشوم بې نیازه کېږي، په خپل ځان متکي کېږي، له بل چا نه مستغني کېږي او په خپلو پښو ودرېږي همدومره دا رابطه هم تضعیف کېږي، شلېږي او قطع کېږي. تاسو مرغان ګورئ چې کله د هغه بچوڼي واړه وي او یوه مدافع، حامي، پالونکي او ساتونکي ته اړ وي، ګورو چې مور پلار ئې، په همغه اندازه د هغه په نسبت عاطفه لري، مینه لري، ترحم او زړه سوی لري، د هغه ساتنه کوي، د هغه د پالنې او ساتنې لپاره حتی ځان هم په خطر کې اچوي، کله چې د هغه ځالې ته څوک لاس وروړي ګورو چې ځان ورباندې وژني، چیغارې وهي، له یوې څانګې بلې ته الوځي، داسې لالهانده چې نه پوهېږي څه وکړي تر څو خپل بچیان له خطره وژغوري، حیوانات هم همداسې دي، حال دا چې څه موده وروسته او هغه مهال چې بچې ئې په خپلو پښو ودرېږي، خپل ضرورت خپله رفع کولی شي، له مور او پلار نه بې نیازه او مستغني شي، بیا هغه پخوانی تعلق ختم شي، بیا هغه د ترحم او عاطفې تعلق نه وي او ورو ورو تغییر مومي او له منځه ځي. دغه عاطفه او ترحم چا راپیدا کړې؟ ولې د ضرورت په وخت کې وي او د اړتیا له

ختمېدو سره سم پای ته ورسېږي؟ حال دا چي نه مور او نه پلار هغه ته اړتيا لري، او کوم ضرورت ئې رفعه کوي، برعکس هر څومره چي اولاد د مورپلار پالني ته اړ وي، نو دا مينه هم وي، او څومره چي هغوی د بل له مرستي بې نيازه کېږي دا رابطه هم تضعيف کېږي، يو وخت داسي راشي چي انسان گمان نه کوي دا به همغه مور وي او دا به ئې همغه بچی چي د هغه په اړه ئې پرون، د مور په زړه کي دومره کلکه مينه او داسي ژوره عاطفه او ترحم وو، ځيني خو مينه او عاطفه داسي توجيه کوي چي گواکي مبنا او بنسټ ئې احتياج او اړتيا ده، خو دا په دې دليل غلطه خبره ده چي دا احتياج او اړتيا خو هغه مهال هم وي چي ماشوم ستر شي، خو هغه د پرون ورځي ترحم او عاطفه نن وي، د ماشوم له ستر ېدو سره خو دا رابطه بايد تقويه کېدلی، هر څومره چي هغه د دې جوگه کېږي چي د مور پلار مرسته وکړي او احتياج ته ئې د ځواب ويلو شي بايد دا رابطه د مور او پلار له خوا تقويه کېدی، څومره چي بچی او ماشوم لويېږي او په خپلو پښو ودرېږي او د دې جوگه کېږي چي د مور پلار احتياج رفع کړي، د همدې په تناسب بايد دا تعلق او رابطه مزيد ټينگېدلی، خو برعکس گورو چي هغه تضعيف کېږي او يو وخت دې حد ته راورسېږي چي دا رابطه قطع شي.

مورِ دا د ميني، پېرزوېني، رحمت او محبت آثار او مظاهر گورو او دا نتيجه ترلاسه کوو چي د دې عالم پالونکی خدای رحمان دئ. لکه چي پيغمبر عليه السلام فرمايي:

په دنیا کې دا ټول رحمت او پېرزوینه چې د ټولو مخلوقاتو ترمنځ لیدل کېږي، یو له بل سره مینه کوي، یو د بل په نسبت پېرزوینه او عاطفه لري، ځاروي او ځناور له خپلو بچیانو سره مینه کوي، دا ټول د الله د رحمت د سلو برخو یوه برخه ده چې الله تعالی د خپل رحمت دغه وړه برخه د عالم پر ټولو مخلوقاتو وېشلې ده. .

عن سلمان قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن الله خلق يوم خلق السماوات والأرض مائة رحمة كل رحمة طباق ما بين السماء والأرض فجعل منها في الأرض رحمة فبها تعطف الوالدة على ولدها والوحش والطير بعضها على بعض فإذا كان يوم القيامة أكملها بهذه الرحمة.

له سلمان رضي الله عنه نه روایت دئ چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: په کومه ورځ چې الله آسمانونه او زمکه پیدا کړل،سل داسې رحمتونه ئې پیدا کړل چې هر یو ئې داسې طبقه لکه د آسمان او زمکې ترمنځ واټن، له دې نه ئې یو په زمکې کې کېښود چې په همدې مور له خپل اولاد سره، ځناور او مرغان یو له بل سره مینه او عطوفت کوي، کله چې د قیامت ورځ شي نو په همدې سره به خپل رحمت بشپړ کړي.

د رحمت دا آثار او مظاهر چې موږ ئې دلته ګورو، دا په دې باندې شهادت ورکوي چې دا دنیا، یوه مهربان خالق پیدا کړې او هغه دا د پېرزوینې، عاطفې او رحمت علاقه په خپلو مخلوقاتو کې ایښې، موږ په دې عالم کې هرې خوا ته د رحمت آثار ګورو، په ټولو تعلقاتو کې، په طبیعي حوادثو او پېښو کې، د خلقو ترمنځ، د حیواناتو ترمنځ او د مرغانو ترمنځ.

دا مينه، محبت، پېرزوينه او عاطفه چي آثار او مظاهر ئې هر لوري ته گورو، دا مورې ته لاربښوونه کوي چي دا عالم يوه ماشيني نړۍ نه ده، چي د توکو تر منځ ئې تعلقات د يوه بې احساسه ماشين د بېلو بېلو برخو ترمنځ وي، چي هلته نه عاطفه وي او نه ترحم، بلکي دا د رحمان خدای له لوري پيدا شوې دنيا ده او هغه دا د پېرزوېني احساس او د رحمت او ميني علايق د مخلوقاتو تر منځ پيدا کړي. په رواياتو کي راځي چي: يوه ورځ يوه مور چي په تناره ئې ډوډۍ پخوله ناڅاپه ئې خپل ماشوم وليد چي د اور خوا ته نږدې کېږي، ورټوپ ئې کړل او هغه ئې په خپلي غېږ کي ونيولو، له همدې سره ئې دا فکر ذهن ته ورغی چي زما زړه نه غواړي زوی مي اور ته ولوېږي، الله تعالی څنگه په دې راضي کېږي چي خپل بنده په اور کي واچوي؟ ډوډۍ او تنور همداسي پر ېږدي، ماشوم په غېږ کي اخلي، پيغمبر عليه السلام ته ورځي او پوښتنه کوي چي: آيا ته د الله رسول يې؟ وئې فرمايل: هو، هغې وويل: آيا الله تر ټولو زيات مهربان نه دئ، وئې فرمايل هو! هغې وويل: مور پلار مي تر تا جار؛آيا الله پر خپلو بندگانو تر مور پر خپل اولاد زيات مهربان نه دئ؟ وئې فرمايل: هو؛ هغې وويل: مور خو نه غواړي چي ماشوم ئې اور ته ولوېږي، الله تعالی څنگه غواړي چي خپل بنده اور ته واچوي؟ د دې خبرې په اورېدو سره د رسول الله صلی الله عليه وسلم له سترگو دومره اوښکي بهېږي چي مخ ئې په اوښکو لمدېږي او بيا سر رااوچتوي او فرمايي: يقيناً چي الله نه غواړي خپل بنده اور ته واچوي مگر هغه ډېر متمرد چي د لااله الا الله له ويلو انکار کوي.

عن ابن عمر قال كنا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم في بعض غزواته، فمر بقوم، فقال من القوم؟ فقالوا نحن المسلمون، وامرأة تحصب تنورها و معها ابن لها، فإذا ارتفع وهج التنور تنحت به، فأتت النبي صلى الله عليه وسلم فقالت أنت رسول الله؟ قال نعم، قالت بأبي أنت وأمي أليس الله بأرحم الراحمين؟ قال بلى، قالت أو ليس الله بأرحم بعباده من الأم بولدها؟ قال بلى، قالت فإن الأم لا تلقي ولدها في النار، فأكب رسول الله صلى الله عليه وسلم يبكي، ثم رفع رأسه إليها فقال إن الله لايعذب من عباده إلا المارد المتمرد الذي يتمرد على الله وأبا أن يقول لا إله إلا الله

كه څه هم د دې روايت په اسنادو كي څه ملاحظات شته؛ خو د ميني او پېرزويني په اړه دا مطلب په بل حديث كي په دې توګه راغلی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم يوې ښځي ته چي ماشوم ئې كلك په غېږ كي نيولی او تی وركوي، اشاره كوي او صحابه وو ته فرمايي: آيا دا مېرمن به خپل ماشوم په اور كي واچوي؟ صحابه وو وويل: نه په خدای قسم چي ترڅو توانېږي اور ته به ئې وانه چوي، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: يقيناً چي الله پر خپلو بندګانو تر دې مور پر خپل زوی ډېر مهربان دئ.

عن عمر بن الخطاب أنه قال: قدم على رسول الله صلى الله عليه وسلم بسبي فإذا امرأة من السبي تبتغي إذا وجدت صبيا في السبي أخذته فألصقته ببطنها وأرضعته فقال لنا رسول الله صلى الله عليه وسلم أترون هذه المرأة طارحة ولدها في النار؟ قلنا لا والله وهي تقدر على أن تطرحه

فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لله أرحم بعباده من هذه بولدها.

قرآن عظيم الشأن همدا د رحمت آثار او مظاهر د رحمن خدای د اثبات لپاره د دليل په توگه وړاندي کوي، لکه چي فرمايي:

bÎ $kÌEöqB ‰è/ Ú öR $Çtä # øŸ2 « $ÏMH‹q‘ Ì»O#ä #<Î öÝR$$

الروم: ۵۰ ÇÎÈ ÖƒÏ‰ s% &ó« Èe@ä. 4?ã uqèdr 4 4’tAöqyJø9$# Ç‘ósßJs9 š•Ï9ºŒ

د الله د رحمت آثارو ته وگوره چي څنگه زمکه له مرگه ئې وروسته بیاژوندۍ کوي؟ یقیناً همدغه الله دئ چي مړي به بیاراژوندی کوي او هغه په هر کار قدير او توانا دئ.

زمکي ته وگورئ چي هر څه په هغې کي په مرگ محکوم شي، په سپېره ډاگ بدله شي، داسي چي څوک په هغې کي د ژوند آثار نه گوري، خو الله جل شأنه په همغه زمکه باران وورو‌ي او دا مړه زمکه را ژوندۍ کړي. دا د الله د رحمت د آثارو يو مظهر دئ، په مرگ محکومه شوې، انسان د هغې دانې او مېوې ته اړ او محتاج دئ، له دې پرته د هغه ژوند امکان نه لري، د دې لپاره چي انسان او حيوان ژوندي پاته شي، د زمکي دانې، مېوې او وښو ته اړ او محتاج دي، د دې نه پرته ئې د زمکي په سر ژوند امکان نه لري، گورئ چي الله تعالی خپل وسيع رحمت د هغه په حال شامل کړي، دا مړه زمکه ژوندۍ کړي او د هغه لپاره د ژوند د اړتياوو او د رزق او روزي انتظام وکړي.

همدا راز فرمايي:

ﻼﺄﭐ ﻠﭑﮫ ¾ïĜﻬq ' ô ‰ƒ šú ﻫ/ #Ŏ ç x »ƒ ﻫﺵ@Åäã " Ÿ‰ qèr

$Ÿô •ž 'ù ä$J ﻼ$ïĨ $Z ﻳ'R'ù ﻳMíB $#6ï ﻫ Yﻲ ﻳ ﻼ)ï Is ™ ÎM‰&

ﻼ3ãè9 4ﻐçJ$ ßÎ ﻼ šï ‹. Ñ•JV9$ ﻼä `ÏB ¾ïÎ

ÇÎÐÈ šc rãﻼ2 ‹? الاعراف:۵۷

او دی هغه ذات دئ چي باد تر خپل رحمت (یعني باران) مخکي، د زېري په توګه لېږي، تر څو چي درنې وربځې اوچتي کړي، بیا ئې د مړې زمکي لوري ته خوځوو او بیا په همدې سره اوبه وروو، بیا په همدې (باران او اوبو) سره، له زمکي هر نوعه مېوې راشنې کوو. همدا راز به مړي راباسو تر څو پند واخلئ.

یعنی مخکي له دینه چي باران ووربږي سوړ او خوندور باد لګېږي او د دې زېری ورکوي چي پدې پسې باران راځي، دا باران د رحمان خدای رحمت دئ، هغه ئې د رحمت په نامه یاد کړی، د دې رحمت د راتلو نه د مخه ګورئ چي الله جل شأنه بادونه راولېږي او هغه تاسو ته د باران د راتلو زېری درکوي، او دا په داسي حال کي چي انسان، نبات، حیوان ټول اوبو ته اړ او محتاج وي، د باران وربدو ته منتظر او سترګي په لاره، الله جل شأنه د خپل رحمت په وجه د دوی د دې احتیاج، اړتیا او نیازمندۍ د رفع کولو انتظام کوي، ګورئ بادونه رالېږي، هغه د باران زېری ورکوي، او بیا همدا بادونه دي چي هغه وربځې چي د بحرونو د پاسه جوړې شوي په سر

اخلي، په زرهاوو میله لري ئې خوځوي، له ځان سره ئې وړي، بیا همدغه وریځي دي چي له هغه نه باران راوریږي او د همدې باران په ذریعه انسان ته د رزق او د روزي انتظام کیږي او د زمکي نه دانه او میوه را شنه کوي، دا د رحمان خدای هغه انتظام دئ چي د خپلو بندگانو په نسبت د پیرزویني او رحمت په وجه ئې تر سره کوي او د دوی لپاره مړه زمکه ژوندۍ کوي او د رزق او روزي چاره ئې کوي.

که رښتیا په طبیعت کي همدا نظم نه وی، د بادونو په ذریعه د دې وریځو خوځول نه وی او چیري چي څوک ورته محتاج دئ، کومه زمکه چي ورته محتاجه ده، چیري چي انسان حیوان او نبات اوبو ته اړ او نیازمند دئ او منتظر دئ چي په سر ئې باران ووریږي، هلته ئې نه رسولی، انسان ته به څومره گرانه وه چي د دومره اوبو انتظام وکړي چي هره ورځ د دې زمکي ټول ژوي ورته اړ او محتاج دي، خو الله جل شأنه ئې مفت، ارزانه پرته لدې چي انسان پرې څه تکلیف ایستلی وي ورته ئې مهیا کوي.

کله چي د اوبو نه بخارات راپورته شي، د لمر وړانگې له اوبو نه د بخاراتو د راپورته کیدو باعث شي، هغه تبخیر کړي او دا بخارات اوچت شي، په وریځو بدل شي او بیا لرو لرو ځایونو ته د باد په ذریعه انتقال شي، زما او ستا په سر د باران په شکل وریږي، د غرونو په غیږ کي ئې الله جل شأنه د واورو په شکل کي ذخیره کړي، غرونو واورو لپاره خپله غیږ پرانستې نیولې وي، او د دې لپاره مستعد او آماده وي چي کافي مقدار، ښه ډیره اندازه ئې په په خپلي غیږ کي ذخیره کړي او بیا چي کله انسان ورته

محتاج او اړ شي، کله چي په ګرمۍ کي انسان اوبو ته محتاج شي، ورو ورو دا واوره ويلي کېږي او په ويالو او نهرونو کي خوځېږي، زما او ستا د کور مخي ته بهېږي او د زمکي لاندي په کارېزو کي خوځېږي، که دا انتظام نه وی نو د زمکي پر سر ژوند ممکن نه وو، که همدغه د اوبو تبخير، بيا په ورېځو بدلېدل، بيا د باد په ذريعه تر لرو لرو منطقو پورې انتقالېدل او بيا د غرونو په غېږ کي د واورو په شکل ذخيره کېدل، بيا په دوبي کي هملته ورو ورو ويلي کېدل او رابهېدل؛ که دا نظام نه وی نو د زمکي پر سر ژوند ممکن نه وو.

په دې کي شک نشته هغه ذات چي دا ټول امور اداره کوي، دا نظم ئې په دې عالم کي ايښی او د عالم د مختلفو اجزاوو ترمنځ ئې دا هم غږي او يووالی پيدا کړی، داسي چي هر څه ئې يو بل ته لاس ورکوي، په ګډه کار کوي او د خپل ګډ کار په نتيجه کي د خلکو اړتياوي رفعه کوي، د الله د مخلوقاتو د احتياج او نيازمندۍ د رفعه کولو لپاره په مسلسله او منظمه توګه په کار لګيا دي، که دا نه وی د زمکي پر سر به هيڅ ژوندی مخلوق نه وو پاته شوی. دا ټول د هغه الله تعالی د اثبات لپاره واضح او صريح دلايل دي چي د انسان په نسبت پېرزوېنه او رحمت لري.

د اوبو د تصفيې الهي نظام:

$Z8'R&r ¾ïiGJôn' ő' ‰ƒ šú #/ #Ìôçx»ƒh$Ÿ™ö ü Ÿ‰$qèr

$ÜB ¼çÉó¨r $ÜB ϖ$ú ¾ïÎ ‘ Ås ãj ÇÍÑÈ #YqÛ £$B ä$J¡ 9$`B

ÇÍÈ #ŽÏŸ2 óÅ$R&r $V»èR& $Y)= z الفرقان:۴۸-۴۹

او دی هغه ذات دئ چي له خپل رحمت نه د مخه ئې بادونه د زېري په توګه ولېږل (تر څو د باران د راتلو زېری خلکو ته ورکړي) او له آسمانه مو پاکي اوبه رانازلي کړې، تر څو د همدې اوبو په ذريعه مړ ښار (مړه زمکه) را ژوندی کړو او له همدې څخه ډېر هغه حيوانات او خلک خړوبه کړو چي موږ پيدا کړي.

بادونه د باران د مخه رالېږي تر څو زېری ورکړي او بيا له آسمان نه پاکي اوبه نازلوي، راشئ دغي موضوع ته چي له آسمانه پاکي اوبه "ماء طهورا" نازلوي، لږ دقيق شو، ګورو چي اوبه له هغه وروسته چي دلته استعمال شي او بيا د بحرونو لوري ته وخوځېږي، تروې او ترخې او تيزابي شي، نور نو له استفادې ولوېږي، له تصفيې پرته ترې استفاده نشو کولی، که د دغو اوبو د بېرته تصفيې انتظام نه وی نو د دې طبيعت په غېږ کي او د دې زمکي پر سر ژوند ممکن نه وو، خو الله جل شأنه بېرته همدغه کثيفې او ناولې اوبه، تېزابي اوبه، تروې او ترخې اوبه، چي له کاره لوېدلې، د استفادی وړ نه دي، د همدې اوبو د تصفيې انتظام ئې کړی، په هغه د لمر وړانګې لګېږي، په دې سره تبخير شي، تصفيه شي، په ورېځو بدلې شي، بېرته موږ ته پاکي، صافې اوبه د باران په شکل راورېږي، د چينو په شکل، د څاګانو په شکل، په کارېزونو او ويالو کي. دا د اوبو د تصفيې الهي انتظام

دئ، که دا هستي له طبيعي حوادثو څخه عبارت وی او د لته یوه حکيم ذات په هغه کي تصرف نه کولی نو د زمکي په سر ژوند، په دې دليل هم امکان نه درلود چي يو ځل دا اوبه کثيفي شوې او له استفادې لوېدلې وی، نو انسان به د تل لپاره د څښاک له صافو اوبو محروم وو، خو الله جل شانه رحمان دئ او د خپلو بندگانو په نسبت د وسيع رحمت خاوند دئ، د همدې رحمت په وجه ده چي د باران د ورولو انتظام ئې کړی، همدا قضيه د رحمن خدای په وجود دلالت کوي، همدا تدارک او انتظام چي اوبه تصفيه کېږي، د هغه مړ ښار (چي هلته هر څه اوبو ته محتاج او نيازمند وي) د هغه په سر ئې وروي، په همدې حقيقت گواهي ورکوي، کله کله حالت دې حد ته ورسېږي چي د بارانونو د نشتوالي په وجه، گڼ شمېر ناروغۍ خورې شي، فضا او هوا ټوله کثيفه او ناپاکه شي، گرمي له يوې خوا، د اوبو نشتوالی له بلي خوا، په فضا کي د مکروبونو خورېدل له بله طرفه، خو الله جل شانه نه يوازي هغه کثيفي تېزابي اوبه تصفيه کړي، په ورېځو ئې بدلي کړي، تبخير شي، ورېځې ترې جوړي شي، بادونو ته ئې د انتقال امر وکړي، خوځوي ئې، په زرها وو ميله لري ئې همغه ښار ته چي خلک ئې اوبو ته محتاج دي، مرضونه خواره شوي او هر څه دې ته منتظر چي سړه هوا ولگېږي او باران وورېږي، الله جل شأنه ئې همغه منطقې ته رسوي، گورو چي هلته باران وورېږي، هلته هوا تصفيه شي، مکروبونه ومري، د هوا کثافت ختم شي، حرارت له منځه لاړ شي او د همغي سيمي د خلکو احتياج ته ځواب وويلی شي، مړه زمکه بېرته را ژوندۍ شي او ډېرو محتاجو انسانانو او حيواناتو

ته چي ژوند ئې په خطر کي لويدلی وو، اوبه ورسوي.

هغه ملکونه چي د اوبو له ناحيې مشکلات لري، بحرونو ته څېرمه په ساحل کي پراته دي او غرونه نه لري، زيات بارانونه وربانديي نه ورېږي، په غرونو کي هغوی ته واورې نه ذخيره کېږي، چي ورو ورو ويلي شي او نهرونه او ويالې وبهوي، د هغو تر ټولو لويه ستونزه دا ده چي د څښلو صافي اوبه نه لري او چي د يوه واړه ښار لپاره اوبه تصفيه کوي بې حسابه مصارف ترې غواړي، د دې ملکونو خلک د نفتو په څاگانو دومره نه خوشحاله کېږي لکه د اوبو په يوې چينې.

د عربو د ملکونو يوه حاکم ته چا يو په بل پسې خبر ورکړ چي په فلان فلان ځای کي د نفتو څاگان وموندل شول، هغه وويل کور مو ودان شه، خو يو ځل مو هم خبر را نه کړ چي د خوږو او صافو اوبو څا وموندل شو!!، دا ځکه چي د هغوی لوی مشکل د صافو اوبو نشتوالی دئ.

د همدې الهي نظم په وجه چي زموږ مهربان رب ئې بندو بست کړی په دې عالم کي او د دې زمکي په سر انسان ته د ژوند امکانات برابر شوی.

طبيعي لارښووني:

#Ňðçx»ƒh$ã@Åöã `Br Ìé7ø$r Î9ã$Ë»Jèß ’Î Nà6 ƒÏ‰ôgƒ `B&

šc qà2 Îô³ç$Bã ª!$’?»è? «!$ì B×»9ã& ÿÿhF÷q ‘ ô‰ƒ šú ü/

ÇÎÌÈ

النمل:۶۳

هغه ځوک دئ چي د وچي او لمدې په تیارو کي ستاسو لارښوونه کوي او ځوک دئ چي بادونه له رحمت "بارانه" مخکي د زېري په توګه لیږي؟ آیا له الله سره بل اله شته؟ "چي په دی کارونو کي څه برخه ولري او له الله تعالی سره په دې چارو کي شریک وي" لوړ او اوچت دئ الله له هغه څه چي دوی یی ور سره شریکوی "هغه له شریک نه مستغني او بې نیازه دئ" یعنی ستاسو لپاره ئې د هدایت او لارښووني انتظام کړی، په بحر کي هم، هلته چي د لوري د تشخیص لپاره هیڅ ډول علایم نشته، خو الله تعالی ستاسي لپاره د دې چاره کړې چي هلته لار بیا مومئ، یا د ستورو په ذریعه لار پیدا کوئ، یا د افق له رڼا نه او د لمر له طلوع او غروب نه پوهېږئ چي سمت مو کوم طرف ته دئ، او یا د داسي قطب نما او پرمخ تللو وسائلو بندو بست ئې کړی او داسي سنن ئې په طبیعت کي ایښي چي له هغوی نه په استفادې سره تاسو په دقیقه توګه خپله لار موندلی شئ. نو دا په وچه او لمده کي چي ستاسي د هدایت او لارښووني لپاره انتظامات شوي، دا چا کړي؟

همدا راز تاسو ته ئې سترګي درکړې، د دغسي وسائلو انتظام ئې په دې عالم کي کړی چي په هغه سره تاسي په سیند، صحرا، فضا، په ورځ او شپه کي خپله لاره ومومئ، په دې طبیعت کي ئې د دې انتظام کړی، په تیاره کي د افق له رڼا نه خپله لار موندلی شئ، په ستورو سره لار پیدا کولی شئ، د دې انتظام چا کړی؟

که په وچه او لمده کي، هغه مهال چي تیاره وي، هیڅ څه نه ترسترګو کېږي، ستاسو د لارښووني او هدایت انتظام شوی، دا په خپله انسان ته

ښيي چي دا عالم يوه رحمان ذات پيدا کړی.

آيا په رحمان خدای د باور او ايمان لپاره دا کافي نه ده چي هغه مهال په تا باندي باران وروي چي ته ئې ورېدو ته سترګي په لار او منتظر يې، تر بارانه مخکي سوړ باد ته د زړي په توګه ګورې، آيا له الله سره بل اله شته؟ په ټول عالم کي داسي څوک مومئ چي له الله تعالی سره په دې کارونو کي شريک وي؟ دا چي د وچي او لمدې په تيارو کي ستاسو د لارښووني او هدايت انتظامات شوي آيا له الله تعالی پرته داسي څوک په نظر درځي چي په دې انتظام کي هغه څه ونډه او اغېز ولري، د څه کولو واک او اختيار ورسره وي؟ آيا د باران په ورېدو، د بادونو په ذريعه د ورېځو په خوځېدو، او د سوړ او ملايم باد په لاس د دې زېري او پيغام په لېږلو کي چي باران راروان دئ، په دې کي له الله سره څوک شريک شته؟

همدا راز الله فرمايي:

qèr ¼çGJôn ‘ ža Ÿfr ‡(qèüZ% $B Ÿ‰è/ . `Ü] ø‰$Aí\ã “ Ÿ‰$qèr

ÇËÑÈ ß‰‹Ïu ‰$‹Íq‰$ الشوری:۲۸

او دی هغه ذات دئ چي باران وروي له هغه وروسته چي (خلک) مأيوس او ناهيلي شوي وي او خپل رحمت خوروي او هغه ستايل شوی مولا دئ.

هغه ذات چي باران نازلوي او دا هم هغه مهال چي خلک مأيوس شوي وي، داسي څه نه مومي چي د باران د ورولو هيله ترې ولري، په ټول عالم کي له الله تعالی پرته داسي کوم شی نه ګوري چي خپل اميد ورپوري

وتړي، هغه ته انتظار ولري او پر هغه اعتماد او تکيه وکړي، داسي څوک نه ګوري چي د ده احتياج ته ځواب ووايي، مشکل ئې رفع کړي، مأيوس او نااميده دئ، خو ناڅاپه د همدې مأيوس او نااميده انسان غوښتنه منل کېږي، دعاء ئې اورېدل کېږي او هيله ئې ترسره کېږي، دا څوک کوي؟ انسان خو په ټول عالم کي داسي څه نه ګوري چي په دې اړه له هغه نه څه طمعه ولري، په هغه پورې خپل اميد وتړي او له هغه نه د مرستي انتظار ولري، مأيوس دئ، په عالم کي داسي څه نه ګوري چي د ده احتياج او اړتيا تر سره کړي، ناڅاپه ئې دا يأس او نا اميدي ختمېږي، اړتيا او احتياج ته ئې ځواب ويل کېږي، دا کار څوک کوي؟ دا څوک دئ چي انسان ته له هغه وروسته چي مأيوس شوی، له قحطۍ سره مخامخ دئ، سختي تودوخي وارخطا کړی، هري خوا ته مرضونه خواره شوي، نباتات ئې، حيوانات ئې او په خپله دی اوبو ته محتاج او اړ دئ، تر دې حده چي د يأس مرحلې ته رسېدلی، خو ناڅاپه د همدغه مأيوس انسان غوښتني ته ځواب ويل کېږي، دا ځواب څوک وايي؟ او د هغه دا احتياج څوک رفع کوي؟ څوک ئې ضرورت منتفي کوي؟

آيا له دې پرته بل ځواب لرو چي ووايو: دا د هغه ستايل شوي ذات کار دئ چي پر خپلو بندګانو مهربان، د دوی د اړتياوو او ستونزو د رفعه کولو ذمه وار او د دوی مولا دئ.

د شپې او ورځې الهي نظام، ستره الهي پېرزوينه

þJ»ŠÉ$Qöÿ 4<ĵ #‰Bž ŸÇdÈ$Nà6 øæª! $ÿè_ bĵ ÓÖÿä'& @è

ÇÊÈ šc qãJó @ Ÿxù& ä‹Ô Î Nà6 ‹Ïù « $ŽöÎ ĥ»9Ĵ ôB

القصص: ۷۱

ووايه: آيا پوهېږي چي که الله پر تاسو باندي شپه د قيامت تر ورځې تلپاتې ګرځولې وی، نو له الله پرته څوک داسي اله وو چي تاسو ته ئې رڼا راوړې وی؟ آيا نه اورئ.

که چېري الله جل شأنه وغواړي چي دا شپه دي دائمي شي، هومره دي اوږده شي چي د قيامت تر ورځې پوري دوام وکړي، او پدې ترتيب دا د شپې او ورځې د تلو راتلو موجوده نظام چي الله تعالی ايجاد کړی ختم شي، هغه څوک دئ چي بيا تاسو ته رڼا راولي؟ په دې ټول عالم کي داسي څوک ګورئ چي د ورځې او رڼا په راوستو قادر وي؟ آيا په ټول عالم کي داسي څوک ګورئ چي د شپې د پای ته رسولو توان ولري او هغه ورځ درته راولي چي تاسو ورته اړ او محتاج ياست؟

þJ»ŠÉ$Qöÿ 4<ĵ #‰Bö™ '$k]9$Nà6 øæª! $ÿè_ bĵ ÓÖÿä'& @è

Xù& îhŠÏ šc qãÂó @ 9øÎ Nà6 ‹Ïù « $ŽöÎ ĥ»9Ĵ ôB

ÇÊÈ šc rçŽÇ7è

القصص: ۷۲

"ورته" ووايه! آيا پوهېږئ چي که الله پر تاسو باندي ورځ تل پاتې کړي، د قيامت تر ورځي پوري، آيا له الله پرته به کوم اله وي چي تاسو ته شپه راولي چي په هغې کي آرام وکړئ، آيا له بصيرته کار نه اخلئ؟

{qãGpöÏr ÏmŠÏ {qZä3ó¡Ï9 ‘$gY9$#r @ø‹©9$# ãNä3s9 Ÿ@yèy_ ¾ÏmÏGuH÷q§‘ `ÏBr

ÇÐÌÈ brãä3ô±n@ öNà6¯=yès9r ¾Ï&Î#ôÒsù `ÏB القصص:۷۳

او دا د ده له پېرزوينو څخه دئ چي تاسو ته ئې شپه او ورځ گرځولې تر څو په هغې کي هوسا شئ او د دې لپاره چي د الله فضل ولټوئ او د دې لپاره چي ښايي شکر وکړئ.

الله تعالى شپه او ورځ په متوازن او متناسب شکل پيدا کړې چي يوه په بلي پسې راځي، تر هغو پاتې کېږي چي تاسو ورته اړ او محتاج يئ، نه لنډه او نه اوږده، بلکي هومره چي ورته ضرورت شته، تاسو شپې ته اړ او محتاج يئ تر څو په هغې کي هوسا او آرامه شئ، په ورځ کي تاسو کار کوئ، خپل معاش تامينوئ او د الله جل شأنه فضل لټوئ او پدې ترتيب گورئ چي الله جل شأنه د دې انتظام هم کړى چي تاسو آرام وکولى شئ، په شپه کي چي هري خواته تياره او چوپتيا وي، د خوب لپاره مناسب شرائط برابر شي، دا ځکه چي ته د خوب لپاره هم تيارې ته ضرورت لرې او هم چوپتيا ته، گورئ چي شپه خپله تياره پرده په ټول عالم خوره کړي، هر څه چوپ شي، هر څه په خوب لاړ شي او ستا د خوب لپاره آرامه او مناسبه فضا جوړه شي، په رڼا کي سم خوب نشې کولى، په شور او ځوږ کي

سم خوب نشې کولی، گورئ چي الله جل شأنه هر څه په خوب بیده کړي او تیاره شي، په دې ترتیب ستا د آرام لپاره مناسبه فضا جوړه شي او بیا ته رڼا او ورځې ته ضرورت لرې چي په هغې کي هر څه وپېژنې، کار وکړې، خپل معاش تأمین کړې، د الله فضل ولټوې، تاته ئې د دې انتظام هم کړی. یو معمولي تغییر د شپې او ورځې په دې موجوده تناسب کي، د زمکي په سر د ژوند امکانات ختموي، نو پدې متوازن شکل کي د شپې او ورځې انتظام چا کړی؟ تاسو گورئ چي قرآن کریم په دې هم استدلال کوي، دا په متوازن شکل، د شپې او ورځې یو په بل پسې راتگ، همغسي چي ته ورته اړ او محتاج یې، لکه څنگه چي ته ورته ضرورت لرې، دا د دې خبرې د ثبوت دلیل دئ چي دا د رحمن پالونکي خدای د تصرف آثار دي، د رحمن رب د ربوبیت آثار دي، هغه دا انتظام کړی، که الله جل شانه په دې کي معمولي تغییر راولي بیا داسي څوک نشته چي په دې کي تصرف و کړي، تاسي ته رڼا راپیدا کړي او یا دي شپه راولي چي په هغې کي آرام وکړئ، که الله جل شأنه وغواړي چي شپه طولاني شي او تر قیامته پورې دوام وکړي، داسي څوک نشته چي تاته رڼا راولې او که هغه وغواړي چي ورځ تر قیامته طولاني شي، داسي څوک نشته چي هغه شپه راولي. دا د الله پېرزوینه ده چي تاسو لره ئې د شپې او ورځې داسي انتظام کړی چي تاسي ورته اړ او محتاج یئ. همدا راز فرمایي:

äó« Èä `Ë $kŽÏi $ZF;R&r ÓÅ°r‘ $gŠÏi $Zð)ør $g»RŠ%B Ú ØF $r

الحجر:۱۹ ÇÈ brãqB

او زمکه مو خوره کړه او په هغې کې مو غرونه واچول او په هغې کې مو هر څه په موزون شکل کې راشنه کړل.

الحجر:۲۰ ÇÈ ûüÏi·•Î ¼çµ Ltæó ©` Br | · Í»èB $kŽï óŒ9 $Zùè _r

او تاسی ته مو په هغې کې د معیشت اسباب راپیدا کړل او هغه څه مو درته راپیدا کړل چې تاسې ورته روزي ورکوونکي نه یئ.

یعنی الله تعالی په زمکي کې ټول هغه څه راپیدا کړل چې تاسو ورته اړ او محتاج یاست او په هغه سره ژوند کولی شئ، هغه څه ئې هم درته پیدا کړي چې تاسو ورته رزق او روزي نه ورکوی بلکي الله تعالی ورته روزي ورکوي، دا مختلف حیوانات چې الله جل شأنه پیدا کړي دي او د رزق او روزي انتظام ئې هم الله ورته کړی.

ÇÈ Õqè B 9‰)Î ží ÿãè\ç$Br ¼çãi“ z $R‰Ÿ ä ží äó« ` B bÎr

الحجر:۲۱

او هیڅ داسي شی نشته چې خزانې ئې له موږ سره نه وي او نه ئې نازلوو مګر په معلومې اندازی سره

یعنی هر شی ئې په یوه معلومه او معینه اندازه کې راپیدا کړی، څو نه چې دلته ورته ضرورت وي، نه تر ضرورت زیات او نه کم، په همغه اندازه ئې پیدا کړی چې ورته ضرورت دئ.

$Br ṃqBa»Yŏ)ö'ù ĝ$B ä$J¡¡ 9$`Ḃ $Zø'R'ù xŸ°q9 x»ƒh$$Zü™ör

ÇËÈ ûüŘì»ƒ2 ¼ṃ9 ÓĘR& الحجر:٢٢

او بادونه مو راولېږل چي القاح کوونکي دي "د بادونو په ذریعه د نباتاتو القاح کېږي او د همدوی په واسطه ورېځي تشکیلوي او له یو بل سره ئې یو ځای کوي"، بیا مو له آسمان نه اوبه را نازلي کړې او په تاسو مو وڅښلې، او تاسو ئې ذخیره کوونکي نه یاست، (د ذخیره کولو انتظام ئې هم الله کوي"

دلته څو شیانو ته اشاره شوې ده: دا چي زمکه مو خوره او پراخه کړه، بیا مو په هغې کي غرونه واچول چي د هغې حرکت موزون شي، زمکه خوځېدله، د ژوند امکان په کي نه وو، الله جل شأنه په هغې باندي غرونه راپیدا کړل تر څو غیر متوازن حرکت ئې متوازن کړي، کنترول ئې کړي، بیا ئې په هغې کي هر نوع موزون نبات را شین کړ، کوم شي ته چي تاسي محتاج یاستئ، کوم شي ته چي ټول ژوي ضرورت لري، هغه ئې ټول راشنه کړل او په زمکه کي ئې ستاسو د معاش او د ژوند لپاره ټول اسباب او ذرایع تأمین کړل او هغه حیوانات ئې هم تاسو ته راپیدا کړل چي تاسو ورته اړ او محتاج یاست، د روزي انتظام ئې هم الله کوي، تاسي هغو ته روزي ورکوونکي نه یئ، هیڅ شی داسي نشته چي د الله په نزد کي د هغه خزانې نه وي، د هر شي خزانې له الله تعالی سره دي، په داسي حال کي چي له الله سره ئې خزانې دي خو هر څه ئې په خپله معینه اندازه پیدا کړي، له خپلي اندازې څخه نه زیات او نه کم، بلکي په همغه اندازه چي انسان ورته

ضرورت لري، که په دې اندازه کې معمولي تغيير راشي مثلاً د باد حرکت لږ تېز او اضافه شي، له موجوده معمول او طبيعي سرعت نه ئې سرعت لږ اضافه شي، نو د زمکې په سر به هر څه سره ټکوي، هر څه به نسکوروي او د ژوندانه امکانات به ختموي، که باران لږ اضافه شي، که واوره لږه زياته شي، که ورځ لږ اوږده او طولاني شي، که شپه لږه لنډه شي، که نور او حرارت لږ زيات شي او دا هر څه چې ګورئ، له معين حد نه زيات يا کم شي، د انسان ژوند تهديدوي، خو الله جل شأنه هر څه په معينه اندازه کې راپيدا کړي، د هر شي لپاره يو معين قدر او اندازه ټاکل شوې، په همغه اندازه چې انسان ورته اړ او محتاج دئ پيدا شوي، هيڅ شی له خپلې اندازې اضافه نه دئ، هيڅ شی له خپل ضروري اندازې لږ نه دئ. الله جل شأنه له خپلې اندازې سره سم پيدا کړی. چې هر څه له خپلې اندازې نه لږ اضافه شي ګورئ چې بيا څنګه ترې تنګ شو، باران، دا د ژوند تومنه او وسيله چې لږ له خپلې اندازې اضافه شي بيا دعاګاني کوو چې الله ئې متوقف کړي، واوره، بادونه، چې کله له خپلې طبيعي اندازې لږ اضافه شي ګورئ چې بيا ترې تنګ يو، سوکالي مو تهديد او ژوند راته ګران کړي.

او بادونه راليږي چې وريځې القاح کوي او د هر شي د القاح باعث ګرځي، بيا له آسمانه اوبه وروي او بيائې په تاسو څښي، او د اوبو د ذخيره کولو انتظام کوي، د غرونو په سر په ژمي کې واوره وروي، تر څو کافي مقدار هلته تاسو ته ذخيره کړي، د دې ذخيره کولو انتظام هم هغه کوي، دا ټول د رحمن رب د وسيع رحمت او پېرزوېنو آثار دي.

د پیغمبرانو بعثت د رحمن رب بله پېرزوینه

د پیغمبرانو لېږنه د الله جل شأنه د رحمت یوه بله نښه ده. دا ځکه چي انسان تر هر څه د مخه او تر هر څه نه زیات دې ته محتاج او اړ دئ او دا ئې لومړي اړتیا ده چي په دې وسیع او پېچلي عالم کي چي اجزاء ئې بې انتهاء دي او په هغه کي د هر مفید او مضر شي تشخیص د انسان له عقل نه اوچت او له امکان نه لري دئ، د دې لپاره چي د انسان لارښوونه وشي او هغه په ناپوهۍ کي پاتې نشي، مفید او مضر تفکیک کړی شي او خپل دوست او دښمن سره بېل کړی شي، الله جل شأنه د دې لپاره پیغمبران را لېږلي، انسان په خپله او یوازي د عقل په مرسته د ځان او د بل حقوق نشي تثبیتولی، دوست او دښمن نشي پېژندلی، مفید او مضر، حلال او حرام نشي بېلولی، دا کار نه په تجربو سره کولی شي او نه خپل عقل ته په پناه وړلو سره، که پیغمبران نه وی او د پیغمبرانو په ذریعه د انسان لارښوونه نه وی شوی، انسان به تل په تیاره کي وو، هغه خپل ځان او دا وسیع عالم نشو پېژندلی، هغه خپل الله نشو موندلی او هغه د خپلو نږدې دوستانو حقوق نه شوای تثبیتولی. د انسان لومړۍ اړتیا او تر ټولو لوی ا حتیاج همدا دئ چي د هغه لارښوونه وشي، د ژوند لاري چاري وروښودی شي، رحمن خدای جل شأنه د همدې انتظام هم کړی، د هغه د هدایت او لارښووني لپاره ئې په هره زمانه کي او د تاریخ په هر پړاو کي چي کله ورته اړ شوی پیغمبران رالېږلي. د پیغمبرانو رالېږل د انسان لپاره او د ټول عالم لپاره د الله ستره پېرزوینه ده، لکه چي قرآن فرمايي:

ÇÈ šú üÜ»èŭ ŗæq ' ŽvĴ š• »ŸŭΤ"ŏ& $Br الانبياء: ۱۰۷

او ته مو نه ئې لیږلی مگر د ټول عالم لپاره رحمت.

د ظالمانو مواخذه د الله د پېرزوینې بله نښه:

دا چې تاسو مجرم عناصر گورئ چې کله د هغوی بغي او طغیان انتهاء ته ورسېږي، داسې حد ته چې حرث او نسل او هر څه تهدیدوي، د فساد باعث شي، د نورو ژوند په خطر کې واچوي، گورو چې الله جل شأنه دا مجرم او ظالم عناصر موأخذه کړي، د ژوند او اقتدار ټغر ئې ورټول کړي او په دې ترتیب نه پرېږدي چې دا زمکه په فساد، ورانۍ او تباهۍ محکومه او د انسان ژوند له گواښونو سره مخامخ شي، د مجرمو عناصرو موأخذه، د هغوی د اقتدار ټغر ټولول او د هغوی تخت او تاج نسکورول دا هم د رحمن الله د رحمت د آثارو او علائمو څخه دي، لکه چې قرآن فرمایی:

Çã ¼çŠÙ š•ãŸr ŗèÅr ŗ‹q ' rê Nà6 ŠS@)ù 8qç‹Ÿ2 bÎù

ÇÈ šú üBÌó ßS$Qö)$ الانعام: ۱۴۷

" اې پیغمبره!" که ستا تکذیب ئې وکړ، ورته ووایه چې ستاسو رب د وسیع رحمت خاوند دئ او د هغه جنگ له مجرمانو څخه نشي رد کېدی.

یعنی هیڅوک ئې د ردولو او مخنیوي توان نه لري، الله جل شأنه به حتماً د مجرمو عناصرو په خلاف جنگ پیلوي، داسې جنگ چې هیڅوک ئې د مخنیوي توان او وس نه لري.

دا چي د تاريخ په اوږدو کي تل ليدل شوي چي هغه مجرم عناصر له زوال او ورکاوي او سپکاوي سره مخامخ کېږي چي زمکه او د انسان ژوند له ګواښونو سره مخامخ کوي، الله تعالى سزا ورکوي او خلک د دوی له خطره ژغوري، دا موقع نه ورکوي چي په خپلو جرائمو او جناياتو سره زمکه له فساد او تباهۍ سره مخامخ کړي، الله تعالى دوی ته تر يوې ټاکلې نېټې او تر معينه حده مهلت ورکوي، خو کله چي د دوی طغيان له حد نه واوړي او د زمکي پر سر ژوندون په خطر کي واچوي او حرث او نسل له جناياتو نه صدمه ګوري، الله جل شأنه ئې نيسي، د هغوی په خلاف داسي جنګ اعلانوي چي هيڅوک ئې د ردولو او مخنيوي توان نه لري، بيا الله جل شأنه هغوی له شوم برخليک سره مخامخ کوي، دا د مجرمانو، ستمګرانو، طغاتو او باغيانو موأخذه او تر پايه پورې هغو ته موقع نه ورکول، له هغو سره حساب او کتاب کول، ظالمانو ته د خپلو ظلمونو او جناياتو سزا ورکول، دا په خپله د دې خبرې دليل دئ چي رحمن خدای (جل شانه) ستاسو په نسبت د وسيع رحمت خاوند دئ او دا د ده د وسيع رحمت نښه ده چي مجرمان موأخذه کوي، طغيان ته ئې نه پرېږدي او د نورو د ختمولو موقع نه ورکوي.

همدا راز که تاسو ګورئ چي مظلوم انسانان، هغه چي حقوق ئې تر پښو لاندي شوي، د خپل حق لپاره پاڅېدلي وي، الله تعالى د هغوی مرسته کړې، له ظالمانو ئې ژغورلي، د دوی د ژغورني انتظام ئې کړی، هغوی ته ئې پر ظالمانو او ستمګرانو بريا او فتحه ورکړې، دا هم د رحمن

خدای د رحمت له نښو او علائمو څخه دي، لکه چې قرآن فرمايي:

$ZÏB pÏ÷q•Î ¼çnèB (qãB#ä ûïÏ%©!$#r $Y6øŠèä $ZŠ¯gU $RøŠ&ä $_ $£J9r

ßÛÌ»yfŠ 'Î (qßs7ô 'ù èpsŠ¢Á9$# (qßJ=ß ûïÏ%©!$# ÏN‹z&r

ÇÒÍÈ šú üÏJÏV»_ هود:۹۴

او کله چې زموږ امر راورسېد، په خپل رحمت سره مو شعيب او هغه مؤمنان وژغورل چې له ده سره ول، او ظالمان يوې اوچتې چيغې ونيول، نو په خپلو کورونو کې پړمخې مړه پرېوتل.

يعنی هغه مهال چې د الله تعالی د پرېکړې نېټه راورسېده شعيب عليه السلام او هغه مؤمنان ئې په خپل رحمت سره وژغورل چې له ده سره ول او ظالمان يوې هيبتناکې لوړې چيغې ونيول، په مرگ محکوم شول او پړمخې پرېوتل.

دا آيت ښيي چې شعيب عليه السلام او د ده مؤمنو ملگرو ته نجات ورکول، ظالمان مؤاخذه کول او د عالم له صفحې نه د دوی ټغر ټولول د الله د رحمت له آثارو او علايمو څخه ده، همدا چې تاسو گورئ مظلومان چې د خپل حق لپاره د ظالمانو په ضد پاڅېږي فتحه او بری تر لاسه کوي، حالت داسې برابرېږي چې بالآخره د ظالمانو سلطه پای ته ورسي او د اقتدار کرسۍ ئې رانسکوره شي، دا په خپله د دې خبرې ثبوت وړاندې کوي چې دلته يو حکيم ذات د دې عالم په پېښو او حوادثو کې تصرف کوي، هغه

ذات چي د انسان په نسبت رحمت او پېرزوينه لري، که دا حوادث طبيعي حوادث وی او يوه حکيم رحمان رب د عالم د حالت په بدلېدو رابدلېدو کي تصرف نه کولی او د حوادثو په تلو راتلو کي ئې لاس نه درلودی، نو مظلوم به د تل لپاره مظلوم پاته وای او هيڅ کله به د ظالمانو د ختمېدو او نسکورېدو بندو بست نه وای شوی، بس په طبيعي ډول به ظالم تل ظالم او په اوضاع مسلط او مظلوم به تل مظلوم وو.

خو دا چي الله جل شأنه حالات داسي برابروي چي ضعيف او مظلوم انسان، د ظالمانو او باغيانو په مقابل کي فتحه او بری تر لاسه کړي او د ظالمانو له منگولو ئې وژغوري، دا په خپله ثابتوي چي دلته رحمن الله د رب په حيث تصرف کوي، هغه د مظلوم ملگرتيا کوي او ظالم په مرگ محکوموي، دا راز حوادث دا حقيقت ثابتوي چي دلته يو داسي ذات شته چي د خپلو بندگانو په اړه رحمان او مهربان دی او د همدې رحمن رب په اراده دا غيرطبيعي حوادث تر سره کېږي.

الله د دې ملک مالک دئ

په الله باندي د ايمان د دلائلو په ضمن کي يو مهم او اساسي دليل دا دئ چي مور په دې عالم کي هر څه داسي گورو چي مقهور او محکوم دي او د داسي معينو ضوابطو په وړاندي کاملاً منقاد دي چي هغه تغيير نه مومي، په خپل پيدايښت کي، په خپل حرکت کي، په خپلي ودي او رشد کي، په خپل مرگ او ژوند کي او په هغو نتايجو کي چي د هغوی په حرکت باندي مرتب کېږي، په خپل زوړوالي او کهولت کي او دا چي بالأخره په مرگ محکومېږي، په دې ټولو کي هغوی د معينو او ثابتو سننو او ضوابطو

په وړاندي مقهور او محکوم دي، د عالم په هر جزء او په هره برخه کي
ګورو چي دغه سنن او ضوابط حاکم دي او هر حرکت او هر تحول د
همدغو سننو مطابق تر سره کېږي، دا حقیقت په خپله هر عاقل انسان ته
ښيي چي دا عالم یو ټولواک مالک لري، یو داسي واکمن حاکم چي په هر
ځای کي د ده اراده مسلطه او حکم حاکم دئ او د ټولو حوادثو تر شا د هغه
اراده حکومت کوي، ګورو چي د همغه ذات د ارادې سره سم په عملونو
نتایج مرتب کېږي، په همدې دنیا کي د مکافات او د مجازات سلسله
ګورو، هغه غیبي لاس چي دا هستي اداره کوي او د عالم چاري سمبالوي او
هر څه د هغه په اراده خوځېږي، هر څه د هغه په وړاندي محکوم او مقهور
دي او همغه په عملونو باندي نتائج مرتب کوي او د عمل بدله ورکوي، د
مالک په توګه او د یوه حاکم په څېر په عالم کي تصرف کوي او په عملونو
نتایج مرتب کوي.

همدغو حقایقو ته قرآن عظیم الشأن په متعددو آیتونو کي اشاره
کوي او همدا خبره ترې ثابتوي چي دا عالم یو مالک او ټولواک لري چي
هر څه د هغه د ارادې په وړاندي مقهور دي، لکه چي فرمایي:

ì ð¡ 9$ ä7 îð/ `B& ÇÚ öF{$# ä$J¡ 9$ `B Nä3è%ãö/ `B @è

šÆ B MhJ9$ ß ì/ä#r ÏMhJ9$ `B ¢Ûs9$ ß ì/ä `Br •»Á/F{$#

ÇÌÈ bqà)G? Ÿxù& @à)ù ª! $bq9qà)Š¡ ù •DF{$ ã%ã `Br ÇÛ9$

یونس:۳۱

(ورته) وايه! له آسمان او زمکي نه څوک تاسو ته رزق او روزي درکوي؟ او د دغو غوږونو او سترگو مالک څوک دئ؟ او څوک دئ چي ژوندي له مړي او مړي له ژونديو راپيدا کوي؟ او د کارونو تدبير څوک کوي؟ ژر ده چي وبه وايي: الله، نو ووايه: آيا (له کفر او شرک نه) ځان ساتنه نه کوئ؟

دا د رزق او روزي انتظام څوک کوي؟ د چا په اراده دا آسمان او زمکه په گډه کار کوي چي انسان ته د رزق او روزي انتظام وکړي؟ له آسمانه اوبه راورېږي او له زمکي دانه او مېوه راټوکېږي او په دې سره د انسان اړتياو ته ځواب ويل کېږي، دا کار د چا په اراده ترسره کېږي؟ دا د کوم مدبر ذات دقيق تدبير دئ؟ دا غوږونه او سترگي چي ته پرې ليدل او اورېدل کوې، د دې اصلي مالک څوک دئ؟ د چا له لوري درکړی شوي؟ د چا په اراده ستا د ژوند يوه اساسي او مهمه برخه بشپړوي؟ که دا غړي دي په واک کي نه وی له څومره ستونزو سره به مخامخ وې؟

آيا دې پوښتنو ته له دې پرته بل ځواب ويلی شې چي دا د مهربان پالونکي رب له لوري درکړی شوي؟ آيا له دې اعترافه پرته بله چاره لرې؟

له دې څرگند حقيقت نه د انکار لپاره څه دليل لرې؟ ووايه: ستا او ټولو ژوو لپاره د رزق او روزي انتظام څوک کوي؟ له آسمان او زمکي نه تاسو ته څوک رزق او روزي درکوي؟ دا د رزق او روزي وسايل چا پيدا کړي؟ باران څوک وروي؟ شپه او ورځ څوک راولي؟ لمر زموږ زمکي ته د چا په اراده نور او تودوخه ورکوي؟ د زمکي پر مخ د نور وړانگي د چا په اراده خورېږي؟ دا له زمکي نه دانه او مېوه څوک راشنه کوي؟ دا زموږ

سترګي او غوږونه د چا په اراده کار کوي؟ د دې مالک څوک دئ؟ دا ژوندي له مړو او مړي له ژونديو څوک راپيدا کوي؟ دا د عالم چاري څوک سمبالوي، د امورو تدبير ئې د چا په واک کي دئ او کارونه ئې د چا په اراده تر سره کېږي؟

له دې پرته بله چاره نه لري، دوی په دې خبري اعتراف ته اړ او مجبور دي او بله چاره نه لري چي ووايي: دا هر څه الله تعالی کوي.

همدا راز فرمايی:

í$k]9$ßÎ$™ @ø$Ÿr •J)$8íô ê b& $l; Óè7^ƒ ß ô±9$Ÿ

ÇÍÈ šc qß7ó ;7 ù ’Î@är يس: ۴۰

نه لمر ته ښايي چي سپوږمۍ بيامومي او نه شپه په ورځ باندي سبقت کوي بلکي هر يو په يوه معين مدار کي خوځېږي.

ګورئ چي لمر د سپوږمۍ د جذبولو، له خپل ځانګړي مداره د هغې د ايستلو فرصت نه ترلاسه کوي، يو د بل په مدار کي نه ننوځي، هر يو په خپل مسير کي خوځېږي، د دوی ترمنځ ټکر او تصادم نه راځي، په دې وسيع کائنات کي دا بې شمېره اجرام، هر يو په يوه معين مدار کي خوځېږي، يو بل به بيا نه مومي، چي له هغه سره ټکر وکړي او هغه جذب کړي، هر يو خپل حد پېژني، له هغه نه تېری او تجاوز نشي کولی، نه لمر له خپل مدار نه خوځېدلی شي او د سپوږمۍ په مدار کي داخليدلی شي او نه هغه جذبولی شي، نه د دغو دواړو ترمنځ تصادم او ټکر راځي او نه هم شپه

په ورځ باندې سبقت کولی شي، برعکس هره یوه په خپل وخت او نېټه راځي، دا د سپوږمۍ او لمر لپاره معین حدود چا وضع کړي چي له هغه نه د یوې ذرې په اندازه د تجاوز او تېري توان نه لري، دا څنګه او د چا د ارادې په وړاندې محکوم او مقهور دي؟

ګورئ چي لمر، زرګونه کاله په پرله پسې او منظمه توګه، له یوه ځایه طلوع کوي او په یوه ځای کي غروب کوي!! دغه معین مسیر طوعاً او کرهاً پلي کوي او له هغه نه یوه خوا بله خوا د انحراف قدرت نه لري، دا څوک اداره کوي؟ دا په وسیع آسمان کي د ستورو ترمنځ ټکر او تصادم ولې نه راځي؟ ولې یو د بل مسیر ته نه داخلېږي؟ دا هر یو په خپل مسیر کي څوک اداره کوي؟ د دې تر شاه د چا اراده ده؟ د چا د ارادې په وړاندي هغوی محکوم او مقهور دي؟ چي په داسي منظم ډول او په ټول انقیاد سره په خپل معین مدار کي خوځېږي او یو انچ، له هغه نه یوه طرف او بل طرف ته انحراف نشي کولی؟!

همدا راز شپه او ورځ خپل هغه حد پېژني چي ورته ټاکل شوی، له هغه نه تېری نشي کولی، نه اوږدېږي او نه هم لنډېږي، یوه له بلي سبقت نه کوي چي د شپې په ځای ورځ راشي یا د ورځي په ځای شپه راشي او یوه له بلي نه سبقت وکړي، بلکي هره یوه خپل حد پېژني او په خپل وخت کي راځي.

په دغي مقدمې سره دوو حقایقو ته اشاره شوې: لومړی دا چي د عالم ټول اشیاء او اجزاء محکوم او مقهور دي او دا چي تحولات د معینو

ضوابطو او سننو سره سم تر سره کېږي، له خپلو حدودو نه تېرې نشي کولی، په خپل وخت کي راځي، په خپل ځای کي راځي. او دوهم دا چي شپه او ورځ د طبيعت دوه حالته دي او لمر، سپوږمۍ د طبيعت دوه اجزاء، ګورئ چي دا دواړه مقهور او محکوم دي، خپل مدار طی کوي، يو د بل مدار ته نه داخلېږي، يو له بل سره ټکر او تصادم نه کوي، مالک الملک الله هر يو په خپل مسير او مدارکي ساتي، د هغه ساتنه کوي او د دغو په حرکت باندي چي کوم نتائج مرتب کېږي، کوم تحولات چي په عالم کي راځي دا هم د معينو سننو او ضوابطو سره سم، يو په بل باندي سبقت نشي کولی، آيا دا دليل د دې خبرې د ثبوت لپاره کفايت نه کوي چي دا هر څه يو مالک ټولواک اداره کوي، او هر څه د هغه مالک الله د ارادې په وړاندي محکوم او مقهور دي؟

ستا د مرګ پر بګړه څوک کوي؟

ÇÑÈ ûüŸ‰» ¹ Ŀâ¥ä bĵ $kXqãÅ ö? ÇÑÏÈ ûüŽƒŸ‰B žöî Ŀâ¥ä bĵ Ŵöφù

الواقعه:۸۶

که تاسي د الله د ارادې په وړاندي محکوم نه ياست " هغه دين چي الله وضعه کړی، هغه سنن او ضوابط چي الله جل جلاله په دې عالم کي وضع کړي، که تاسي د هغه په وړاندي محکوم نه ياست" نو چي کله ستاسي روح ستوني ته ورسېږي بېرته ئې وګرځوئ که رښتوني ياست؟

ستاسي مرګ په دې دلالت کوي چي تاسي د يوه چا د ارادې په

وړاندي محکوم یاست، نه غواړئ چي په مرگ محکوم شئ، انسان نه غواړي چي په زړښت دي محکوم شي، د هغه قوتونه او استعدادونه دي ختم شي او چي کله د خپل قوت هغه معراج ته ورسېږي، بېرته دي په زوال محکوم شي، دا نه غواړي، نه غواړي چي له مرگ سره دي مخامخ شي، خو څه چاره لري؟، دا چي کله ستا روح ستوني ته ورسېږي بېرته ئې له گرځولو عاجز یې، دا ثابتوي چي ته د یوه چا د ارادې په وړاندي محکوم یې.

که چېري تاسو د الله د ارادې او د هغه دین چي ده وضعه کړې، هغه ضوابط او قوانین او مقررات چي په دې عالم کي هغه وضع کړي، د دې په وړاندي محکوم، مقهور او منقاد نه یاست نو چي کله ستاسو روح ستوني ته ورسېږي هغه بېرته وگرځوئ که رښتوني یئ.

دا هر څه د چا ارادې ته تسلیم دي؟

قرآن د عالم د ټولو اشیاوو په اړه فرمایي چي هر څه د الله په وړاندي منقاد دي.

Ä ß öR $ r Ë N ºq»J¡¡ 9$’Î `B N=ó™& ÿ¼ã&s! r šc qäóö7t ƒ «! $# ÇƒÏŠ Žöxÿsùr&

ÇÑÌÈ šc qãè_ ö÷ãƒ Ïmøös9Î)ur $\döx.ur $YãöqÛ آل عمران:۸۳

آیا "کافران" د الله له دین نه پرته بل دین لټوي؟ حال دا چي ده ته د آسمانونو او زمکي هر څه طوعاً او کرهاً منقاد دي او په پای کي د هغه

طرف ته بېرته ګرځول کېږي.

تاسو د عالم هر څه ګورئ چي د دې عالم د مالک او ټولواک د احکامو او ضابطو په وړاندي منقاد دي، يو شی به هم په دنيا کي داسي و نه ګورئ چي هغه دې کاملاً آزاد وي او خپلي مخي او خپل سرته دي پرېښودل شوی وي. د اوبو قطره چي له وريځي نه په زمکه راپرېوځي، د يوې معيني قاعدې او ضابطې سره سم راپريوځي، نن علم حتی د همدې قطرې د پرېوتو فورمولونه کشف کړي، نن علم دا معلومه کړې چي د کوم فورمول مطابق او په کوم معين سرعت سره هغه په زمکه راپرېوځي؟ کومه تيږه چي پورته ئې اچوئ او بېرته په زمکه راپرېوځي د يوې معينې ضابطې او قاعدې محکومه ده، تاسي په دنيا کي هيڅ داسي څه نشئ موندلی چي هغه دي خپلي مخي ته آزاد وي او د هغو معينو سننو په وړاندي دې محکوم او مقهور نه وي چي الله تعالی ورته ټاکلي .

نن انسان د علم په رڼا کي په دې پوهيږي چي د عالم هر حرکت د قوانينو مطابق ترسره کېږي، ساينس د دې لپاره فورمولونه وضع کړي، دا فورمولونه همغه سنن دي چي الله وضع کړي، نن د حرکت، سرعت، شتاب، ويشتلو، ارتقا او سقوط لپاره په فزيک کي داسي معين فورمولونه وضع شوي چي ثابت دي او تغيير نه مومي. آيا دا کافران د الله له دين نه پرته بل دين لټوي؟ حال دا چي د آسمانونو او زمکي هر څه، طوعاً او کرهاً، خوښ او ناخوښ، که زړه ئې غواړي او که نه غواړي د هغه په وړاندي منقاد او تسليم دي.

همدا راز قرآن فرمايي:

¬ ūŠ 7$ă$9 ¡J»q°N Ï $# ŕŐ Ç̍ r&$ r ìŽÏ£ ŕ qèd r ã?4 è@ ä «ő ä %‰Ÿ/7

المائده: ۱۲۰ Ç‼È

د آسمانونو او زمکي او څه چي په هغوی کي دي د ټولو پاچاهي الله لره ده او هغه په هر څه قدير او توانا دئ.

د زمکه او آسمانونه د الله جل شانه ملک او هغه ئې مالک دئ، دلته دی د مالک په حيث په هر څه کي تصرف کوي، د دې عالم په هره گوښه کي د ده اراده نافذه او حاکمه ده، هغه مالک الملک دئ.

د الفرقان د سورې په ۲ آيت کي فرمايي:

$9%Ÿ“ 9¾ç ūŠ 7$ă$9 ¡J»q°N Ï $# ŕŐ Ç̍ r9Ő ƒ6 ,Ïõ r9%# r9Ú ƒ ãā`

©ã¼ Ÿ ƒÎÔ Î’$ŠŠŠ Ā r z= , 2à@ «ő ù) £‘ç¼ ?è) ‰Ÿ ƒÎ‰ Ç‼È

هغه ذات چي د آسمانونو او زمکي پاچاهي د ده ده "دلته د هغه اراده حاکمه او نافذه ده او هغه د دې عالم مالک دی" نه ئې زوی ځان ته نيولی او نه پدې پاچاهۍ کي څوک له هغه سره شريک دئ، هر څه ئې پيدا کړي او د هغه لپاره ئې معينه اندازه ټاکلې" په يوه معينه اندازه ئې هر څه پيدا کړي"

يعني الله جل شأنه د آسمانونو او زمکي ټولواک او حاکم دئ، د هغه حکم په هر ځای کي نافذ دئ، هغه مالک دئ او دا زمکه او آسمانونه د هغه

ملک دئ چې د حاکم او مالک په توګه په کې تصرف کوي، هر څه د هغه په وړاندې محکوم دي او هغه نه زوی لري، زوی ئې هم نه دی نیولی چې د هغه ځای ناستی شي او نه هم د دې عالم په اداره، کنټرول او ساتنه کې څوک له هغه سره شریک دئ، هر څه هغه پیدا کړي او د هر څه لپاره ئې معین حد او اندازه ټاکلې.

§ ð±9$•¤ ™r Èé$ ’Î ‘$gZ9$ Rïqã ŕ$gZ9$ ’Î Ÿ@ø$ Rïqã

ç9 Uäš ª!$ Nà6 ïΠ‘Kµ B @_Ł “Ìpt @à2 •J)$r

ǍÜÕi `ÏB šc qãÎ/ $B ¾ÏrŠ `ÏB šc qãô? ûïÏ%$ Ûð uŠ$

ÇÌÈ فاطر:۱۲

شپه په ورځ کې ننباسي او ورځ په شپه کې ننباسي"خو له معیني قاعدې سره سم" او لمر او سپوږمۍ ئې مسخر کړي، "هر یوه ته ئې معین مدار ټاکلی چې دغه معین مدار په معین وقت کې پلی کوي" هر یو د ټاکلی اجل او نېټې لپاره خوځیږي، همدغه الله ستاسو رب دی چې پاچاهي او ټولواکي د ده او څوک چې له هغه نه پرته بل څوک مرستي ته رابلي او د هغه عبادت کوي حتی د خرما د زړي د پوستکي خاوند هم نه دئ.

ګورئ چې هره ورځ څو شیبې په هغه کې تفاوت راځي، شپه په ورځ کې داخله شي او ورځ په شپه کې، ورځ د شپې ځای ونیسي اوشپه د ورځې، په خپل ماحول کې ګورو چې کله شپه وي او کله ورځ، اوس دلته ورځ ده

خو دا ده ورو ورو شپه را روانه ده او د ورځې ځای شپې ته خالي کېږي. یا شپه کله اوږده شي او ورځ را لنډه شي، کله ګورو چې ورځ اوږده شي، شپه لنډه شي. دا د شپې او ورځې یو په بل کې داخلېدل ، د الله جل شأنه کار دئ، دا الله جل شأنه دئ چې شپه په ورځ کې داخلوي.

دا څوک دئ چې دا کارونه کوي؟ شپه په ورځ کې داخلوي؟ ورځ په شپه کې داخلوي، لمر او سپوږمۍ ئې مسخر کړي او هر یو په خپل مدار کې د معینې نېټې سره سم خوځېږي او د هغه اراده په هر څه کې او هر ځای حاکمه او نافذه ده؟ یعني هغه ذات چې دا کارونه د هغه په اراده تر سره کېږي او موږ ګورو چې دا د هغه د سلطنت، سیطرې او تسلط مظاهر دي، همغه ستاسو رب دئ. او له هغه پرته چې څوک مرستي ته رابلي او د هغه عبادت کوي حتی د خرما د زړي د پوستکي خاوند هم نه دئ. دومره لږ څه هم د دوی په واک کې نه دي، هیڅ شی هغوی ته نه دی سپارل شوی، د هیڅ شي واک او اختیار نه لري، کوم څه چې د الله نه پرته تاسو مرستي ته دربلئ او د هغه عبادت او لمانځنه کوئ، په دې عالم کې هیڅ واک او اختیار هغوی ته نه دی ورکړی شوی، وښیئ، د کوم څه مالک دي، چېري د هغوی اراده حاکمه ده او څه کولی شي؟

ÇÑÌÈ bqã_ëèïøÎr äő« Èä ßqã-B ¾íï‰‹Î “ Ï‰$` » s öÝù

یس:۸۳

نو پاکي هغه ذات لره ده چې د هر څه ټولواکي د هغه په لاس کې ده او د هغه لوري ته ورګرځول کېږئ.

هغه ذات چي د هر څه واګي د ده په واک کي دي، واکمني، سلطنت او سیطره هغه لره ده، د ټولو شیانو ساتنه او پالنه کوي، د ټولو امورو تدبیر ئې په لاس کي دئ، هغه لره پاکي ده، هغه له هره عیبه منزه او له هرنقص او ضعف نه لوړ دئ.

یعني هر څه د هغه په اختیار کي او د هغه د ارادې په وړاندي مقهور دي، په پای کي د خپل رب په لوري درومي، تاسو هم د نورو شیانو په څېر د خپل ژوند په پای کي د خپل رب خوا ته درومئ.

همدا راز فرمایي:

ÇÎÈ âqåÇ\(Ws$ÎB _ ëè« $'‹Ïr ÇÚ ö'F{$# Ñ 'q»J¡ 9$$# à7 ù=ã¼ ã&©

الحدید:۵

دآسمانونو او زمکي پادشاهي ده لره ده، او ټول کارونه الله ته محول کېږي.

د الله تعالی لوري ته د کارونو د ارجاع معنی دا ده چي د هر کار پرېکړه د ده له لوري کېږي، د هر کار نتایج او پایلي د ده له لوري ټاکل کېږي، لکه څنګه چي الله تعالی ټولواک دئ او حکم ئې په هر ځای کي نافذ او حاکم، همداسي د ټولو امورو پایلي د ده له لوري ټاکل کېږي، لله الملک، لله الحکم و لله عاقبة الامور.

الله تعالی همغه ذات دئ چي چا ته وغواړي اقتدار ورکوي، له چا نه چي وغواړي اقتدار بېرته اخلي، چا ته عزت ورکوي او څوک له ذلت او سپکاوي سره مخامخ کوي، لکه چي قرآن فرمایي:

š• ùßi$š$ãÍ\?r ã$±@ `B š• ùßi$š$’Îsè Å ùßi$š$ 7Î»B Ô ög$ $è@è

4?ã 7R̂ Ï ǒ, ùß$8Ï‰šÎ ã$±@ `B ÁÉêr ã$±@ `B “Ïêr ã$±@ `ãB

ÇËÊÈ ÖÏ‰% ãó« è@ä آل عمران:۲۶

ووایه! ا ې باري ربه! د ملک مالکه! ته ئې چې چا لره وغواړې پاچاهي او واکمني ورکوې او له چا چې وغواړې اقتدار بېرته اخلې، چا ته چې وغواړې عزت ورکوې او څوک چې وغواړې سپکوې ئې، ښېګڼه ټوله ستا په لاس کې ده، بې شکه چې ته په هر څه قادر یې.

یعني دا هستي ستا ملک او ته ئې مالک او ټولواک یې، دلته ستا اراده حاکمه او نافذه ده، دلته هر څه ستا د مشیت مطابق ترسره کېږي. دې ته مو باید پام وي چې د ا لله مشیت په حق او عدل ولاړ او د تغییر نه منونکو ضوابطو او سننو مطابق دئ، الله جل شأنه هغه ضوابط موږ ته توضیح کړي چې له مخې ئې چا ته د اقتدار سپارلو پرېکړه کوي، هغه ثابت سنن او ضوابط ئې هم توضیح کړي چې له مخې ئې له چا نه واکمني او اقتدار اخلي، دا تصادفي پېښې نه دي چې په خپل سر، له کومې قاعدې پرته، تصادفي او آناً فآناً ترسره شي، بلکې دا د معینو، ثابتو الهي ضوابطو او سننو مطابق ترسره کېږي، الله جل شأنه دا موږ ته توضیح کوي: هغه چاته اقتدار ورکوي چې ایمان لري ا و عمل ئې صالح وي او په اجتماع کې تر ټولو اصلح وي، لکه چې فرمایي:

[illegible]

النور:۵۵

له تاسو نه چيچا ایمان راو ړی او عملونه ئې صالح دي، له هغوی سره الله وعده کړې چي د زمکي خلافت به داسي دوی ته سپاري لکه چي تر دوی مخکنیو ته ئې خلافت سپارلی وو، هغه دین ته به تمکین او اقتدار ورکوي چي د دوی لپاره ئې غوره کړی، د دوی خوف به په امن بدل وي، (داسي حالت به راولم چي) زما عبادت به کوي او هیڅ څه به له ما سره نه شریکوي.

دا وعده له چا سره شوې؟ له هغه چا سره چي ایمان لري او عمل ئې صالح وي، هغه څوک چي اصلح او تر ټولو غوره وي. خو د دې په مقابل کي هغه کسان هم موږ ته معرفي کوي چي الله تعالی ئې په ذلت محکوموي، په دې اړه الهي سنن او ضوابط هم موږ ته ښیي، چاته چي اقتدار وسپارل شو او هغه فساد وکړ او صلۀ رحم ئې قطع کړ، الله به ئې ړندوي، اقتدار به بېرته ترې اخلي او په ذلت به ئې محکوموي.

قرآن کريم د بني اسرائيلو په قصې کي دا موضوع توضيح کوي، او مور ته دا ښيي چي پدې قوم کي کوم صفات راپيدا شول چي الله جل شأنه د هغه په وجه د زمکي خلافت ورکړ؟ او بيا کوم صفات په کي راپيدا شول چي دائې بېرته ترې واخيست، په ذلت ئې محکوم کړل او له فقر او مسکنت سره ئې مخامخ کړل؟ قرآن عظيم الشأن هغه الهي مشيت او هغه ضوابط او سنن مور ته ښيي چي د هغه له مخي الله تعالى چا ته ملک او اقتدار ورکوي او يا ئې بېرته ترې اخلي او د اقتدار تخت ئې نسکوروي. ځيني کسان داسي ګمان کوي چي ګواکي دا هسي د چانس او تصادف له مخي ترسره کېږي، حتى دا هڅه کوي چي ثابته کړي پدې اړه څه خاص ضوابط او سنن نه مراعات کېږي، بس د الله تعالى چي چا ته خوښه شوه پاچاهي او اقتدار ورکوي او له چا ئې چي وغوښتل بېرته ئې ترې اخلي. خبره نه يوازي داسي نه ده؛ بلکي پدې اړه ثابت الهي سنن وضع شوي، قرآن عظيم الشأن مور ته هغه الهي مشيت او هغه خاص سنن او ضوابط توضيح کړي او دائې را ښودلې چي دا کار د خاصو سننو او ضوابطو سره سم ترسره کېږي، څنګه او چاته ا لله اقتدار ورکوي او له چا نه ئې بېرته اخلي، لکه چي فرمايي:

š• ù3$ãí\?r ã$±@ `B š• ù3$’Îs?èÅ ù3$ 7 î»B Ç$çÎ9$$@è

4?ã 7 R] ţö, $8ï‰Šî ã$±@ `B ‘Ê?r ã$±@ `B “Ï?r ã$±@ `$B

ووايه اى بارئ ربه! د ملک مالکه! ته چي چا لره وغواړې پاچاهي ورکوې "ملک او اقتدار ورسپارې" او له چا نه چي وغواړې اقتدار بېرته اخلې، چي چاته وغواړې عزت ورکوې او چي څوک وغواړې سپکوی ئې "له ذلت سره ئې مخامخ کوې" ښېګڼه ټوله ستا په لاس کي ده "خير ټول ستا په اختيار کي دئ، ته چي هره فيصله وکړې په هغه کي خير دئ، که چاته اقتدار سپارې په هغه کي خير دئ، که له چا نه ئې بېرته اخلې په هغه کي خير دئ، که عزت ورکوې خير په همدې کي دئ، که څوک په ذلت محکوموې خير په همدې کي دئ، ښېګڼه او خير ټول ستا په اختيار کي دي، ستا په هره فيصله کي خير دئ" او ته په هر څه قادر او توانا يې.

چا ته عزت ورکول او يا ئې له سپکاوي سره مخامخ کول، د معينو سننو او ضوابطو مطابق تر سره کېږی، چي کله معين مواصفات په يوه فرد يا ټولنې او اجتماع کي راپيدا شول، الله جل شأنه عزت ورکوي او چي بيا څه مشخص مواصفات په هغه کي راپيدا شول بېرته ئې په ذلت محکوموي، سپکوي ئې او عزت بېرته ترې اخلي. يعني په دی باب الهي مشيت د خاصو سننو او ضوابطو مطابق دئ چي تغيير نه مومي، تل ثابت او تغيير نه منونکی دئ.

šÆ Ë ¢ Û$ß Ì÷ êr È$ß$'Î '$gY9$ß Ïqêr Í$gY9$'Î Ÿ@$ß$ß Ïqê

5 $¡ m Îöó Î â$±@ `B äãö?r ÇÛ$$`B MÍhJ$$ß Ì÷ ê r MÍhJ$$

ÇËÈ آل عمران: ٢٧

ته ئې چيشپه په ور ځ کي داخلوې او ورځ په شپه کي داخلوې، ژوندی له مړي راپيدا کوې، او مړی له ژوندي نه راپيدا کوي، او چي چا ته وغواړې بې حسابه رزق ورکوې.

دا هم د الله د ملک او واکمنۍ مظاهر دي، دا د شپې او ورځې تګ راتګ، د مرګ او ژوند فيصله، د رزق او روزي اعطاء، د عزت او ذلت فيصله، چا ته اقتدار ورکول او له چا نه ئې بېرته اخيستل، دا ټول د همغه الله په اراده کېږي چي دا ملک اداره کوي او د ټولو امورو تدبير د هغه په واک کي دئ.

Ê/Ì 6 $Ą ö$> ‘ q ž ‰9Ĵ w ‘, s$ã7 ÎJ$ª! $’?»èGù

ÇÊÊÈ المؤمنون: ١١٦

نو هغه حقيقي ټولواک لوړ دئ چي له ده پرته بل معبود نشته، او هغه د پرتمين عرش رب دئ.

يعني الله تعالی حقيقي مالک دئ، له ده پرته بل د عبادت وړ معبود نشته، هغه ټولواک دئ، د عالم هر څه د ده د واکمنۍ تر عرش لاندي دي، هر څه د ده تر سيطرې او سلطې لاندي دي، له کوم عرش نه چي د دې ملک او د عالم اداره کېږي، هغه د ده عرش دئ، او دا هستي ټوله د هغه د

سیطرې او سلطې تر تخت او عرش لاندي ده، یعني دلته هغه هم مالک دی او هم حاکم. په ټوله هستي کي د ده اراده نافذه ده، هغه د عرش مالک دئ، څوک چي د الله په ملک کي ژوند کوي، نو هغه به د همغو ضوابطو او سننو سره سم چي الله وضع کړي د خپلو عملونو اجر، بدله او نتایج ویني، څوک به تعذیبوي او چا ته به مغفرت او بخښنه کوي، خو د خاصو سننو مطابق، چا ته چي بخښنه کوي د هغه په باب الله جل شأنه خپل مشیت توضیح کړی، دا بخښنه د خاصو سننو مطابق ده، همدا وجه ده چي ځیني کسان د الله له مغفرت نه محروم دي، که څوک تعذیبوي د هغه په اړه هم الله جل شأنه خاص سنن وضع کړي.

عملونو ته بدله څوک ورکوي؟

ãs±„ `B Ü Éèã Çú ö Ä $r Ñ ºq» J¡ 9$Û• ûã ¼ã ©$b& N=è? Ó9&

ÇÍÈ Ö%‰ ãó« èà2 4?ã ª! $r ãs±„ `Kï ãÿøfr المائده:۴۰

آیا نه پوهېږې چي د آسمانونو او زمکي پاچاهي د الله ده، څوک چي وغواړي تعذیبوي ئې او چا ته چي وغواړي مغفرت او بخښنه ورته کوي او الله په هر څه قدیر او توانا دئ.

دلته په دې عالم کي د بدلې، مکافات او مجازات سلسله جاري ده، چي کله انسان په ګناه لاس پورې کوي له همغه لحظې نه د هغه تعذیب پیل کېږي، عذاب د ګناه سره متصل دئ، خو د مجرم او ګنهګار د مجازات مکمله فیصله به د قیامت په ورځ کېږي، په دنیا کي د خپل عمل نسبي بدله

تر لاسه کوي. د جرم او مجازات د توامیت یوه ښه بېلګه دا ده چي ګورو هر تاواني توکی انسان ته حرام شوی، الله جل جلاله هغه شیان انسان ته حرام کړي او له هغوی ئې د ډډې کولو امر کړی چي انسان ته زیان رسوي، خو که څوک حرام شیان خوري، الله ورته سزا ورکوي، له کومي لحظې چي انسان حرامو توکو ته لاس اوږدوي له همغي شېبې د ده د تعذیب لړۍ هم پیل کېږي. د دې خبري ښه مثال دا دئ چي که څوک په مخدره موادو لاس پوري کوي، د مثال په توګه چرس څکوي، یا کوم بل داسي حرام توکي ته لاس اوږدوي چي اسلام حرام کړی، له همغي لحظې نه چي څوک دا ګناه کوي، مجازات ئې پیل کېږي، د مخدره موادو منفي اثرات ئې ورو ورو متأثره کوي، تر هغه چي لېونتوب ته ورسېږي، همدا راز که څوک شراب څښي، د دې حرام څیز له منفي اثراتو نه خوندي نه پاته کېږي، انسان چي هره ګناه کوي عذاب ئې له ګناه سره متصل پیل کېږي، خو کامله سزا به د قیامت په ورځ ګوري، هغه مهال چي د انسان ټول اعمال او د هغه اثرات له نن نه تر پایه پورې را جمع شي او د عملونو اثرات ئې تکمیل شي، ځکه هر عمل خاص اثرات لري، د عمل د اثراتو دائره ورو ورو پراخېږي، بیا به د قیامت په ورځ دغو اثراتو ته په پام سره د مکمل اجر او د مکافات او مجازات فیصله کېږي.

موږ په دې عالم کي دا د مکافات او مجازات سلسله ګورو، هغه ذات چي په عملونو نتایج مرتب کوي او عملونو ته مجازات او مکافات ورکوي، همغه الله دی چي په دې عالم کي د هغه اراده نافذه ده او دا ټوله هستي د

هغه ملک دئ.

نه ګورئ چي الله جل شأنه ظالمان مؤ اخذه کوي، وئې نيسي او د عذاب متروکه ناڅاپي د هغوی په سر راپرېوځي، دا په داسي حال کي چي ټول شرائط د دوی په ګټه وي، د اجتماع حالت، او په هغه کي هر څه د دوی په ګټه، او د دوی په خدمت کي وي، پر اوضاع حاکم وي، هر څه د دوی په اختيار کي وي، د بقا لپاره ئې ټول شرائط برابر وي، ټول امکانات او وسايل د دوی په لاس کي وي، د دوی د بقا او دوام لپاره ټول شرايط مساعد وي، خو ګورو چي ناڅاپي د الله تعالی د عذاب او مؤاخذې متروکه د دوی پر سر را پرېوځي او د اقتدار تخت او تاج ئې نسکور شي، لکه چي قرآن فرمايي:

N9 ÓÉ$ÇÈ Š$JèŠN#Œ P'Î ÇÈ Š$èÎ 7/' Ÿ@èù #ø. •? N9&

ÇÈ Š#q$Î •÷ Á 9$(q¢` ûïÏ%$Šq$0r ÇÈ Ÿ‰»-Î$'Î $gè$B ;-¢a

$kŽÏ (rã/ø'ù ÇÈ Ÿ‰»-Î$'Î (qöÛ ûïÏ%$ÇÈ Š$?#F{$ "Ë bqãèr

7/' b)Î ÇÈ A#‹ã Þq™ 7/' óÛ$æ = Áù ÇÈ Š$¡ ÿ$

ÇÈ Š$ ¹ öÜ$9 الفجر: ۶ -۱۴

آيا ودي نه ليدل چي ستا رب له عاديانو سره څه معامله وکړه؟ هغه د ا رم عاد، "په ارم کي اوسېدونکي عاديان"، د دنګو دنګو قدونو خاوندان، هغه

چي په ښارونو کي د دوی په څېر بل څوک نه وو پیدا شوي او له هغو ثمودیانو سره چي په (ګڼ شمېر) درو او ناوونو کي ئې تیږې وتراشلې "د ځلو او قصرونو جوړولو لپاره"، او د میخونو خاوند فرعون سره، (چي ډېر فوځونه ئې درلودل، خپل مخالفین ئې په مېخونو تعذیبول او د هغوی په لاس پښو کي ئې مېخونه ټک وهل) هغه چي په ښارونو کي ئې طغیان وکړ او په هغوی کي د ډېر فساد مرتکب شول، نو ستا رب ناڅاپه په دوی باندي د عذاب متروکه راپرېښوده، یقینا چي ستا رب حتما په کمین کي دئ.

یعني دا پېښي، د دغو قومونو تعذب ښیي چي الله تعالی مترصد دئ، هر چاته تر یوه وخته پورې مهلت ورکوي، ورته مترصد پاته کېږي، په میقات کي ورته کمین نیول شوی، په خپل وخت او ځای کي ئې ناڅاپي او کلک نیسي.

دلته د هغو قومونو د تعذیب یادونه شوې چي ځواکمن او مسلط ول، شرائط د دوی په ګټه ول، اقتدار د دوی په لاس کي وو، وسائل او امکانات ټول د دوی په اختیار کي وو، هغه چي د افرادي قوت له ناحیې تر ټولو قومونو مخکي وو، د دوی په څېر بل قوم چېري نه ترسترګو کېدو، الله جل شأنه دنګي جثې او قد و قامت ورکړی وو، له دې پلوه ئې د نړۍ پر ټولو قومونو فضیلت په برخه شوی وو، خو چي کله ئې طغیان او سرکشي و کړه، وګورئ چي الله تعالی له هغوی سره څه وکړل؟!

د ثمود له قوم سره چي د مدنیت آثار ئې تر اوسه پوري پاته دي، ځان ته د قصرونو جوړولو لپاره ئې تیږي په غرونو او سردرو کي تراشلې، په

تمدن کي تر ټولو ولسونو مخکي ول، خو وګورئ له هغوی سره څه معامله وشوه؟!

فرعون وګورئ چي د مضبوط سیاسي اقتدار خاوند وو، د الوهیت دعوی کوي، ځان اعلی رب ګڼي، خپل مخالفین په مېخونو تعذیبوي، لښکري ئې په خدمت کي، خو چي کله ئې طغیان او سرکشي انتهاء ته ورسېده، وګورئ چي الله تعالی له ده او د ده له لښکرو سره څه معامله وکړه، دغو ظالمانو ته ئې تر یوه وخته پورې مهلت ورکړ، خو بیائې ناڅاپي مؤاخذه کړل، بیا د عذاب متروکه د دوی پر سر راپرېوته، دا ښيي چي یقیناً ستا رب په کمین کي دئ.

همدا چي ظالمان مؤاخذه کېږي، هغوی ته صرف تر یوې خاصي نېټې مهلت ورکول کېږي، خو په داسي حال کي چي د دوی د بقا لپاره ټول لازمي شرایط برابر وي، هر څه د دوی په اختیار کي وي، ناڅاپي مؤاخذه کېږي، آیا دا په خپله نه ثابتوي چي دلته د مکافات او مجازات سلسله جاري ده؟ چي څوک طغیان وکړي هغوی مؤاخذه کېږي، له هغوی سره محاسبه کېږي، ترپایه خپلي مخي ته نه پرېښودل کېږي، د جرم او ظلم سزا ورکول کېږي؟

همدا راز فرمایي چي تاسو په زمکه کي وګرځئ او وګورئ چي د مجرمینو عاقبت څنګه وو؟

ÇÏÈ ûüBÌó ßåè7ÉÉã b%. # øŸ2 (rãÃR$Î ÇÚ öF$'Î (rçÅ @è

النمل:۶۹

ورته ووایه: په زمکه کي وګرځئ "تاریخ ته رجوع وکړئ، د تاریخ پاڼې واړوئ" بیا وګورئ چي د مجرمینو عاقبت څنګه وو.

دا چي هر مجرم قوم ته ئې په پای کي سزا ورکړې، هغه ئې نیولی، هغه ئې له خپل شوم پای او بدمرغه برخلیک سره مخامخ کړی، آیا دا نه ثابتوي چي دا عالم یو داسي ټولواک حاکم لري چي دلته ئې اراده نافذه ده او هغه عملونو ته بدله ورکوي؟ دا د بدلې او اجر ورکړه په دې دلالت کوي چي دا (ملک) ځانته (مالک) لري.

همدا راز دا چي ګورو ځیني د ایمان په خط کي نېک اجر تر لاسه کوي، په مستمر او انقطاع نه منونکې توګه د خپلو عملونو نېک اجر تر لاسه کوي، د زمکي وارث شي، الله جل شأنه د زمکي خلافت ورته ورکړي، الله تعالی ئې له ناتوانۍ، ضعف، اضطراب، پرېشانۍ، ذلت او بې وزلۍ نه وژغوري، قوت او عزت ته ئې ورسوي، د هغوی د وېرې او خوف هغه حالت چي په ټولنه ئې حاکم وو، هغه ختم کړي او امن امان او اطمینان ور په برخه کړي. او د دې په مقابل کي بله ډله د فساد، ظلم او د جرم په وجه په اسفل السافلین کي پرې باسي، او تر ټولو بد حالت سره ئې مخامخ کړي، دا موږ په خپلو سترګو ګورو، آیا دا چي ځیني کسان د ایمان له خط نه د انحراف په نتیجه کي له دې زیان مندۍ او خسران سره مخامخ شوي، آیا دا په خپله د دې لپاره دلیل نه دئ چي دلته یو احکم الحاکمین، مالک الملک الله دا هستي اداره کوي، او دلته د هغه اراده حاکمه ده او هغه عملونو ته اجر ورکوي. لکه چي قرآن فرمایي:

@ÿÿö™& ÞßRšš‘ Ïê ÇÍÈ ó/f‹è? Ç¡ ôn& þÎ `»¡ S¯$$Z ø={ ‰ô)9

ÇÎÈ û,Ïÿ»™ التين: ۴-۵

يقيناً چي موږ انسان په ډېر غوره جوړښت کي پيدا کړ، بيا مو اسفل السافلين ته رد کړ.

که څه هم ځينو درنو مفسرينو، اسفل السافلين د دوزخ په معنى تعبير کړی، خو دقيقه ترجمه او صحيح تعبير ئې د دنائت او رذالت تر ټولو ټيټ تل او پړاو دئ، تر ټولو پرېوتو او ذليلو مخلوقاتو لاندي ولاړ شي، تر ځناورو هم کوز ولاړ شي، دغه حالت د يوه پرېوتي او لاروركي انسان اسفل السافلين دئ، که لږ دقت وکړئ درته جوته کېږي چي دلته قرآن عظيم الشأن د قيامت د ورځي د اثبات لپاره او دا چي هلته به دين قائمېږي، هلته به د عملونو بدله ورکول کېږي، د دې مدعا د اثبات لپاره دا دليل زموږ مخي ږدي چي دا دئ په خپلو سترگو گورئ چي الله تعالی مجرمينو ته په دنيا کي د دوی د جرم سزا ورکوي، فساد، ظلم، جرم او گناه دوی له داسي دردناک حالت سره مخامخ کړي، د ذلت داسي کندي ته ئې وغورځوي چي تر ځناورو هم لاندي ولاړ شي. د قيامت د ورځي د محاسبې او مکافات او مجازات د اثبات لپاره په دې استناد نشي کېدی چي کافران به د دوزخ په ژوري کندي کي لوېږي، ښه به وي چي دغه سوره مکمله ترجمه کړو.

د دې سورې په لومړيو آيتونو کي په څلورو ځايونو لوړه شوې، د

قرآن عظیم الشأن قسمونه د استشهاد لپاره وي، په کوم څه چي قسم یادوي، هغه د دلیل په توګه وړاندي کوي، دا قسم د هغه شي په عظمت د لوړي او قسم لپاره نه؛ بلکي په هغه د استشهاد لپاره وي، په هغه باندي استدلال کېږي او هغه د دلیل او شاهد په توګه وړاندي کېږي، د یوې ادعا د حقانیت ثابتولو لپاره ئې وړاندي کوي. دلته د سورې په ابتداء کي په څلورو شیانو قسم یاد شوی:

Âú üÏBF{$Ï$#7ÌÍ$#‹›dr ÇËÈ ûüÏZ•Å ÍqèÛr ÇÊÈ ÈbqçG÷ƒ¨9$#r ÈûüÏnG9$#r

التین: ۱-۳ ÇÌÈ

قسم په انځر، زیتون، طور سینا او بلد امین "یعنې مکه مکرمه"

لکه څنګه چي دا دوه وروستني (طور سینا او بلد امین) ځایونه دي، دوه لومړني شیان هم د دوو ځایونو لپاره ذکر شوي، شام د انځرو د ملک په نامه مشهور دئ او فلسطین د زیتون د ملک په نامه، یعني له تین نه مراد هغه ځای دئ چي هلته زیات انځر پیدا کېږي، هغه سیمه چي د انځرو په نامه مشهوره ده او له زیتون نه فلسطین مراد دئ، دا څلور ځایونه دي، دا د وحي مهبط او د پیغمبرانو مبعث دئ، په دغو ځایونو کي ګڼ شمېر پیغمبران مبعوث شوي.

دغه څلور ځایونه چي پیغمبران په کي مبعوث شوي دي، دا شهادت ورکوي چي انسان په ډېر غوره جوړښت او تقویم کي پیدا شوی، الله تعالی په هغه کي داسي استعدادونه ایښي چي د پیغمبرانو مرحلې ته رسېدلي، د

پیغمبرانو وجود په دې دلالت کوي او په دې حقیقت شهادت ورکوي چې الله تعالی انسان په ډېر غوره جوړښت کې، له لوړو لوړو استعدادونو سره پیدا کړی. دا چې انسان دې مرحلې ته هم رسېدلی چې الله په پیغمبرۍ انتخاب کړی او په انساني ټولنې کې، د پیغمبرانو په شان ستر ستر شخصیتونه راولاړ شوي په دې شهادت ورکوي چې انسان په غوره تقویم او جوړښت کې ، له ډېرو اوچتو استعدادونو سره پیدا شوی، د پیغمبرانو وجود په دې دلالت کوي:

@ÿyŏ™& ¡pRšš' Oê ÇÍÈ 5Ofûp? Ç¡ ôm& þî `»¡ SMß$Zŕ ô‰s){ ô‰)9

ÇÎÈ û,îÿ»™ التین: ۴-۵

یقیناً چې موږ انسان په ډېر غوره جوړښت کې پیدا کړ، بیا مو اسفل السافلین ته رد کړ.

دا ځلور ځایونه چې هلته وحي نازله شوې، او هلته پیغمبران مبعوث شوي، د دې خبرې شهادت ورکوي چې انسان په غوره تقویم کې پیدا شوی، خو همدغه انسان چې الله تعالی له اوچتو استعدادونو سره پیدا کړی، حتی د پیغمبرانو مقام ته رسېدلي، خو له همدې انسانانو نه ځیني د دې وړ شي چې الله تعالی ئې په اسفل السافلین کې نسکور کړي، تر ځناورو هم کوز ولاړ شي، د دنائت او رذالت تر ټولو ټیټې درجې ته سقوط وکړی، تر ځناورو زیات ظالم او جاهل شي، سترګې لري خو په هغو لیدل نشي کولی، غوږونه لري خو په هغو اورېدل نشي کولی، په غوږونو او زړونو ئې

مهر ولګول شي، پر سترګو ئې پردې پرېوځي، په څه نه پوهېږي، د حيواناتو په څېر شي او تر هغوی نه هم ډېر پرېوتی او بد.

... öΝçλ;r $pκÍ brŽÅ;Ç7ãƒ žw ûãã&öΝçλ;r $pκÍ šc qç)ÿ ž w Ò qè öΝçλ;

7 Í¯9'ré @Ê& öΝèd ö/ É'ÈèRF{$ 7 Í¯9'ré $pκÍ bqãèKó„ ž w bè#ŒE#ä

ÇÊÐÒÈ šc qè=Ï»óóø9$# ãΝèd الاعراف: ۱۷۹

دوی د د څارويو په څېر دي او تر هغوی هم ډېر ناپوه او لارورکي.

دا په داسي حال کي چي انسان په ډېر ښکلي او غوره جوړښت کي او له ډېرو اوچتو استعدادونو سره پيدا شوی، خو له دوی نه ځيني په اسفل السافلين کي پرېوځي، په اجتماع کي ئې هومره فساد او د ظلم داسي بد حالت رامنځته شي چي د ځناورو ترمنځ په ځنګله کي هم داسي حالت نه وي، تر وحشي ځناورو زيات بې رحمه او سخت زړی شي، په خپل همنوع انسان دومره ظلم او تېری کوي چي هيڅ ځناور ئې له بل سره نه کوي، آيا د نړۍ په کوم ګوټ کي به داسي ځناور ومومئ چي د بې رحمو روسانو او کمونستانو په څېر به وحشي او قسی القلب وي؟! کوم څه چي روسانو او کمونستانو زموږ له ملک او ملت سره وکړل، هيڅ حيوان به داسي و نه ګورئ چي تر دې حده سخت زړی او بې رحمه وي؟ حيوان که څېرل کوي، که خوړل کوي، دومره ئې کوی چي ورباندي اشباع شي، لوږه ئې ورباندي ختمه شي، خو انسان دې حد ته ورسېږي چي بيا په وژلو نه مړېږي، چي هر

ځومره ویني توی کړي، د هغه تنده نه رفعه کېږي، حیوان، زمری، لېوه، دومره خوړل او ځیرل کوي چي ضرورت ئې رفعه شي، په همدې اکتفا کوي، بیا هیچاته څه نه وایي، زمری چي موړ شي چي تر څنګ ئې هم څوک تېرېږي څه ورته نه وایي، ضرورت ئې ورته نه وي، خو انسان بیا دومره وحشي، بی رحمه او قسی القلب شي چي د هغه ظلم انتها او پای نه لري. خو له دې وضعې نه څوک مستثنی دي:

ÇÏÈ 5bqãæ ŽÏoî ‹ô &óOg ùÏM» sÎ=Á 9$#(qè=Ïår ‹qãZB#äû ïÏ%!$#ž)Î

التین:۶

مګر هغه کسان چي ا یمان ئې راوړی او نېک عملونه ئې کړي، چي دوی لره انقطاع نه منونکی، مستمر او مسلسل اجر دئ.

دا دئ ګورئ چي یوه ډله د خپلو بدو عملونو په وجه په اسفل السافلین کي پرېوځي، د ذلت، دنائت، رذالت، وحشت، جهل او ضلالت د ژوري کندي په تل کي، تر هر ټیټ نه ټیټ او تر هر پرېوتي پرېوتی، او بله ډله ګورئ چي د خپلو نېکو عملونو مسلسل او انقطاع نه منونکی اجر تر لاسه کوي. له دې نه په خپله ثابته کېږي چي دلته په دې عالم کي د مکافات او مجازات سلسله روانه ده.

ÇÑÈ ûüÉÅ»tøtø:$#ÉΞ3ômr'Î/ ª!$#§ øŠs9r& ÇÐÈ ÈûïÏe$!$$Î/ ߉÷èt/ 7 /ÉjÅ3ãƒ$JùÏ

التین:۷-۸

نو د دین په نسبت څه شي دوکه کړې؟! مګر خدای احکم الحاکمین نه

دئ؟!

په داسي حال کي چي ته د انسانانو په ټولنه کي، په خپل ژوند کي د مکافات او مجازات سلسله ګورې، نو څه شي دې ته اړ کړی يې چي دين تکذيب کړې؟ د قيامت د ورځي حساب او کتاب ونه منې، حال دا چي په خپلو سترګو د مکافات او مجازات سلسله ګورې؟ الله تعالی د دې عالم حَکَم او حاکم دئ او د احکم الحاكمين رب پريکړې پکي نافذې او حاکمې دي.

همدا راز قرآن عظيم الشأن فرمايي:

ßtu $Br 4‹rW{$ $Y è?q B žwÎ) ‘ ïd b) ÇÌÍÈ bqèW|³Yã9 ßwtR$tB ur bÎ)

ÇÌÎÈ ûüÏ%Ï‰»|¹ óOçFZä. bÎ) !$tRÍ!$t/$t«Î/ (qçFù$$sù ÇÌÍÈ ûüÎ³ ZßJÎ/

الدخان: ۳۴-۳۶

يقيناً دا ډله خلک، حتما وايي چي دا نه دئ مګر زموږ لومړنی مرګ، او موږ بېرته راژوندي کېدونکي نه يو. که رښتوني يئ زموږ پلرونه راژوندي کړئ.

يعني همدا يو مرګ لومړی او وروستی مرګ دئ، بيا ژوندون نشته، له خپلو قبرونو نه بيارا پاڅېدا نشته، څوک مو بېرته نه را ژوندي کوي، که داسي وی نو زموږ پلرونه چي مړه شوي بېرته را ژوندي کړئ که تاسو رښتيا وايئ.

که تاسو واياست چي قيامت شته، له مرګ نه وروسته بياژوندون

شته، موږ به بېرته له خپلو قبرونو نه را اوچتېږو، دا زموږ آباء او اجداد چي د مخه مړه شوي، یو خو باید را ژوندی شي، تاسو خو یو راژوندی کړئ، که رښتوني یئ.

خو قرآن د دوی په ځواب کي فرمايي:

(qҫ. Nåĵ Hà»Y8=d& Hî6% `Ë ûïY%Gr 87ê Åq% P& Ĩöz Nd&

ÇÌÐÈ ûüBÌ•ge

الدخان:۳۷

آیا دوی غوره دي که د تبع قوم او هغه چي تر دوی د مخه ول، موږ هلاک کړل، یقینا دوی مجرمان ول.

د تبع قوم، هغه چي له قریشو مخکي تېر شوي، په عربو ئې حکومت کړی، فساد او طغیان ئې وکړ، الله مؤاخذه او هلاک کړل، له کیسې ئې د عربو هر ماشوم خبر وو، او ټول هغه مجرم قومونه چي تر دې د مخه تېر شوي او د خپل جرم په وجه نیول شوي او د الله تعالی په شدید عذاب اخته شوي، کافي نه دي چي قریش دې ته ورته برخلیک ته منتظر وي، الهي محاسبه مجازات تکذیب نه کړي؟!

دا چي ته په تاریخ کي ګورې چي الله جل شأنه مجرم قومونه هلاکوي، د طغیان په سبب ئې نیسي او سخته سزا ورکوي، آیا دا په خپله د دې دلیل نه دئ چي دلته یو ذات شته چي دا عالم اداره کوي، د عالم د امورو تدبیر د هغه په لاس کي دئ او په عملونو مکافات او مجازات مرتب کوي، او د مجرمینو د مجازات په بڼه کي د هغه د قدرت، سیطرې او

حاکمیت آثار او مظاهر په خپلو سترګو ګورو، دغه مظاهر د مالک الملک الله د شته والي څرګنده نښه ده.

پر الله جل شأنه د ایمان مقتضیات

نن پر الله تعالی د ایمان د مقتضیاتو په اړه بحث کوو، د دې بحث په ترڅ کي به دا موضوع روښانه کوو چي په الله جل شأنه باندي د ایمان غوښتنې کومي دي؟ که وغواړو د الله او د بنده ترمنځ د رابطې او تعلق څرنګوالی، صرف په څو مختصرو الفاظو کي خلاصه کړو نو ویلی شو چي د بنده او د الله ترمنځ تعلق د عبادت او د استعانت تعلق دئ، یعني دا چي یوازې د الله جل شأنه عبادت وشي او صرف له هغه نه مرسته او استعانت وغوښتلی شي.

د (عبادت) اصل له (عبد) نه دئ، عبد مریي او غلام ته وایي، څوک چي موږ د مریي او غلام په توګه پېژنو، د هغه څو مهم خصوصیات او ځانګړتیاوي وي: هغه د خپل ځان مالک نه وي، هغه په خپل ژوند کي هیڅ

څه داسي نه لري چي دی ئې مالک خاوند او صاحب وي، د هغه هر څه د ده د آقا او مالک وي، هغه په ټولو هغو شيانو کي چي د ده په اختيار کي دي، د يوه امين په توګه تصرف کوي، دا د هغه په لاس کي امانتونه دي، د ده خپل شخصي ملکيت نه وي، څنګه چي د ده آقا او مالک غواړي او د هغه خوښه وي په همغه شان په دې امانتونو کي تصرف کوي، قرآن عظيم الشأن د مؤمنانو په باب فرمايي:

c 'Î Nç qBr Óg ¡ ãR& šú üÏZÏBsßJø9$# šÆÏB 3"uŽtIô©$# ©!$# bÎ)

.... šc qè=ÏF»s)ãƒ bqè=ÏF»s)ãƒ öNßgs9 ¨br'Î/ Nßgs9ºuqøBr&ur öNåk|¦àÿRr&

التوبه: ۱۱۱

يقيناً چي الله له مؤمنانو د دوی نفسونه او مالونه اخيستي، د دې په بدل کي چي جنت به د دوی وي، د الله په لار کي جنګېږي، وژني او وژل کېږي....

لکه چي مريي پېرل کېږي، دغسي الله جل شأنه مؤمنان د جنت په بيعه اخيستي دي، د دې معاملې له مخي نور دوی د خپل نفس او مال خاوندان نه دي، د دوی نفس او مال په حقيقت کي لدوی سره د الله امانتونه دي.

د مريي او د غلام دوهم خصوصيت دا دئ چي هغه په خپلو ټولو هڅو، هلو ځلو او تصرفاتو کي د خپل آقا رضا لټوي، همدا د هغه هدف وي، هغه خپل حرکات او سکنات، خوی او عادت، کړه وړه او خپلي اړيکي او تعلقات داسي عياروي چي د هغه اقا او مالک ترې راضي شي، هر هغه

څه چي دی ئې د خپل آقا او مالک د رضا خلاف کوي، هغه ته بغی ویل کېږي، او پدې صورت کي هغه باغي ګڼل کېږي، قرآن عظیم الشأن د مؤمنانو په اړه فرمایي:

ª! $r ‹ $ÉV $Ê óŠ ä$óÏG/$ç¡ ÿR “ Ìtû„ `B Ä $Y9$ š/E Ïr

ÇËÈ Š$6Ïè9$/ 8$ râ‘ البقره: ۲۰۷

له خلکو نه ځیني هغه دي چي خپل نفس د الله د رضا په لټه کي پلوري او الله په دغو بندګانو رؤف او مهربان دئ.

الله جل شأنه په هغه بنده رؤ ف او مهربان دئ چي خپل نفس د الله د رضا په لټه کي خرڅوي، د دې لپاره چي خپل رب راضي کړي خپل هر څه وقف کوي.

د عبد او مریي دریم خصوصیت دا دئ چي هغه په خپل ټول ژوند کي، د خپل آقا د فرمان مطیع وي، هغه له خپله طرفه د هیڅ کار په اړه فیصله نه کوي، هغه ته چي د څه کولو کوم دستور او هدایت ورکول کېږي، همغه کوي، کوم اقدام چي د خپل آقا او مالک د اذن نه پرته وکړي، بغاوت ګڼل کېږي، دا د غلامۍ او مرییتوب له حده تجاوز ګڼل کېږي، هغه د ژوند په هیڅ برخه کي په خپله تصمیم نه نیسي، هره خبره چي کوي او هر تصمیم چي نیسي، نو هغه به د خپل آقا د امر او هدایت سره سم نیسي، قرآن عظیم الشأن د مؤمنانو په اړه فرمایي:

bqã ƒ b‰ #•Bx ÿãèqlS‘r ª! $Ó Ó% #Ç Ì pZBsã Ÿr 9ÏBs=Ïi b%. $Br

W‹ Ê @Ê ‰)ù ¼ãqlS‘r ®!$Ê è ƒ ` Br Ÿdl•Bx ôB ä•Ïø$Ï9

ÇÌÏÈ $YŽÎB الاحزاب:۳۶

او هیڅ با ایمانه نارینه او ښځې ته دا نه ښایي چي کله الله او د هغه پیغمبر د کوم کار فیصله وکړي بیا دي دوی لره په خپل کار کي څه اختیار وي، او څوک چي له الله او د هغه له پیغمبر نه سرغړاوی وکړي، یقیناً چي په څرګنده توګه بې لاري شوی.

یعني د کوم کار په اړه د الله تعالی او د ده د پیغمبر له پرېکړي وروسته له هر مؤمن بنده نه دا ا ختیار سلب کېږي چي له خپله لوري بله پرېکړه وکړي، له دې وروسته هغه په بشپړ اطاعت مکلف دئ، د بلي پرېکړي او فیصلې حق نه لري، څوک چي سرغړاوی وکړي د هغه په بې لاریتوب او ضلالت کي هیڅ شک نشته.

د عبد او مریي څلورم خصوصیت دا دئ چي هغه به خپل دوست او دښمن د خپلو تمایلاتو په بنسټ او د هوی او هوس له مخي نه ټاکي، په دې اړه هم له ده نه اختیار سلب شوی او هغه د خپل آقا او مالک د پرېکړي او حکم محکوم دئ، که کوم غلام او مریي د خپل آقا دښمن په دوستۍ ونیسي، هغه بغاوت کړی، او که هغه د خپل آقا دوست دښمن وګڼي بیا ئې هم بغاوت کړی. قرآن عظیم الشأن د مؤمنانو په اړه همدغسي

فرمايي:

Š$m ôB šc rŠÏqãÌÅ Fy $Üqä öÏr « $Î šc qäŠ ãŠ $Ïö ßÏ Å ž w

ö¨ Ó§ŠqŸ ̧Ï ö¨ Nèdä$Yö ö¨ Nèdä$/#ä (þqçRŸ2 öqr ¼ãqß ‘r ©!$

ç#B 8yrâ Nèd‰ƒr ` »J}M$Ñ Î qè ’Î = FŸ2 7 Í»9ré Nåž•Ïtã

š_ Å ‘ $g‹Ï ûïÏ$Î» z ãgR{ $$kÉB `Ï “ ÌgB ;M»Z _ óOßÎ Å ôã r

Nèd « $ > “Ïm bÎ wr « $Ü “Ïm 7 Í»9ré ç#ã {qâÊ ‘r Nåkãã ª! $

المجادله:۲۲ ÇËËÈ bqßsÎ ø ßJ ø9$

هغه قوم چي پر الله او پر آخرت ئې ايمان وي، هيڅكله داسي ونه مومې چي هغه چا سره دوستي وكړي چي له الله او د هغه له پيغمبر سره ئې دښمني كړې وي، كه څه هم دوی ئې پلرونه وي، زامن ئې وي، ورونه ئې وي او خپلوان ئې وي، همدغه كسان دي چي الله د دوی په زړونو كي ايمان ثبت كړی او په خپله روح "يعني په غيبي فيض" سره ئې د هغوی مرسته كړې، هغوی به داسي جنتونو ته داخل كړي چي ترې لاندي نهرونه بهېږي، په هغه كي تلپاتــه، الله له هغوی نه راضي شوی، دوی له الله نه راضي شوي، همدا د الله حزب دئ، " دغه كسان د الله د حزب غړي دي" يقيناً چي د الله حزب بريالی دئ.

همدا راز قرآن عظيم الشأن فرمايي:

Èŷ] ä$ŠÏ9r& Nä3R'q÷z Ïr Nä3ä$/#ä (#ÿräÏ‚Gs? Ÿw (#qãZB#ä šúïÏ%©!$# $pkš‰r'¯»tƒ

7 Í»9rê Nä3ZÏB Oçg©;uq tGtƒ `Br 4 Ç`»yJƒM$ ’?ã tøà6 ø9$# (#q6ys Gó™$#

ÇËÌÈ šcqßJÎ»©à9$# ãNèd التوبه:٢٣

اې مؤمنانو! که ستاسو پلرونه او ورونه کفر ته پر ایمان ترجیح ورکړي نو خپل دوستان ئې مه نیسئ، او ستاسو هرڅوک چي له دوی سره دوستي وکړي هغوی ظالمان دي.

له دې مبارک آیت نه په څرگنده توگه معلومېږي چي د عبادت په اړه هغه تعبیر صحیح نه دئ چي ځیني خلک ئې ترې لري او په ځینو خاصو مواردو کي ئې راخلاصه کوي، بلکي د عبادت مفهوم ډېر وسیع، جامع او شامل دئ، د انسان ټول ژوند احتوی کوي، که څه هم د علماوو ترمنځ پدې اړه اختلاف شته چي کوم څه ته موږ عبادت ویلی شو، کوم څه عبادات دي او کوم څه معاملات؟ آیا عبادت داسي جامع او شامل لفظ دی چي د ژوند ټول ابعاد احتوا کوي او که نه محدود دئ او څو مشخصو افعالو ته ویل کېږي؟

په حقیقت کي عبادت د انسان ټول ژوند ته شامل دئ، نه څه معینو لحظو او څه مشخصو افعالو ته. اسلام له دې تفکیک او بېلوالي سره موافق نه دئ، دا ځکه چي الله جل شأنه انسان د عبادت لپاره پیدا کړی، د ده د ټول ژوند مقصد باید عبادت وي، هغه په ټول ژوند کي باید د یو عبد او

مريي په شان عمل وکړي، او دمريي او عبد خصوصيات هماغه دي چي موږ بيان کړل.

ځوک چي له الله سره د دې تعهد وکړي چي صرف د هغه عبادت به کوي، هغه له بلي هري بندګۍ نه آزاد شي، لکه چي يوسف عليه السلام د خپل زندان ملګرو ته فرمايي: آيا متعدد ارباب غوره دي که يو واحد رب چي هغه د سلطې او سيطرې خاوند دئ؟

%ìn qã$ ª! $Ï& îöz šc qè%ÌhxÿtG•B Ò$/ö‘r&uä Çó Å`ô¡Åb9$# Ä‹óst7Å»|Á»t

ÇÌÒÈ â$£gs)ø9$# يوسف:۳۹

آيا دا متفرق ارباب غوره دي او که يو قهار رب؟

يعني يا به انسان د واحد الله عبادت او بندګي کوي او يا به د متعددو اربابانو په وړاندي د عبادت او بندګۍ سر ټيټوي او دا ذلت به مني. د قرآن متعد د آيتونه همدا مطلب راښيي.

يوازي له الله نه استعانت:

موږ په دې عالم کي ګورو چي دلته هر څه هغه مالک الملک الله لره دي چي د هغوی ساتنه، پالنه او روزنه کوي، کوم چي د رحمت آثار ئې په ټول عالم کي خواره دي، د سلطې او سيطرې آثار او مظاهر ئې ګورو، موږ په عالم کي بل داسي ځوک نه ګورو چي د عبادت وړ وي، په دې عالم کي مو يوازي الله تعالی داسي وموند چي د عبادت او لمانځني وړ دئ، لکه څنګه

چي يوازي الله تعالی د عبادت او لمانځني وړ دئ او موږ صرف د ده عبادت او بندګي کوو، همدا راز صرف له هغه نه استعانت غواړو. دا په الله باندي د ايمان ستره تقاضا ده، يوازې د يوه الله عبادت او بندګي او صرف له هغه نه استعانت او مرسته. موږ په دې ټول عالم کي بل داسي څوک و نه موند چي هغه زموږ اړتياوو ته ځواب ووايي او هغه زموږ د غوښتنو په ترسره کولو قادر وي، يوازي يو الله مو دغسي وموند چي هغه زموږ د مشکلاتو حل کوونکی دئ، په دې خاطر موږ يوازي له همغه الله نه چي د دې عالم مالک دئ او د هر څه ساتنه او پالنه کوي، د همغه عبادت کوو او فقط له هغه نه استعانت او مرسته غواړو، هغه الله چي د ستايني وړ دئ، حميد دئ، د ټول عالم رب دئ، رحمت ئې انتها او پای نه لري او د دې عالم هر جز ته شامل دئ او هغه په هر څه باندي په خپل قاهره قدرت غلبه کړې او هر څه ئې احاطه کړي، هغه چي په خپل ملک کي د مالک الملک په توګه تصرف کوي او په دې کي هيڅوک له هغه سره شريک نه دئ او عملونو ته اجر ورکوي، صرف له همدغه الله نه مرسته غواړو.

د قرآن عظيم الشأن په متعددو آيتونو کي عبادت او استعانت له يوه بل سره مترادف او يو د بل په ځای ذکر شوی، لکه چي فرمايي:

ôã brĭĘÉGó„ šú ï%$bĵ ŕa9 ó É GŏT& þÎqã Š$Ñà6 Ś A$%r

ÇÏÈ šú ïÌÅ#Š Lèg_ bqè=ä ŝ‹™ ’ÎŠ$6Ïã غافر: ۶۰

او ستاسو رب وويل: ما ته دعاء وکړئ چي درته وئې منم، يقيناً هغه کسان

چي زما له عبادته لويي (او سرغړاوی) کوي ډېر ژر ده چي جهنم ته به ذليل او سپک داخل شي.

يعني ما ته دعاء وکړئ چي ستاسو دعاء قبوله کړم، څوک چي تکبر او لويي وکړي، ځان تر دې لوړ وګڼي چي خپل رب ته د دعاء لاسونه اوچت کړي، دا غرور او لويي به ئې له ذلت سره مخامخ کړي او په دوزخ کي لوېدو ته به ئې چمتو کړي.

په دې مبارک آيت کي د عبادت او دعاء په ارتباط څو مهم مطالب ذکر شوي:

لومړی دا چي الله جل شأنه موږ په دعاء کولو مکلف کړي يو " وَ قَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونى أَستَجِب لَكمْ " ستاسو رب ويلي: ماته دعاء وکړئ، او د دې وعده ئې راسره کړی چي ستاسو دعاء به منم "أَستَجِب لَكم"

دويم مطلب دا چي د لويي احساس، تکبر او غرور د دې باعث شي چي انسان له الله نه د مرستي او استعانت له غوښتلو ډډه او د هغه له عبادت نه سرغړاوی وکړي، "إِنَّ الَّذِينَ يَستَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتى سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ "

تکبر، د لويي احساس او غرور د دې باعث شي چي انسان د الله له عبادت نه او يا د هغه له استعانت نه ډډه وکړي، دا استغنا ده چي انسان طغيان ته رسوي، او په پای کي ئې له ذلت او رسوايۍ سره مخامخ کوي:

پيغمبر عليه السلام فرمايي:

و من لم يسئل الله يغضب عليه: چا چي الله ته سوال ونه کړ، دعاء ئې ونه

کړه او له هغه نه ئې مرسته و نه غوښتله، الله په هغه باندې غصه کېږي، چې هر څومره له الله نه زیات غواړي همدومره راضي کېږي. داسې نه ده چې یوازې د لویو لویو شیانو دعاء به کوې، بلکې له واړه نه تر ستر شي، حتی که مو په کور کې مالگه نه وه دا هم له الله نه وغواړئ، حتی که د څپلۍ بند مو وشلېدو؛ دا هم له الله نه وغواړئ، پیغمبر علیه السلام همداسې فرمایي: څوک چې الله ته سوال و نه کړي، هغه ته دعاء و نه کړي، الله په هغه غصه کېږي.

- درېیم مطلب چې په دې آیت کې ذکر شوی هغه دا دئ چې عبادت ئې د دعاء په ځای راوستی، تاسو د آیت په سر کې دا الفاظ گورئ: وَ قَالَ رَبُّکمُ ادۡعُونی: ستاسو رب ووېل: ماته دعاء وکړئ، خو د آیت په وروستۍ برخې کې ویل شوي: إِنَّ الَّذِينَ يَستَكۡبرُونَ عَنۡ عِبَادَتی سيَدۡخُلُونَ جَهَنّمَ دَاخِرِينَ: یقیناً هغه چا چې ځما له عبادت نه ئې لویي وکړه، ځان ئې له دې نه ستر وگاڼو چې ما ته دعاء وکړي، گورئ چې د آیت په وروستۍ برخې کې د دعاء په ځای عبادت راغلی، دا په څپله ښیي چې استمداد، استغاثه او دعاء له عبادت سره مترادف ده. پیغمبر علیه السلام فرمایي:

الدعاء هو العبادة* رواه ابوداؤد و الترمذي

دعاء په څپله عبادت ده

الدعاء مخ العبادة* رواه الترمذي

دعاء د عبادت مغز ده

همدا راز فرمایي:

الدعاء سلاح المؤمن و عماد الدين و نورالسموٰت و الارض *   المستدرک

دعاء د مؤمن وسله، د دين ستنه او د آسمانونو او زمکي نور ده.

کله چي انسان الله جل شأنه ته دعاء کوي د ده دعاء د دې مظهر ده چي هغه د الله جل شأنه په وړاندي د نيازمندۍ او احتياج احساس کوي، همدا د نيازمندۍ او احتياج احساس د دې باعث شي چي د الله جل شأنه په وړاندي دعاء وکړي او مرسته ترې وغواړي، همدغه احساس ئې د الله تعالی عبادت او بندگۍ ته رابلي، عدم دعاء او عدم استعانت، دا په دې دلالت کوي چي هغه له الله جل شانه نه ځان مستغني گڼي، دا د ده د استغناء او بې نيازۍ نښه ده، قرآن عظيم الشأن په دې ارتباط فرمايي:

ÇÏÈ Ó_ÓGÓ'$qä§b& ÇÏÈ ÓöÓŠ9 `» ¡ M$b) ξx .   العلق : ۶-۷

داسي نه ده، يقيناً چي انسان هغه مهال حتماً طغيان کوي چي ځان مستغني وگڼي.

دا د انسان طبيعت دئ چي کله ځان بې نيازه او مستغني وگڼي طغيان کوي.

د دعاء په اړه په بل آيت کي داسي لولو:

#Œ) ÆE$!$oqãŠ Ü‹Åé ë fÎ% 'Îû Ó_ã "Š$6ã 7 9'™ #Œ)r

ÇÑÏÈ šc r߉©ö tƒ öNßg¯=èy9 'Î1 (qãZÏB÷sã‹ø9r 'Í< (qç6‹ÉGó¡Šù Èb$tã Š

البقرة: ۱۸۶

که زما بندگان زما په اړه له تا پوښتنه وکړي، (نو ورته ووايه) يقيناً چي زه نږدې يم، کله چي کوم دعاء کوونکي راته دعاء وکړي دعاء ئې منم، نو

هغوی دي زما حکم ومني، او په ما دې ایمان راوړي، تر څو رشد او کمال ته ورسېږي.

په دې مبارک آیت کي د دعاء په اړه موږ ته دا لارښوونې شوې:

الله تعالی خپلو بندګانو ته نږدې دئ، د دوی دعاګاني مني، د الله تعالی بندګانو ته په کار ده چي د خپل رب هدایاتو ته تسلیم وي، په هغه ئې ایمان وي، د دغو دریو مهمو کارونو، دعاء، اطاعت او ایمان په وجه به ئې رشد او کمال په برخه شي.

کله چي انسان له مشکلاتو، ستونزو او کړاوونو سره مخامخ شي، بل ته اړ او محتاج شي او کله چي د هغه امید له هر څه قطع شي، په خپل ماحول کي داسي څوک و نه ګوري چي د ده مشکل حل کړی شي، د هغه نارې واوري، د هغه احتیاج او اړتیاوي منتفي کړي، او داسي یو شی په خپل ماحوال کي نه ګوري چي په هغه حساب وکړي، په هغه بروسه او اعتماد وکړي، ټول هغه وسائل او ذرایع چي په اختیار کي ئې دي هغه بې نتیجې پاتې شي، او ونشي توانیدی چي د ده غوښتنو او اړتیاوو ته ځواب ووایي او د هغه اضطراب او پرېشاني رفع کړي، په دې حالت کي الله جل شأنه ته پناه وړي، له هغه نه استمداد غواړي، له هغه نه مرسته غواړي او په اخلاص سره د بندګۍ تعهد کوي، خو چي کله ځان بې نیازه وګڼي، له وفرت او کثرت سره مخامخ شي، نو بیا الله هېر کړي ا و خپل مؤکد تعهدات شا ته وغورځوي، او د الله جل شأنه په نسبت د شرک مرتکب شي، لکه چي قرآن عظیم الشأن فرمایي:

NG9gU $J=ù ûïÏ!$ç9 ûüÅ îÏé ©$(qãŠ Å ûüÏ$’Î (qçÅ2 ‘ #Œîù

ÇÏÎÈ bqä.Ìô çŒ ‹ #Œ) ÎÏ$’<Ì) العنکبوت:۶۵

کله چي په کشتۍ کي سپاره شي نو په داسي حال کي الله مرستي ته رابلي چي ده لره د خپل ديانت خالصوونکی دي، (د دې تعهد کوي چي له الله تعالی پرته به د بل چا عبادت او بندګي نه کوي) خو کله چي هغوی د وچي لوري ته وژغوري ناڅاپه بيا شرک کوي.

دلته په بېړۍ کي د سپرېدو يادونه د دې لپاره شوې چي په بېړۍ کي د انسان رابطه له ډېرو هغو شيانو سره قطع شي چي په واک کي ئې وو، ټول هغه وسائل، ذرايع او امکانات چي په اختيار کي ئې وو، د ده مرسته ئې کوله، ده پرې اعتماد کولو، اوس ئې ارتباط ورسره شلېدلی، په هغه حساب نشي کولی ، په هغه تکيه او اعتماد نشي کولی، د ده مرسته نشي کولی، کله چي وګوري په کشتۍ کي له سپرېدو سره سم ئې له ټولو دغو وسايلو لاس قطع شوی، د سيند له څپو سره مخامخ دئ خو داسي څه ورسره نشته چي له خطره ئې وژغوري، نو په دې وخت کي الله تعالی ته مخه کړي، مرسته ترې غواړي، اوږدې اوږدې دعاګاني ورته کوي، د خطر په زياتېدو سره نه يوازي د ده دعاګاني اوږدې او پرله پسې شي بلکي له الله تعالی سره ژمنه کوي چي که له خطره ئې وژغوري په اخلاص او صداقت سره به د ده بندګي کوي، خو کله چي څپې تم شي، خطر پای ته ورسېږي، الله تعالی ئې روغ رمټ ساحل ته ورسوي، بيا نو په دې ژغورني

او نجات کي له الله تعالی سره بل څه او بل څوک شریکوي، خپلي مخکني ژمني هېري کړي، مخکني حالت ته وګرځي، طمعه ئې له الله تعالی پرته له نورو او اعتماد ئې له الله تعالی پرته پر نورو شي!!

دا آیت نه یوازي د خطرونو او ګواښونو په وخت کي د انسان حالت او له الله تعالی سره د ده د تعلق څرنګوالی په دقیقه توګه انځور کړی بلکي په دین کي د اخلاص حقیقت ئې هم موږ ته واضح کړی. په دین کي د اخلاص معنی دا ده چي انسان له الله تعالی پرته په بل چا اعتماد و نه لري، له بل چا طمعه ونه لري، په بل څه باندي توکل او تکیه ونه کړي، طمعه ئې یوازي له الله وي، او د دعاء لاسونه ئې یوازي د الله تعالی په وړاندي لوړ کړي وي، داسي وګڼي چي په دي عالم کي له الله تعالی پرته داسي څه نشته چي د ده مشکل حل کړی شي، د ده اړتیاوو ته ځواب وویلی شي، او د ده مرسته وکړی شي، نو ځکه ئې هم طمعه له الله تعالی وي او هم ئې اعتماد پر الله تعالی، دې حالت ته په دین کي اخلاص وایي.

ته چي هر څومره د الله تر څنګ په بل څه حساب کوې، په هغه اعتماد او بروسه کوې، هغه ته امید ساتې او له هغه نه طمع کوې، دې حالت ته د شرک حالت وایي، خو کله چي ستا حالت هغه چا ته ورته شي چي په بېړۍ کي سپور دئ او د طوفان څپو احاطه کړی، هري خوا ته چي سترګي اړوي داسي څه په نظر نه ورځي چي د ده مرسته وکړی شي، نو الله جل شأنه ته مخه کړي او له هغه مرسته غواړي، خپل دین د هرراز شرک له شوائبو پاکوي، په اخلاص سره د الله تعالی د بندګۍ تعهد کوي، له الله

تعالی سره ژمنه کوي یوازي د ده عبادت به کوي، له ده سره به په عبادت او بندګۍ کي بل څه او بل څوک نه شریکوي، ستا دا حالت په دین کي د اخلاص او سوچه والي په معنی دئ، او که ستا حالت د هغه چا په څېر شو چي د طوفان له څپو ژغورل شوی، ساحل ته روغ رمټ رسېدلی، خو په دې ژغورني کي له الله تعالی پرته د بل چا د مرستي او عنایت په اغېز باور لري، او خپل نجات د نورو عواملو مرهون ګڼي، له الله تعالی سره خپلي ژمني هېروي او د مخکنیو شېبو اخلاص له لاسه ورکوي، نو تا د الله تعالی په نسبت شرک کړی.

همدا مطلب قرآن عظیم الشأن، د روم د سورې په "۳۳" آیت کي داسي توضیح کوي:

ŗZB Og‰#Œ& #Œî ΘêïhØî ûüÎ•ŽB Nå® (qãŠ ŽÃÑ ¨ $Z9$¡§ B #Œîr

ÇÌÈ bqãÂÎô³ç Nåkĵi/ìÎû Nåk÷]ÏiB ×,ƒÌsù #ŒÎ) Ïp¨Hq‘

کله چي خلکو ته څه تکلیف او سختي ورسېږي، "له ستونزو او کړاوونو سره مخامخ شي" خپل رب په داسي حال کي مرستي ته رابلي چي د هغه لوري ته رجوع کوونکی وي "په پوره انابت سره الله تعالی ته دعاء کوي او مرسته ترې غواړي" خو کله چي (الله تعالی) له خپل لوري کومه پېرزوینه وروڅکي "د کوم رحمت او پېرزوینې خوند وروڅکي او له رحمت نه ئې برخمن کړي" ناڅاپه د دوی یوه ډله د الله په نسبت شرک کوي.

یعني د مصیبتونو، ستونزو او کړاوونو په وخت کي په ټول انابت سره

الله ته رجوع کوي، خو چي کله الله جل شأنه خپله پېرزوېنه او رحمت د دوی په حال شامل کړي، بیا د الله په نسبت د شرک مرتکب شي.

همدا راز فرمايي:

[illegible]

لقمان: ۳۱-۳۲

نه گورې چي کشتۍ د الله په فضل سره په بحرونو کي مخ په وړاندي درومي، تر څو خپل آیتونه تاسو ته وښیي، یقیناً په دې کي هر صبر کوونکي شکور بنده لره نښي دي او کله چي څپې هغوی د سیورو په څېر وپوښي، "څپې ئې احاطه کړي، په دې حالت کي" الله پداسي حال کي مرستي ته رابلي چي په دین کي ورته مخلص وي، خو چي کله ئې د وچي په لوري وژغوري "په نتیجه کي به ئې گورې چي یوازي" د دوی ځیني مقتصد او منځ لاري وي، او زموږ له آیتونو نه انکار نه کوي مگر هر عهد ماتوونکی او ناشکره.

یعني څوک چي د الله د نعمتونو قدر کوي، له ستونزو او کړاوونو سره د مخامخېدو پر مهال د صبر لار غوره کوي، هغوی ته په دې وینا کي

ډېري نښې او لارښوونې دي، معنی ئې دا ده: چې الله جل شأنه بحر درته مسخر کړی، په دې عالم کې ئې داسې ضوابط او سنن وضع کړي چې ته له هغوی نه په استفادې سره کشتۍ جوړه کړی شې، څوک چې د نعمتونو قدر پېژني او د منعم شکر په ځای کوي، په دې مقدمه کې یقینا هغوی لره نښې دي. او دا چې ګورئ کله کشتۍ په بحر کې له طوفانونو سره مخامخ او د بحر له څپو سره ټکر شي، خو الله جل شأنه ئې له خطره وژغوري او د نجات ساحل ته ئې ورسوي، په دې کې صبر کوونکو لره دا لارښوونه ده چې که دوی هم له داسې ستونزو او کړاوونو سره مخامخ شي او صبر وکړي کشتۍ به ئې له څپو روغه تېرېږي او ساحل ته به رسېږي، خو تر ساحله پورې تر رسېدلو له طوفانونو سره مخامخېدل شته او له موجونو او څپو سره ټکرونه په مخکې دي، پدې کې هر شاکر او صابر بنده ته ډېري نښې دي.

همدا راز فرمايي:

þî ÕöB Oğ9 #Œĵ ÐŠå¡ B ä#ŠÑ ‰è/ .`ÏB ÞŒô' ¨ $Z9$$Y%Œ& #Œĵr

šc rãäõ? $B bqçŠ5ƒ $Y=ßâ bĵ #•õB ãŽó& ª!$è@è $ZÏ$ƒ#ä

Åz ùãŠ$ † î óŠzä #Œĵ ÕLm ìó 7ŠŠr î9Š$'î ôäçŠ¡ ç" ‰Š$qè ÇËÈ

ãèä!` r *#Ï¹ $ã ìxƒí $kšä!` $kí (qãìùr þ6ŠÛ &ƒìÎ Ní5 ûö_r

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] یونس:۲۱-۲۳

او کله چي خلکو ته د پېرزويني څه خوند وروڅکو، وروسته له هغه چي کوم کړاو وررسېدلی وي، نابېره له دوی سره زمونږ د آيتونو په اړه د مکر اراده راپيدا شي. ورته ووايه: الله تعالی په مکر کي تر ټولو سريع دئ، بيشکه چي زمونږ رسولان ستاسو مکرونه ليکي، الله هغه ذات دئ چي تاسي په وچه او اوبو کي بيايي، تردې چي تاسي په کښتۍکي وئ او کښتۍ له سورو سره يوځای د ملايم او خوندور نسيم سره وخوځي او پدې سره خوشحاله شي، خو ناڅاپه تېز باد او طوفان وربادندي راشي او له هر لوري څپې وربادندي راتاو شي او گمان وکړي چي محاصره شول، پدې وخت کي الله ته پداسي حال کي دعاء کوي" او مرسته ترې غواړي چي په خپل" ديانت کي ورته مخلص شوي وي او وايي: که دي لدې نه وژغورلو نو حتماً به شکر کوونکي بندگان وو، خو کله چي نجات ورکړو بيا د خپل تعهد خلاف په ناحقه په زمکي کي سرکشي او بغاوت کوي. اې خلکو! په يقين

سره چي ستاسي سرکشي او بغاوت ستاسي په ضرر ده " دا درکړی شوی فرصت " د دنیوی ژوند یوه متاع ده، بیا مو زمونږ لوري ته راتگ دئ او په هغه څه به مو خبر کړم چي تاسو کول.

گورئ چي د کښتۍ په خوځېدو او د نرم باد په لگېدو سره خوشحاله شي، خو کله چي تند او تېز بادونه د دوی لوري ته مخه کړي، او د طوفان څپې ئې احاطه کړي، حالت ورته داسي وبرېښي چي د نجات ټولي لاري تړل شوې، د نجات هیڅ لاره په نظر نه ورځي، داسي څه په لاس کي نه لري چي اعتماد پرې وکړي او طمعه ترې ولري، نو الله جل شأنه ته مخه کړي، هغه ته د دعاء لاسونه اوچت کړي، په داسي حال کي چي په خپل دیانت کي د اخلاص ژمنه کوي، وايي: که مونږ ته له دې مشکل او مصیبت نه نجات راکړې نو حتماً به ستا له شاکرو بندگانو څخه وو، ځان به ستا د دې او ټولو نورو نعمتونو مرهون او پوروړي گڼو، خو کله چي هغوی له کړاوه وژغوري ناڅاپه به گورې چي د خپلو مخکنیو تعهداتو په خلاف به هغوی په زمکه کي په ناحقه تېری او بغاوت کوي، هغه ژمني به ترې هېري وي چي ویل ئې: که مو وژغورې نو بیا به ستا مخلص بندگان وو!!

همدا راز فرمايي:

$Œ=ù $YÍ$% #&#%Ä$% #& ÿìî7Y f ï $R%æŠ žØ 9$`» ¡ RÏM$¡§ B #Œîr

7ï°‹. ¼çï¡ B ÅÑ 4‹î $Yãô ƒ Ó©b(Ÿ2 §B ¼çÅÑ çZã $Zø±.

ÇÊÈ šc qèJè/ {qç. $B ûüîÎ6Bù `Îã يونس:۱۲

کله چي انسان ته څه تکليف ورسېږي، نو په داسي حال کي موږ مرستي ته بلي چي په اړخ به پرېوتی وي، يا به ناست وی، يا به ولاړ وي "په هر حالت کي به مسلسل الله تعالی ته دعاء کوي او مرسته به ترې غواړي، که په اړخ پروت وي، يا ناست وي يا ولاړ او روان وي دعاګاني به کوي"، خو کله چي ده ته هغه رسېدلی مصيبت لري کړو بيا به داسي درومي لکه چي موږ ئې له هغه تکليف نه خلاصون ته نه وو وربللي "موږ ته ئې دعاء نه وه کړې او په هغه مشکل وخت کي ئې له موږ نه مرسته نه وه غوښتې، الله تعالی به هم هېر کړي او له الله تعالی سره خپل ټول تعهدات او ژمني هم"، مسرفينو ته خپل عملونه داسي ښاپسته او مزين کړی شوي.

په دې ټولو آيتونو کي ګورو چي له الله تعالی سره د انسان د تعلق څرنګوالی او عبادت ئې په دې پورې مربوط دئ چي هغه له الله نه د استعانت په اړه څه تصور لري، په کومو لحظاتو کي چي هغه د نيازمندۍ او احتياج احساس وکړي، ګورو چي دعاء کوي، عبادت کوي، تعهد کوي او الله جل شأنه مرستي ته رابلي، خو چي کله هغه ته د بې نيازۍ او استغنا تصور پيدا شي، بيا ګورو چي عصيان او سرکشي کوي، بغي او طغيان کوي. په دې ترتيب معلومېږي چي هر څو مره انسان د الله جل شأنه په نسبت پراخ او زيات معرفت ولري، د الله د ربوبيت او د هغه د رحمت د آثارو په اړه او دا چي په دې عالم کي د امورو تدبير د هغه په اختيار کي دئ، هر څومره چي په دې باب وسيع معلومات ولري، همدومره به د الله تعالی

عبادت کوي او له هغه نه به مرسته غواړي.

استعانت څو صورتونه لري:

يو صورت ئې دا دی چې ته له چا نه د هغه په غياب کي مرسته وغواړې، په دې گمان چې هغه له لري تا گوري او ستا غږ اوري، داسي استعانت له الله جل شأنه نه پرته له بل هيچا نه جائز نه دئ. بل صورت ئې دا دئ چې ته په ورځني عادي معاملاتو کي له چا نه مرسته غواړې، په هغه عادي معاملاتو کي چې خلک عادتاً او معمولاً له يوه بل نه په هغه کي مرسته غواړي، مثلاً د اوبو گيلاس راکړه! دراوازه در سره بنده کړه ! قلم دې راکړه او هغه کتابچه راکړه، پدې عادي شيانو کي غوښتنه جائز ده خو استغنا غوره ده. خو سوال کول، له چا نه څه غوښتل او گدايي حرام ده، اسلام د دې نه ممانعت کوي، څوک چې په دنيا کي سوال کوی، د قيامت په ورځ به هغه د الله په وړاندي داسي ودرېږي چې پر مخ به ئې غوښه نه وي، سپک او ذليل به وي، سوال حرام دئ، په عادي معاملاتو کي غوښتنه او مطالبه جائز ده، خو صحابه وو له دې نه هم ډډه کوله، د هغوی په شان کي راځي چې څوک به په آس سپور وو، متروکه به ئې په زمکه ترې ولوېدله، د دې په ځای چې چا ته ووايي: مرسته را سره وکړه او دا راکړه، له دې نه ئې هم استغنا کوله، په خپله به له آس نه کوزېدو او هغه به ئې رااخيستله، هغوی غوښتل چې په ځان بسيا وي، چا ته ئې لاس اوږد نشي، له چا نه مرسته و نه غواړي، د بل مرسته وکړي، خو له هيچا نه څه و نه غواړي، که څه هم دا جائز ده خو د کمال تقاضا دا ده چې انسان له دې نه

هم ډېره وکړي.

خو د چا په غیاب کي له هغه نه مرسته غوښتل دا له الله جل شأنه نه پرته له بل هیچا نه جائز نه ده، دا چي څوک گمان وکړي، بل په غیاب کي د هغه په حال واقف دئ، د هغه غږ اورېدلی شي، او مشکل ئې رفع کولی شي، دا امید او طمع له الله جل شأنه نه پرته له بل هیچا نه جائز نه ده. همدا وجه ده چي موږ مکرر وایو: ÚÚ ÜëGóS , $fÎr ‰ÇèR , $fÎ: خاص ستا عبادت کوو او یوازې له تا نه مرسته غواړو، نه له ملائکو، پیغمبرانو، اولیاءالله، پیرانو، شیخانو، قبرونو او زیارتونو نه او نه له الله جل شأنه نه پرته له بل چا نه، هر څه او هر څوک چي وي، له هغه نه مرسته غوښتل حرام، ناجائز او شرک ده، یوازې الله جل شأنه عالم بالغیب دئ، او هغه د دعاگانو اورېدونکی او منونکی دئ. موږ هره ورځ په وار وار، لږترلږه دوه دېرش ځله په لمانځه کي له الله سره مکرر تعهد کوو چي یوازي ستا عبادت کوو، او یوازې له تا نه مرسته غواړو إیاک نستعین، لکه چي یوازې ستا عبادت کوو همدا راز یوازې له تا نه مرسته غواړو.

خو تداوي کول، د جنگ لپاره زره اغوستل او د وسائلو نه کار اخستل، نه یوازي دا چي له الله جل شأنه نه د استعانت او مرستي غوښتلو سره منافي نه ده، بلکي موږ دین په دي مکلف کړي یو چي مریض شو تداوي وکړو، د ځان حفاظت وکړو ، تداوی او د ځان حفاظت، شرعي واجب او فرض دئ، خو په دې عقیده به یو چي په تداوي او تدبیر باندي الله جل شأنه اثرات او نتایج مرتب کوي، الله د هر مرض لپاره دوا پیدا کړې، خو

دا په خپله او مستقل بالذات نتیجه نه ورکوي، الله جل شأنه په دې باندي نتائج مرتب کوي، موږ په کارونو کي تدبیرونه کوو، جنگ ته ځو؛ زره اغوندو، خندقونه کینو، صفوف منظم کوو، د صف په مقدمه او په آخر کي د احتیاط لپاره خاص افراد موظف کوو، پیره داران ټاکو، دا ټول کارونه، نه یوازي جائز دي، بلکي شرعي او دیني مکلفیتونه او وجائب دي، په دې ټولو کي زموږ عقیده دا ده چي په دې باندي نتائج الله جل شأنه مرتب کوي او عاقبت د الله په واک کي دئ.

دا مطلب چي رجاء، تمه او امید به صرف له یوه الله نه وي، او یوازې له همغه یوه الله نه به مرسته غواړو، د قرآن عظیم الشأن په گڼ شمېر آیتونو کي راغلي لکه چي فرمایي:

$èJÛr $]öθz ¨ãš$$r $gÅ»=ô Ĩ %è/ ÇÚ öF{$ † Î(r%Åýèwr

ÇÎÏÈ ûüZÅó BÏ$šE Ï Ò ƒÌ% «! $M‹q ‘ bÎ) الاعراف:۵۶

په زمکه کي د هغې له اصلاح نه وروسته فساد مه کوئ، او الله په وېره او امید سره مرسته ته رابلئ، "په داسي حال کي چي هم له هغه وېرېږئ او هم طمع او هیله ترې لرئ، دعاء ورته کوئ، په دې حالت کي ئې مرستي ته دربلئ او له هغه نه استعانت غواړئ" یقیناً چي د الله رحمت نېکانو ته نږدې دئ. "څوک چي نېک وي، الله به د خپل رحمت او پېرزویني سیوری پرې غوړوي، هغوی به د الله تعالی رحمت ځان ته نږدې ومومي.

همدا راز فرمایي:

šú ïï‰$ žc Ĵ ÿä ‡qãÜGőŸ$ü @WB >ÎãÑ ã¨ $Z9$ $gƒ'»7

bĴr ¼ç9 ‡qãJGô_$Èp r $Ï$/ê ‡q)ãø ` 9 «ł $ÈrŠ `Ë šc qã6?

Ü ï$Ö9$ # ãÊ ç¢B çrä ÉZFó„ ž ž $lø© Ü $/%!$ šâôó„

ÇÌÈ Ü qãÖJ9$r — الحج:۷۳

اې خلکو! یو مثال راوړل کېږي، ورته غوږ شئ: بیشکه څوک چي تاسي له الله پرته خپلي مرستې ته رابولي، یو مچ هم نشي پیدا کولی او که دا مچ څه ترې وتښتوي نه ئې شي ترې ژغورلی، طالب او مطلوب دواړه بې وسه شول، د الله تعالی قدر ئې لکه څنګه چي له ده سره ښایي ندی پېژندلی، بیشکه چي الله زورور عزتمند دئ.

یعني له الله تعالی نه پرته چي تاسي له بل هر څه او هرکس نه مرسته وغواړئ، که دا په آسمان کي وي او که په ځمکه کي، انسان وي که پرښته، ژوندی وي که مړ، یو هم نشي کولی یوه وړه او حقیره حشره پیدا کړي او که دا حشره څه ترې وتښتوي نو د هغه د ژغورني توان هم نه لري، نه څه شی پیدا کولی شي او نه ئې ژغورلی شي، په دې معامله کي طالب او مطلوب دواړه کمزوري او بې وسه دي، مطلوب کمزوری او بې وسه دئ ځکه چي نه د کوم څیز د خلقت او پیدا کولو توان لري او نه پر نورو د حکمرانۍ او واکمنۍ قدرت ورسره شته او طالب ځکه کمزوری او ضعیف دئ چي پداسي یوی بې وسه او کمزوری متکاء ئې تکیه وکړه او مرسته ئې

ترپ وغوښتله چي د هيڅ څه واک او توان نه لري. وَ إِن يَسلُبهُمُ الذُّبَاب شيْئاً لا يَستَنقِذُوهُ مِنْهُ: که چېري دا مچ له دوی نه څه وتښتوي له هغه نه ئې ژغورلی نشي، ضعُف الطالِب وَ الْمَطلُوب: طالب او مطلوب دواړه ضعيف او ناتوانه شول، هم دا مطلوب ضعيف او ناتوانه دئ، دومره چي يوه حقيره حشره هم نشي پيدا کولی، نه يوازې پيدا کولی ئې نشي بلکي که هغه ترې څه وتښتوي ترې خلاصولی ئې هم نشي، نه په پيدايښت کي څه اثر لري او نه په ژغورنه او نجات کي څه اغېز، لکه څرنګه چي په خلقت او پيدايښت کي هيڅ ونډه نه لري، د امورو په تدبير کي هم دومره بې وسه او ناتوانه دئ چي د مچ په شان له حقيرې حشرې نه څه نشي ژغورلی، او طالب "هغه څوک چي له بل نه مرسته غواړي، هغه هم ضعيف شو، دا ځکه چي چا په ناتوانه او ضعيف شي تکيه او بروسه وکړه هغه هم ضعيف شو.

موسی عليه السلام خپل قوم ته وايي:

+ Ú ö(Ŗ$žc Î (yǯĆô $r « $Î (qãŽè GΫ$ïhBö)ï 4 › qã A$%

ÇÊËÑÈ šú üÉ)FßJù=Ï9 èpt7É)»yèø9$#r ¾nÏŠ$t6Ïã ô`ÏB âä!$t±„ `B $gèWÍqã

الاعراف:۱۲۸

موسی خپل قوم ته وويل: له الله نه مرسته وغواړئ او صبر وکړئ، يقيناً چي زمکه د الله ده، له خپلو بنده ګانو نه چي چاته وغواړي په ميراث ئې ورکوي، او نېکمرغه پايله او عاقبت د پرهېزګارانو دئ.

ګورئ چي موسی عليه السلام خپل قوم ته څو توصيې کوي: يوازي

له الله تعالی نه مرسته وغواړئ، د مشکلاتو او ستونزو په وړاندي صبر وکړئ او په دې خبري باور ولرئ چي د زمکي ټولواک الله تعالی دئ، دا پرېکړه هغه کوي چي چا ته ئې په میراث ورکړي، خپل قوم ته د موسی علیه السلام وینا په دغو اساسي خبرو کي راخلاصه کوي: یوازې له یوه الله نه استعانت، د ستونزو او کړاوونو په وړاندي صبر او په دې خبرې یقین درلودل چي د زمکي مالک الله دی او د دې فیصله به الله کوي چي له خپلو بندګانو نه ئې چاته په میراث ورکړي، له بل چا نه د دې طمع مه لرئ چي هغه د زمکي وراثت تاسو ته وسپاري، او په دی خبرې باور درلودل چي د پرهېزګارانو عاقبت نېک دئ او وروستۍ فتحه او بریا د دوی ده.

باید وګورو چي دلته له پرهېزګارانو نه مراد څوک دي؟ کومو پرهېزګارانو به الله تعالی زمکه په میراث ورکوي؟ د آیت لومړۍ برخه ئې موږ ته رامعرفي کوي، دا پرهېزګاران هغه دي چي له الله تعالی نه پرته له بل چا استعانت نه غواړي، له دې نه ځان ساتي چي له الله تعالی نه پرته بل چا ته لاس اوږد کړي، هغه چي د مشکلاتو په وخت کي بې صبره کېږي نه، د بې حوصلګۍ او بې صبرۍ نه ځان ساتي، او له دېنه هم ځان ساتي چي تصور وکړي چي له ا لله نه پرته بل څوک هم کولی شي چا ته اقتدار ورکړي او چاته د زمکي وراثت وسپاري، له دغو خبرو نه چي څوک ځان ساتي د همدغو پرهېزګارانو عاقبت غوره دئ او وروستۍ فتحه او بریا به د دوی په برخه کېږي.

لکه څنګه چي د فاتحې په سورې کي دغه آیت د سورې په صدر او

منځنۍ برخي کي راغلی، درې آيتونه تر دې مخکي او درې ترې وروسته او

په منځ کي "{ÚÚ üËGóŠ , $fÎr ßŠZçèR , $fÎ} : خاص ستا عبادت کوو

او خاص له تا نه مرسته غواړو" لکه چي دا آيت د دې سورې لپاره محور

دئ، همدا آيت او همدا مطلب د ټول قرآن لپاره محور دئ، يعني قرآن

عظيم الشأن ټول په همدغه محور څرخېږي، د پيغمبرانو د دعوت خلاصه

همدا ده، د قرآن عظيم الشأن د بلني او د دعوت تر ټولو ستر او محوري

مطلب همدغه دئ (ÚÚ üËGóŠ , $fÎr ßŠZçèR , $fÎ) او همدا له الله

سره د انسان د تعلق او رابطې څرنگوالی ښيي، او په الله جل شأنه باندي د

ايمان ستره تقاضا همدا ده.

له الله جل شأنه سره کلکه مينه

نن په الله جل شأنه باندي د ايمان له غوښتنو څخه يوه بله اساسي غوښتنه چي هغه له الله سره مينه او محبت ده توضيح کوو.

انسان يا په دې خاطر له يوه شي سره مينه ساتي چي د هغه ذات، د هغه ښايست او د هغه جمال او کمال د دې باعث او مشوق وي چي انسان له هغه سره مينه وساتي او يا په دې خاطر چي هغه د ده په ژوند کي څه اثر لري، د هغه د انعام او پېرزوينې مرهون وي.

موږ په دې خاطر هم بايد له الله سره مينه ولرو چي هغه زموږ پيدا کوونکی دئ، زموږ پالونکی او ساتونکی دئ، موږ ته رزق او روزي راکوي، هغه زموږ منعم دئ، او په دې خاطر هم چي هغه د ټولو ستاينو وړ دئ، د

ټولومحامدو او ښېګڼو خاوند دئ او د کمال خاوند دئ. موږ له الله جل شأنه سره په دې خاطر هم مينه لرو چې هغه د کمال خاوند دئ، او په دې خاطر هم چې هغه زموږ منعم دئ، موږ د هغه د پېرزوېنو مرهون يو.

له الله سره بايد انسان هومره مينه ولري چې دا مينه په بلې هرې مينې غالبه وي او په دغه مينه کې هيڅ شی انسان له الله سره برابر نه کړي، دا شديده مينه په الله باندې د ايمان بله غوښتنه او تقاضا ده، لکه چې قرآن فرمايي:

« $É ß . Nåq6Ïä #Ÿ‰R& « $ÈrB `B äÏ, G ƒ `B Ä $Z9$š¼E Br

b#•ƒ öÎ) {pß ûïÏ%©$ “ •ƒ öqr ¨!$ (ã ‰©& {pB#ä ûïÏ%©$r

ÇÊÏÎÈ É> #‹ èø9$# ßƒÏ‰© ©!$br $Y‹Ïϑ_ ¬! o§θà)ø9$# br >#‹ èø9$#

البقره:۱۶۵

او له خلکو نه ځيني له الله پرته داسې سيالان نيسې چې له الله سره د مينې په څېر ورسره مينه کوي او هغه خلک چې ايمان ئې راوړی، د الله په مينې کې ډېر شديد دي. او کاش ظالمان په هغه څه پوه شي چې د عذاب د ليدو په وخت کې ئې په خپلو سترګو ګوري، چې يقيناً ځواک ټول الله لره دی او الله سخت عذاب ورکوونکی دئ.

دلته هغه څوک معرفي شوی چې مشرک دئ، په مينه او محبت کې ئې له الله سره ند او سيال نيولی او له الله جل شأنه نه پرته د نورو سره هومره مينه ساتي لکه له الله جل شأنه سره، يا ئې په دې خاطر بل څه د الله

جل شأنه ند او سیال نیولی چي له هغه نه طمعه لري او د همدې طمعې او توقع په خاطر له هغه سره مینه کوي او یا دا چي په محبت او مینه کي ئې هغه د الله جل شأنه سیال او ند نیولی دئ. خو د دوی په مقابل مؤمنان داسي معرفي کوي: وَ الّذِينَ ءَامَنُوا اَشدُّ حُبًّا لِّلّهِ : او هغه چي ایمان ئې راوړی له الله سره په مینه کي ډېر شدید، کلک او قوي دي.

وروسته فرمایي: ö r • / “ $ ûï ß ¨ Î) (à b • è ‹ # > & b $) § 0 ÷

_ Ü ‹ Y $ r & b $ ¯ ‰ ï / ß ‰ è ‹ # É : او کاش ظالمان په هغه څه پوه شي چي د عذاب د لیدو په وخت کي ئې په خپلو سترګو ګوري، چي یقیناً ځواک ټول الله لره دئ او الله سخت عذاب ورکوونکی دئ.

د دې برخي بله ژباړه خو کمزورې ژباړه داسي ده: او که یو لیدونکی هغه کسان چي ظلم ئې کړی هغه مهال وګوري چي دوی د الله عذاب وګوري، نو په دې خبره به پوه شي چي قوت ټول الله لره دئ او دا چي الله جل شأنه د شدید عذاب خاوند دئ.

دوی په دنیا کي له الله نه پرته له بل چا طمعه درلوده او ګمان ئې کاوو چي د هغوی په لاس کي هم څه قوت شته، د همدې لپاره ئې هغه له الله جل شأنه سره ند نیولی وو او د الله تعالی سیال ئې ترې جوړ کړی وو او یا په دې خاطر چي له الله جل شأنه نه پرته د بل چا له عذاب نه وېرېدل، خو چي د الله عذاب وګوري په دې خبره به پوه شي چي د قوت مالک یوازي الله دئ.

څوک چي په دنیا کي د نورو خلکو له عذاب او مؤاخذې نه وېرېدل په کار وه چي د دې په ځای له الله جل شأنه نه وېرېدلی او په ځای د دې چي بل چا ته ئې طمع، توقع او انتظار وو؛ له الله جل شانه نه ئې طمعه درلودی.

همدا راز قرآن عظیم الشأن فرمايي:

ô8ã ‘r ø‹r Nä.äτ!$t/#u tβ%x. βÎ) @è%

$dŠ$¡. bö‘θt±øƒrB ×οt≈pgÏBur $dθßϑçFøùuŽtIø%$# îΑ≡uθøΒr&ur óΟä3è?uŽÏ±tãr

Ÿ$gÅ ŠÏŠ÷ΡyŠ ‘r «!$# šÆÏiΒ Nà6ø‹s9Î) ¡=ymr& !$ygtΡöθÊ÷ s? ßÅ3≈|¡tBr

“ωöκu‰ Ÿω ª!$#ur 3 ¾ÍνÍ÷ö∆r'Î/ ª!$# š†ÎAù'tƒ 4®Lym (#θÝÁ−/uŽtIsù ¾Ï&Î#‹Î6y™ ’Î

ÇËÍÈ šúüÉ)Å¡≈xø9$# tΠöθs)ø9$#   التوبه: ۲۴

(ورته) ووایه: که ستاسو پلرونه، ستاسو زامن، ستاسو ورونه، ستاسو ښځې، ستاسو خپلوان، ستاسو هغه مالونه چي ذخیره کړي مو دي، هغه تجارت چي د بازار د سوړوالي او کساد نه ئې وېرېږئ او هغه بنګلې چي ورسره مینه ساتئ، (که دا ټول) تاسو ته له الله نه، د هغه له پیغمبر نه او د الله په لاره کي له جهاد نه غوره وي نو انتظار وکړئ تر څو الله خپله فیصله صادره کړي، او الله دا فاسق قوم نه هدایت کوي.

د دنیا هر هغه څه چي انسان ورسره مینه ساتي په دې آیت کي

راخلاصه شوي، که تعلقات دي، دوستان او خپلوان دي، که شتمني، مال، دولت، تجارت او بنګلې دي، هر څه چې دي دا ټول يوې خوا ته او الله، د هغه پيغمبر او د الله په لاره کې جهاد بلې خوا ته، که ستا مينه او محبت له دغو سره وي او هغه تاسو ته له الله نه، د هغه له پيغمبر نه او د الله تعالی په لار کي له جهاد نه غوره وي، نو دا کسان فاسقان دي او د الهي هدايت دروازې د هغوی پرمخ تړل شوې دي، الله ئې نه هدايتوي او له الهی هدايت نه محروم دي.

دا د انسان دايمان د تللو لپاره ستر معيار او ملاک دئ، په دې سره هره لحظه انسان خپل ايمان سنجولی شي، هره لحظه د دې سوال راپيدا کېږي چې آيا ته ايمان ته ترجيح ورکوې، الله ته، د هغه پيغمبر ته، او د الله په لاره کي جهاد ته او که پلار، زامنو، ورونو، خپلوانو، ښځې، مال، تجارت او بنګلو ته ترجيح ورکوې؟ انسان هره شېبه د خپل ايمان په اړه د همدغه معيار او ملاک او تلي په اساس قضاوت کولی شي، د چا چي تر الله نه د دې شيانو سره محبت زيات وي، هغوی فاسقان دي، د الله له هدايت نه محروم دي، د هغوی پرمخ د هدايت دروازې تړل شوې دي.

همدا راز فرمايي:

[illegible]

[illegible]

@Ôù 7ÏŒ ÓÍw pBÏ bqè$/† Ÿr « $È‹Î™ ’Î šc r&Ï»ÏŠ

ÇÎÍÈ ÓŠÎæ ì Å°r ª! $ r ã±„ ` BÏ ïŠÏsã« $ المائده:۵۴

اې مؤمنانو! که له تاسو نه څوک له خپل دین نه په شا شو نو الله به ډېر ژر داسي قوم راپيدا کړي چي دوی پر ده گران وي او دئ پر دوی گران وي، پر مؤمنانو تواضع کوونکي او پر کافرانو ځان برگښونکي، د الله په لار کي به جهاد کوي او د هېڅ ملامتوونکي له ملامتولو به نه وېرېږي، دا د الله فضل دئ، هغه چا ته ئې ورپه برخه کوي چي دئ ئې غواړي او الله پوه د وسعت خاوند دئ.

دلته مؤمنانو ته دا ډاډ ورکړی شوی چي د منافقينو په بېلېدو او له کافرانو سره د دوی په ملگرتيا مه غمجن کېږئ، که څوک مسلمانان کمزوري وگڼي، د دوی له ملگرتيا لاس واخلي، مرتد شي، کافران ورته ځواکمن معلوم شي، هغوی ته د ذلت سر ټيټ کړي، نو الله تعالی به د دوی په عوض کي داسي مؤمنان راپيدا کړي چي دا صفات به لري:

- پر الله تعالی به گران وي.
- دوی به له الله تعالی سره مينه لري.
- تر مؤمنانو به ځان لوړ نه گڼي، هغوی ته به د حقارت په سترگه نه گوري، کمزوري او ضعيف به ئې نه شمېري، هر يو به تر ځان لوړ او تر ځان زيات د عزت خاوند بولي.

- تر کافرانو به ځان لوړ ګڼي، د هغوی په وړاندي به سر نه ټیټوي، هغوی ته به د عزت او درناوي په سترګه نه ګوري.
- د الله تعالی په لار کي به جهاد کوي.
- د هیچا له ملامتولو به وېره نه لري، نه به د چا د تبلیغاتو پروا کوي او نه ئې د سپکو سپورو خبرو.
- دا د الله تعالی فضل دئ، هغه چا ته ئې په برخه کوي چي د دې وړ ئې ومومي.
- الله تعالی د پراخ فضل خاوند دی او پوهېږي چي څوک د ده د فضل وړ او مستحق دئ.

ګورئ چي په دې مبارک آیت کي نه یوازي له الله تعالی سره مینه د ایمان تقاضاء ښودل شوې بلکي د مؤمنانو درناوی هم د ایمان نښه ګڼل شوې، واقعي مؤمنان هغه دي چي د مؤمنانو په نسبت د لویي او الوړوالي احساس نه کوي، ځان تر دوی لوړ، ستر، او اوچت نه ګڼي، بلکي مؤمنان تر ځان لوړ او ځان تر دوی ټیټ ګڼي، دا ځکه چي هغه د ایمان په رڼا کي قضاوت کوي، له الله سره ئې مینه وي، همدا مینه او محبت په دې منتهي کېږي چي د ایمان خاوندان با عزته وګڼي او سپک او حقیر ئې و نه شمېري، او د کافرانو په نسبت د عزت، لوړوالي او غوره والي احساس کوي.

الله تعالی هم واسع دئ او هم علیم او ښه پوه، پېرزوېنه ئې ډېره زیاته او پراخه ده، دا ځکه چي هغه واسع دئ، او په دې پوهېږي چي چاته

څه ورکړي، خپل فضل د چا په حال شامل کړي؟ څوک د دې مستحق او وړ دی؟ دا ځکه چي هغه عليم دئ، پوهېږي چي څوک د ده د پراخ او وسيع فضل مستحق دئ؟ څوک د دې وړ دئ چي خپل فضل ورپه برخه کړي او له هغي ډلي څخه ئې وګرځوي چي الله ورسره مينه لري او دوی له الله سره مينه لري، د مؤمنانو په نسبت د ټيټوالي او انکسار او د کافرانو په نسبت د عزت او لوړوالي احساس کوي، د الله په لار کي جهاد کوي او د ملامتوونکي له ملامتولو نه وېرېږي، الله پوهېږي چي څوک د دې وړ دی چي په همدغه ډله کي ئې شامل کړي او د هغو کسانو په ځای ئې غوره کړي چي د الله د دين نه په شاتللي او مرتد شوي.

يوازي له الله نه وېره

لکه څنګه چي تاسو وليدل چي انسان به له الله سره هومره مينه ساتي چي دا مينه به په بلي هري مينې او محبت غالبه وي، هيڅ مينه به دې حد ته نه رسېږي او انسان به په خپلي ميني کي هم له الله سره ند، شريک او سيال نه نيسي، همدا راز به انسان يوازې له يوه الله نه وېره لري، له الله تعالی نه وېره، په الله باندي د ايمان بله تقاضا ده.

دا مطلب هم د قرآن عظيم الشأن د ګڼ شمېر آيتونو په ترڅ کي توضيح شوی:

لکه چي د انفال د سورې په دوهم آيت کي راځي:

ÈM‹îê#Œjr Näœè ÈM:Å r ª! $•Ïè #Œj ûïï%©!$šc qãZBsÑB$JR

ÇÈ bqè©qG/ óûĥ 4?ãr $YJƒÎ Nåš#– ¼çµ/#ä NÍõã الانفال: ٢

يقيناً خبره دا ده بله نه ده چي مؤمنان هغه کسان دي چي کله د الله نوم واخستل شي نو زړونه ئې رېږدي او کله چي د ده آيتونه پرې ولوستی شي نو ايمان ئې لازيات مضبوط شي او پر خپل رب توکل کوي.

واقعي مؤمنان هغه دي چي د الله تعالی د نامه په اورېدو سره ئې زړونه رېږدي، د خدای د نوم له هيبته او له هغه نه د وېرې او خوف په وجه د دوی زړونه پرېږې، کله چي د الله نوم ياد شي، نو په دوی وېره او هيبت مسلط شي. دا هم د مؤمن د پېژندو لپاره ملاک دئ، په دې سره ته مؤمن انسان پېژندلی شې، څوک چي د الله د نامه په وړاندي بې اعتنا او بې تفاوته وي، که د ده په وړاندي د الله نوم هم واخستل شي، په ده کي هيڅ تبديلي رانشي او زړه ئې له خوف او وېرې ونه پرېږی، او کله چي د الله آيتونه واوري ايمان ئې لازيات مضبوط نشي او پر خپل رب توکل او اعتماد نه لري، هغه دې په خپل ايمان ووېرېږي، لکه چي دلته قرآن په همدې صيغه فرمايي: وَ إِذَا تُلِيَت عَلَيهِمۡ ءَايَتُهُ زَادَتهُمۡ إِيمَناً وَ عَلى رَبِّهِمۡ يَتَوَكَّلُونَ: او کله چي د الله آيتونه پرې ولوستی شي د دوی ايمان تقويه کړي، د آيتونو په آورېدو سره ئې د الله تعالی په نسبت اعتماد او توکل زيات شي، يقين ئې پوخ شي، الله ته ئې اميد اضافه شي او په خپل رب توکل او اعتماد کوي.

د احد د جنگ نه وروسته، د دښمن ځيني مبلغين راتلل او په مدينه کي ئې دا تبليغات کول چي قرېشو لوی لښکر تعبيه کړی او په مدينې د لويي حملې اراده لري، ستاسو د ختمولو لپاره ئې پوره تياری نيولی، له دې

نه ووېرېږئ، خو په ځای د دې چې د دښمن دا تبلیغات او راغونډ شوي فوځونه په دوی کي وېره او خوف راپیدا کړي، برعکس دا خبره د هغوی د ایمان د تقویي باعث شوه:

Ňèdö±÷z $ì Ňã9 {qãK_ %ô¨ $Z9$bÎ â¨ $Z9$ãù9 A$% ûïÏ%$

ÇÊÐÌÈ @‹Å2 q$$Nèì r ª! $Z9ó m {q$%r $YJ≈ƒÎ Ňèd Š#“ù

آل عمران: ۱۷۳

هغه چې خلکو ورته وویل: "د دښمنانو" ډېر خلک درته راغونډ شوي، له دوی نه باید ووېرېږئ، نو دې خبري د دوی ایمان لازیات کړ او ویل به ئې: الله مونږ ته کافي دئ، څومره غوره پالونکی.

خو د همدغه کس په اړه چې د مؤمنانو په صفوفو کي ئې دا تبلیغات کول، هغوی ئې وېرول، او په هغوی کي ئې خوف او وېره راپیدا کوله، قرآن داسي فرمایي:

bÎ Èbqèù{ r Ňèdqèù$, ? Ÿ ù ¼çä$Šl9r& ß$ ŠŠ9$ ãΝà9ºs 9$Jΰ $JRÎ

آل عمران:۱۷۵ ÇÊÐÎÈ ûüÏΖB÷sB LäΖä

دا خو فقط شیطان وو چې خپل دوستان ئې وېرول، نو له هغوی نه مه وېرېږئ، له ما ووېرېږئ که مؤمنان یاست.

قرآن کریم همدې کس ته چې له کافرانو نه مؤمنان وېروي د شیطان لقب انتخاب کړی. دا یقیناً شیطان دئ چې خپل اولیاء وېروي، د چا چې د

شیطان سره څه تعلق او رابطه وي او له هغه سره ئې دوستي قائمه کړې وي هغه به د شیطان د تبلیغاتو تر تاثیر لاندي راځي او په دې ترتیب به شیطان د هغه په زړه کي وېره او خوف راپیدا کوي، شیطان خپل اولیاء وېروي یا شیطان د خپلو اولیاوو او دوستانو څخه خلک وېروي.

ûü ZBs B LâZä bÎ Èqè { r Ndqè $, ? Ÿ ù

نو له دوی نه مه وېرېږئ، له مانه ووېرېږئ که ایمان لرئ.

که تاسو په رښتیا پر الله ایمان لرئ نو یوازې له یوه الله نه به وېرېږئ، د دښمن له فوځونو او لښکرو نه به وېره نه لرئ، کوم تبلیغات چي د دښمن په ګټه ستاسو په صفوفو کي، د دې لپاره روان دي چي په تاسو کي وېره او خوف راپیدا کړي، د دې تبلیغاتو نه به نه متاثره کېږئ، له دښمن نه به وېره نه لرئ، که تاسو رښتیا پر الله ایمان لرئ نو یوازي له مانه ووېرېږئ.

همدا راز قرآن عظیم الشأن د مؤمنانو په شان کي فرمايي:

$YJÛr $]öz Nå® bqãã/ tA $Ò J$Çã Nßgqã_ 4 $ f F?

ÇÊÏÈ bqà)Ï Zãƒ öNßg»Zø% y- ‘ $£JÏBr السجده:۱۶

اړخونه ئې د خوب له ځای نه کناره شي، خپل رب له وېرې او طمعې سره رابلي او له هغه څه نه انفاق کوي چي موږ ورروزي کړي.

دلته د مؤمنانو حال بیانوي او فرمايي چي: د شپې له خوائې اړخونه له مضجع او د پرېوتو له ځای نه لري او کناره کېږي، خوب او آرام بستر

پرېږدي، د شپې په خلوت کي، د آرام له بستر نه د هغوی اړخونه کناره شي، د عبادت لپاره خلوت شي، خپل رب ته دعاء کوي، د شپې په خلوت کي له بستر نه اوچت شي، خوب او آرام پرېږدي، خپل رب ته په دعاء او د هغه په عبادت کي مصروف شي، "خوفاً و طمعاً: له وېري او هیلي سره"، له یوې خوا له الله جل جلاله او د هغه له عذاب نه وېرېږي او په همدې خاطر د شپې په زړه کي د الله په عبادت لګیا شي، خوب پرېږدي او له آرام بستر نه کناره شي او له بلي خوا، الله جل جلاله ته طمعه او هیله لري چي د همدې طمعې او هیلي په وجه بستر پرېږدي، د الله په وړاندي ودرېږي او د هغه عبادت کوي.

همدا راز فرمایي:

`Ë A“R $Br «! $Ìò2 ÏΩ Nåãè ì ±ϕ bβ r&(βÉ #ä ûïΨ© ÈΩ N9&

ãΖÏã A$Üù @6% `Ë = »GÅ6ø9$# (#θè?ré ûïΨ© $# (#θçΡθä3 ƒ Ÿωr ÈdtøΒ$#

Ç∉⊇È šcθà)Å¡»ù Νåκ÷]ÏiΒ ×ÏV.r Νåκæ5θè=è% ôM|¡s)sù ‰BF{$#

الحدید:۱۶

آیا مؤمنانو ته هغه وخت نه دئ را رسېدلی چي د الله په ذکر او د حق وینا په نزول سره د دوی زړونه خشوع وکړي؟ (آیا مؤمنان هغي مرحلې ته نه دي رسېدلي چي اوس د الله تعالی د نوم او د قرآن د آیتونو په اورېدو سره د دوی په زړونو کي وېره راولاړه شي، اوس خو باید هغې مرحلې ته رسېدلي وي چي د الله جل شأنه د نامه او د قرآن د حق وینا په اورېدو سره

د دوی په زړونو کي خشوع او وېره راپیدا شي)، او د هغو کسانو په څېر نه وي چي له دوی نه د مخه کتاب ورکړی شوی چي زمانه پرې اوږده شوه نو زړونه ئې سخت شول او اکثر د دوی فاسقان دي.

دوی باید د اهل کتابو په څېر نشي چي د زمانې په تېرېدو او د مبارزې په اوږدېدو سره ئې د زړونو لومړنۍ خشوع ختمه شوه، په زړونو کي ئې سختي راپیدا شوه، په ځای د دې چي د زمانې طولاني کېدل د هغوی د مزیدې تربیې او د رشد او کمال باعث شي، له الله جل شأنه سره ئې رابطه مزید ټینګه شي او د الله جل شأنه په ذکر سره ئې په زړونو کي خشوع راپیدا شي او هر څومره چي الهي آیتونه په دوی تلاوت کېږي، د دوی په زړونو کي خشوع او وېره اضافه شي، برعکس د زمانې په تېرېدو او د سفر په اوږدېدو سره، د هغوی د زړونو سخت والی اضافه شوی. دوی ګمان کاوو چي دا لنډ سفر دئ، ډېر ژر به منزل ته رسېږي، شاید په طولاني سفر امتحان نشي، د اوږده سفر په پلی کولو و نه آزمویل شي، مبارزه ئې اوږده نشي او له لوږو ژورو او کړلېچونو سره مخامخ نشي، ګمان ئې کاوه چي سفر لنډدی، ډېر ژر به مقصد ته رسېږو او بیا به فتح او بری وي، په دې خاطر په اخلاص او صداقت او په شور، شوق او نشاط سره لاړل په صفوفو کي ودرېدل، خو چي لږ مبارزه اوږده شوه، سفر اوږد شو او ژر مقصد ته و نه رسېدل، د دې په وجه د هغوی زړونه سخت شول. په کار خو دا وه چي هر څومره په دې مسیر کي زیات درومي، همدومره د دوی رابطه او تعلق له الله جل شأنه سره ټینګېدلی، همدومره په معنوي لحاظ لوړ تللی، د

هغوی زیاته تربیه کېدی، ولې برعکس د زمانې د طولاني کېدو په وجه هغوی خپل ابتدايي او د لومړيو شپو او ورځو اخلاص له لاسه ورکړ او د دوی په زړونو کي چي کومه خشوع وه هغه هم ختمه شوه.

زه ډېر داسي کسان گورم چي د دې آیت مصداق دي، په ابتداء کي ډېر په اخلاص سره راوړاندي شول، خو متأسفانه ورو ورو، د دې په ځای چي له فکري، اخلاقي او عملي پلوه ئې ارتقاء په برخه شي او لوړ ولاړ شي، برعکس په شا ولاړل، زړونه ئې سخت شول، سقوط ئې وکړ، او د همدې آیت مصداق شول "فقست قلوبهم"... په ابتداء کي ښه په اخلاص سره لگيا ول، خو څومره چي مبارزه طولاني کېده، د دوی اخلاص کمېدو، هغوی دومره اخلاص او قوي ایمان نه درلود چي په دې طولاني موده کي په خپل حال پاته شي او په فتنو کي صدمه و نه گوري، بلکي اخلاص ئې دومره وو چي د څو شپو ورځو لپاره مقاومت وکولی شي، په دې فکر کي ول چي ښايي په کومه کودتا سره به انقلاب کامیاب شي او دوی ته به رياستونه او وزارتونه په لاس ورشي، سفر ئې لنډ گڼلو او گمان ئې نه کاوو چي دا مبارزه به دومره اوږده او طولاني شي، په دې خاطر ئې د همغه لومړيو شپو ورځو اخلاص له لاسه ورکړ او د هغو کسانو په څېر شول چي له دوی نه د مخه کتاب ورکړی شوی وو، چي زمانه پرې طولاني شوه، زړونه ئې سخت شول، نه یوازې زړونه ئې سخت شول؛ بلکي د دوی اکثر د فسق مرتکب شول، له حدودو نه ئې تېری وکړ او د الله تعالی له اوامرو ئې بغي او سرغړاوی وکړ.

د مائدې د سورې په ۴۴ آیت کې هم دا مطلب توضیح شوی، هلته فرمايي:

ûïÏ‰©$šc qš$Î¿Y9$#$$kÏ ¨Z£tt Öqr “ Ÿ\d $kŽÏù p1‘qè9$#$$Z9ø”R& $R̄

`Ï‹ß {q㊠Ÿÿó ç6ômF$# bqšÏ»/§9$#r {rß$d ûïÏ%©!$ {qß=ó

Èöq±÷z$#r ¨ $Y9$#{(ρ±÷ ? Ÿxù äï‰kà ïnøã {qçΡŸ2 r «!$É »FÏ.

ª!$A“R& $JÎ Oä3ø† óΟ©`Br ¨W‹Î% $YΨJ0 ÓÉ/$«Î {rçtô@ Ÿwr

ÇÍÍÈ brãÏ»3ø9$#Nèd 7Í»¯9'ré

یقیناً چې دا تورات مو نازل کړ چې په هغه کې لارښوونه او رڼا ده، په دې سره هم هغو پیغمبرانو یهودانو ته پرېکړې اورولې چې مسلمانان ول او هم خدای پالونکو او علماوو په هغه څه چې د الله له کتابه ئې په حفاظت ګمارل شوي وو او پرې شاهدان ول، نو له خلکو مه وېرېږئ او له ما ووېرېږئ او زما پر آیتونو ناڅیزه بیه مه پېرئ او چا چې په ماانزل الله حکم ونکړ نو همدا دوی کافران دي.

په دې مبارکو آیتونو کې لاندې لارښووني موږ ته شوې:

- تورات یو لارښود الهي کتاب وو چې خلک ئې له تیارو نه ایستل او د نجات او سعادت روښانه لار ئې ورښوده.
- خدای او د ده دین ته منقاد انبیاوو د یهودو تر منځ د دغه کتاب

مطابق پرېکړي کولې.

د یهودو خدای پالو علماوو او مذهبي شخصیتونو هم د دوی ترمنځ د دغه کتاب احکام پلي کول، په خپله هم د دې کتاب ساتونکي او د پلي کولو ئې عملي بېلګي ول، عملاً ورته منقاد ول او د دوی په عملي ژوند باندي دي کتاب داسي سیوری غوړولی وو چي د هر چا تر سترګو کېدو.

تاسو هم باید د مخکنیو انبیاوو او خدای پالو علماوو په څېر عمل وکړئ، د خلکو له وېري او د دنیوي ګټي په طمعه الهي احکام شا ته مه غورځوئ.

څوک چي د الله تعالی له لوري د لېږل شوي کتاب مطابق حکم ونه کړي، کافر دئ، د الله تعالی په نزد ئې د ایمان ادعاء هیڅ اعتبار او وزن نه لري.

په دې آیت کي هم ګورئ چي الله جل شأنه فرمایي: یوازي له ما ووېرېږئ.

همدا راز د التوبه د سورې په ۱۳ آیت او ورپسې په ۱۸آیت کي هم دي مطلب ته اشاره شوې، هلته چي فرمایي:

Éq ß S9$ Æ E•z îÎ (qJdr Óg Z» J÷ (þè3 $Rq% šc qè»)è Ÿw&

bÎ ÷üö±ø B b& ‘ ,m& ª! $ Óg Rö±ø B& E B š^ ÿr& Nà2 râ‰/ Nèdr

ÇÊÌÈ šú üZÏB÷sB OçFZä

آیا له هغو خلکو سره نه جنګیږئ چې خپلې ژمنې ئې ماتې کړې، د پیغمبر د ایستلو هوډ ئې وکړ او د لومړي ځل لپاره ئې له تاسو سره جګړه پیل کړه، آیا له دوی وېرېږئ، نو الله خو د دې زیات وړ دئ چې ترې ووېرېږئ که ایمان لرئ.

همدا راز فرمايي:

P$%&r ÌÅF$ÏÒ®Ør «I $Î šÆ B#ä ôB «I $%É»¡ B ãÅ¡è$ $JRÎ)

b& 7Í´¯»s9'ré& #Ó|¤yèsù (©!$# žwÎ) |·øƒs† óOs9ur no4Ÿ2¨9$# ’AŸ#uäur no4qn=¢Á9$#

التوبه: ۱۸ ÇÊÑÈ šúï‰ÏFôgßJø9$# z`ÏB (#qçRqä3tƒ

یقیناً چې د الله جوماتونه هغه څوک آبادوي چې په الله او د آخرت په ورځ ئې ایمان راوړی، لمونځ ئې وکړ او زکات ئې ورکړ او له الله نه پرته له بل چا و نه وېرېدل، هیله ده دا کسان له مهتدینو څخه وي.

یعني له معنوي پلوه د جوماتونو او مساجدو د اعمارکار هغه خلک کولی شي چې صفات ئې په دې آیت کې ښودل شوی، د جوماتونو ظاهري آبادي او اعمار بېل کار دی او د هدایت له پلوه ئې رغول او اعمار بېل. لکه چې په یوه روایت کې راغلي چې په آخره زمانه کې به جوماتونه په ظاهر کې ښه آباد، مزین او ښایسته وي خو د هدایت له پلوه به خراب او وران وي.

جوماتونه د هدایت له ناحیې هغه څوک آبادولی شي او هغه داعي د

الله د دين خدمت كولی شي چي د مخكنيو صفاتو ترڅنګ، دا صفت هم ولري چي له الله جل شأنه نه پرته له بل چا ونه وېرېږي. د آيت په پای کي دا وينا چي هيله ده دغه كسان هدايت مندونكي وي، ښيي چي له دغو صفاتو نه علاوه هم داسي څه شته چي د هدايت لپاره ضروري دي، يوازي دغه صفات كفايت نه كوي، پر دغو صفاتو سربېره ځيني داسي پړاوونه شته چي له هغوی نه د تېرېدو په صورت كي دا ثابتېږي چي آيا دوی له هغو كسانو څخه دي چي لار ئې موندلې كه نه؟ يوازي دا څو خبرې كافي نه دي، بلكي مزيد څه ته ضرورت شته، چي هغه په ورپسې آيت كي توضيح كېږي، عملي جهاد به دا ثابتوي چي د چا په زړه كي له الله جل شأنه نه وېره ده او څوک په رښتيا هدايت شوی دئ او ايمان لري، په جهاد كي دا معلومېږي، جهاد هغه ملاک او معيار دی چي د هغه په ترڅ كي د چا د ايمان حقانيت او حقيقت څرګندېږي، د جهاد په دوران كي به دا معلومېږي چي څوک په خپل ايمان كي رښتينی دئ او څوک دروغجن، څوک مخلص مؤمن دئ او څوک منافق؟ په همدې خاطر د دغو صفاتو د بيانولو نه وروسته ويل كېږي چي: šú ïÏ‰Fĝ3$ `Ë (qķqã/ b& 7 Í»9ré#† |¤èù

همدا راز فرمايي:

žvĵ #‰n& bö±ø‹ Ÿwr ¼çRöqt±øƒsr « $ÏM»n=»y™Í bqäóÏk=ãƒ šú ïÏ%©!$

ÇÌÒÈ $Y7ŠÅ¡ym « $$Î/ 4".r ©!$ الاحزاب: ۳۹

هغه كسان چي د الله پېغامونه خلكو ته رسوي، "خلكو ته د الهي پيغام د

رسولو مسئولیت ورپه غاړه شوی" او ترې وېرېږي او له الله پرته له هیچا نه وېرېږي، او الله د حساب کوونکي په توگه کافي دئ.

د النساء د سورې په ۷۷ آیت کي هم دا مطلب په دې الفاظو توضیح شوی:

{qêär o4=Á 9$!{q3Šï&r ÏÏä$f‰f& {yyä ÏÏç; ©Ši ûïi‰$ ’‹Ï •? Ó9&

¨ $Z9$ bqö±ø‹ ÏÏèß ×f‹ù #Œ Ï A$F)ÉÏ$ ÏÏõã =Ïä $H‹ù o4.¢9$

A$F)ÉÏ$ $Z)ä ÏM6. OÏ $Y/‘ {q8$%r ¼‹ô z £©& ‹t «‹ $Ï‹ô , .

žöz ä•Å y$r @‹Î% $‹R‰9$ÏB»FB Óè 5= fÌ% @ _ & #‹Ï $Y?öz & Ïwq9

ÇÐÐÈ x‹Gù bqß=ôàè? Ÿwr 4+?$ÇJÏ

النساء:۷۷

هغو ته دې ونه کتل چي ورته وویل شو: لاسونه مو راتم کړئ، لمونځ وکړئ او زکات ورکړئ، خو کله چي پر دوی جهاد فرض کړی شو نو یوه ډله ئې له خلکو نه داسي وېرېده لکه له الله نه او یا تر دې هم سخته وېره او ویل ئې: اې زمونږ ربه! ولي دي پر مونږ جنگېدل فرض کړل؟ ولي دي تر یوې نږدې نېټې ونه ځنډولو؟ ورته ووایه: د دنیا متاع خو وړوکی شی دئ او آخرت غوره دئ، د هغه لپاره چي تقوا ئې غوره کړه او د بڅرکي په اندازه به پر تاسو تېری ونشي.

گورئ چي دلته د هغو کسانو حالت انځور شوی چي ورته ویل شوي

وو: خپل لاسونه راتم کړئ، په دې مرحله کي يوازي دا کار وکړئ چي خپل لاسونه له تېري نه وساتئ، د بل پر حقوقو تېرى او تجاوز مه کوئ، يا ترې مقصد دا دئ چي له جنګ نه ځان وساتئ، مطالبه ئې مه کوئ، مه واياست چي ولي د جنګ احکام نه نازلېږي، ترڅو د کافرانو په خلاف وجنګېږو، يعني د بل چا پر حقوقو له تېري او تجاوز نه ځان وژغورئ او له جنګ نه ډډه وکړئ. ښايي دا خطاب هغو کسانو ته متوجه وي چي د قتال د حکم له نازلېدو نه د مخه ئې په لجاجت او اصرار سره ويل: ولي دا فرصتونه له لاسه ورکوو؟ ولي بايد دښمن ته يو قاطع ګوزار ورنه کړو؟ ولي وسله وا نه خلو؟ ولي يو انقلابي اقدام ونه کړو؟ د جګړې د مناسب فرصت له را رسېدو نه د مخه ئې د هغې د پيل کولو مطالبه کوله، په دې ئې اصرار کولو، د دې لپاره ئې تبليغات کولو او ويل ئې: ولې يو انقلابي، قاطع او جدي اقدام نه کېږي؟ تر څو به د مسلح جهاد د پيل کېدو نه د مخکني مرحلې مشکلات او ستونزي ګالو؟ بايد په يوه قاطع اقدام سره دا مشکلات حل کړو.

يا ئې مقصد دا دى چي په دې مرحله کي د فرد، فرد وظيفه دا ده چي د جګړې په ځاى بايد په لمانځه او زکات سره د ځان روزني او تربيې ته توجه وکړي، خو کله چي قتال پرې فرض کړى شو، ناڅاپه د دوى يوه ډله له خلکو داسي وېرېده لکه له الله تعالى نه، د جنګ د حکم له نازلېدو وروسته د دوى حالت داسي شو چي له دښمن نه ئې هومره وېره او خوف وو لکه له الله نه، او تر دې نه هم زياته وېره، له الله جل شأنه نه ئې دومره

وېره نه وه لکه له خلکونه، او ویل ئې: اې زموږ ربه! ولې دې جنګ راباندې فرض کړ؟ ولې دې مزید مهلت او فرصت رانه کړ، چې تعداد مو زیات شوی وی، کافي وسائل مو برابر کړی وی، تر اوسه لا موږ هغې مرحلې ته نه یو رسېدلي چې وسلې ته لاس کړو او جنګ شروع کړو!

زموږ روان جهاد هم له دې مرحلې تېر شوی، د جهاد په شروع کې زموږ له ملګرو نه هم ځینو کسانو همداسې تبلیغات کول، ښه مو په یاد دي چې موږ ته ئې ښه ډېر مشکلات راولاړ کړي وو، همدغه الفاظ ئې ویل: لَوْ لا أَخَّرْتَنَا إِلى أَجَلٍ قَرِيبٍ: ولې دې موږ تر یوې نږدې نېټې ونه ځنډولو، ولې موږ ته څه مهلت او فرصت رانه کړی شو، تر څو مو ځان برابر کړی وی، پوره تیاری مو نیولی وی، وسائل مو تهیه کړي وای، دومره ژر مو له کمونستانو سره تصادم او ټکر نه وی راغلی، د سردار داؤد په خلاف مو باید وسله نه وی اوچته کړې، باید څه موده نور مو تربیتي، فکري او فرهنګي کار ته ادامه ورکړې وی، دا په موږ باندې جنګ ولې ژر تحمیل کړی شو. له دې خبرو نه ئې یا مقصد دا وو چې جنګ له خپل مناسب وخت نه د مخه پیل شو، لا موږ کافي فرصت ته ضرورت لرو تر څو د روزنې او تربیې کار تکمیل شي، بیا وسلې ته لاس کړو، او یائې مقصد دا وو چې جنګ ئې له مرګ او استیصال سره مترادف ګڼلو او ګمان ئې کولو چې د جنګ له شروع کېدو سره سم به زموږ استیصال کېږي او له منځه به ځو، جنګ د مرګ سره مترادف ګڼي، نو ځکه وایي: الهي! کاشکې یو څه موده نور دې موږ ته وخت راکړی وی، په دې جنګ سره خو زموږ بنیاد ختمېږي

او د تحریک جرړې قطع کېږي. الله تعالی د دغو خلکو په ځواب کي فرمايي: قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ وَ الاَخِرَةُ خَيرٌ لِّمَنِ اتَّقَى وَ لا تُظلَمُونَ فَتِيلاً : ورته ووايه: د دنيا متاع قليله او ناڅيزه ده او آخرت د هغه چا لپاره غوره دئِ چي تقوی ئې وکړه، او د بڅرکي او تار په اندازه به هم په تاسو ظلم ونه شي.

يعني له دنيوي ژوند او مال و متاع سره ئې ميني په تاسو کي دا وېره راپيدا کړې، له جنگ نه ډډه کوئ او د مزيدې مودې، فرصت او مهلت غوښتنه کوئ، گمان کوئ چي ښايي وسلې ته د لاس کولو په وجه به له هر څه محروم شئ او مخکني هلي ځلي به مو ضايع شي، د دوی د دغه غلط تصور او انگېرني په ځواب کي ويل شوي چي الله تعالی دا ظلم نه کوي چي ستاسو مخکنۍ هڅي او عملونه ضايع کړي او هيڅ نتيجه پرې مرتب نه کړي، ستاسو دا گمان بې ځايه دئ د جگړي په نتيجه کي به ستاسو ټولي مخکنۍ هلې ځلې هدر شي، دا د اصلاح په لور د دعوت او بلني کوم کار چي تر ننه مو تر سره کړی، ټول به ضايع شي! الله جل شأنه د دوی په ځواب کي فرمايي: نه، د يوه بڅرکي په اندازه به هم په تاسو باندي ظلم ونه شي، تاسو به د خپلو عملونو اجر په مکمل ډول تر لاسه کوئ، په دنيا کي هم او په آخرت کي هم، ډېر کسان له دې وېرې له دښمن سره د روغي جوړي لار غوره کوي چي گمان کوي د عدم مداهنت او روغي جوړي په صورت کي به د دوی هلې ځلې او قربانۍ ضايع او حبط شي، ډېر کار ئې کړی داسي نه چي ټول ضايع شي، خو الله جل شأنه فرمايي: وَ لا تُظلَمُونَ

فَتِيلاً، الله جل شأنه انسان ته د ده د عملونو بدله او اجر په دنيا او آخرت کي ورکوي، هر څوک به د خپل عمل مکمل اجر تر لاسه کوي، الله تعالی د هيچا اجر په هيڅ صورت کي نه ضايع کوي.

دا مطلب د قرآن عظيم الشأن په ګڼ شمېر نورو آيتونو کي هم راغلی چي مؤمن بنده به يوازي له الله جل شأنه څخه وېرېږي، لکه چي فرمايي:

ÇĺÈ Èqǭdő$i ‘ »ƒÎr ... البقره: ۴۰

خاص له مانه ووېرېږئ

ÇĺÈ Èqà?$i ‘ »ƒÎr ... البقره: ۴۱

خاص له مانه ويره ولرئ.

دا مطلب د يوه روايت په ترڅ کي څومره ښکلی انځور شوی: څوک چي له الله څخه وېرېږي هر څه به له هغه نه وېره ساتي، (الله تعالی به هغه ته هومره هيبت او وقار ورکړي چي د دنيا هر څه به له هغه نه ويره ساتي) او څوک چي له الله څخه نه وېرېږي له هر څه نه به وېرېږي، (له هر څه نه به ئې وېره وي، پر زړه به ئې خوف مسلط وي)، خو چي د الله جل شأنه وېره ئې په زړه کي ځای ونيو، بيا الله جل شأنه ورته هومره وقار او هيبت ورکړی چي هر څه له ده نه وېره ساتي، په دې اړه پيغمبر عليه السلام فرمايي: ما ته په داسي رعب نصرت راکړی شوی چي د يوې مياشتې په فاصلې لري ئې اغېز رسي، هلته هم د دښمن په زړه کي وېره او خوف

راپيدا کېږي، څوک چي له الله نه وېره لري، الله دغسي وقار او هيبت ورته ورکړی چي په دومره لري فاصله کي هم د دښمن په زړه کي د هغه وېره او خوف مسلط وي خو چي له الله څخه نه وېرېږي بيا ئې حالت داسي وي لکه چي قرآن فرمايي:

ÑĨÕã ps ø¹ @äbqç¡ tÞ ... المنافقون:۴

هر جگ غږ د ځان په خلاف گڼي.

له هر جگ غږ نه وېرېږی او د ځان په خلاف ئې گڼي.

ولي به يوازي له الله جل شأنه نه وېرېږو؟

انسان يا په خپل مرگ ژوند له بل نه وېرېږي، يا په خپل رزق او روزي او يا په خپل عزت، له هغه چا نه به وېره لري چي گمان وکړي، د ده په مرگ، ژوند او رزق، روزي کي څه اثر لري او کېدی شي له هغه نه د ده عزت ته صدمه ورسېږي او يا د هغه په څنگ کي عزت تر لاسه کړي، يعني په خپل عزت له هغه نه وېره لري.

موږ په دې خاطر يوازي له الله نه وېره لرو چي زموږ د مرگ او ژوند د هغه په اختيار کي دئ، هغه دئ چي موږ ته رزق او روزي راکوي او د عزت او د ذلت فيصله هم د هغه په اختيار کي ده. لکه چي قرآن، د ابراهيم عليه السلام په قصې کي دا مطلب په دې توگه زموږ مخي ته ږدي:

کله چي د ابراهيم عليه السلام قوم د ده په اړه دا فيصله وکړه چي بايد وئې وژني او په اور کي ئې وسوزوي، ټول قوم په دې خبره متفق شوی،

د هغه د سوزولو لپاره لوی اور بل شوی، منجنیق تیار شوی، د هغه د مرگ د وژلو او سوزولو پرېکړه شوې، موقتاً زندان ته تللی، تر څو په همغه معینه ورځ چي ټول خلک به راغونډېږي، په منجنیق کي ئې کښېنوي او په دې لوی اور کي ئې واچوي. قرآن عظیم الشأن له همدغه حالت نه حکایت کوي او فرمايي:

ôĵ š• ùB$ª! $ç9?#ä Þ ÿïiĥ ’Î N¿ü°•ô ¢ În “ Ï%©$’‹Î •? Ñ9&

ãM‹Bé ¾Óó é& A$% ãM‹Ü ã ¾Çó ã ” Ï%©$‘ ĥ Ñ¿ü°•ô A$%

`Ë $kÍ ÌNû ÉÎô J$ `Ë Ä§ ô± 9$Î ’Îû ©$ c îû Ñ¿ü°•ô A$%

ÇËÎÑÈ ûüÏ Î ä9$Pö)$ “ Ï‰öÿ ª! $ •ÿ. “ Ï%©$Mgç Î É Ì ó J$

البقره: ۲۵۸

هغه څوک دي ونه لید چي له ابراهیم سره ئې په دې خاطر شخړه کوله چي الله ورته پاچاهي ورکړې وه؟ کله چي ابراهیم وویل: زما رب همغه دئ چي ژوندي کول او وژل کوي، وئې ویل: زه یم چي د ژوند مرگ فیصله کوم!! ابراهیم وویل: الله خو لمر له مشرقه راخېژوي ته ئې له مغربه راوله که رښتونی یې، نو هغه چي کافر شوی وو، مبهوت او حیران شو،(څه ئې د ویلو لپاره نه موندل) او الله ظالمان نه هدایت کوي.

گورئ چي په دې مبارک آیت کي دوه خبرې د مخاطب په وړاندي انځور شوې: یوه د هغه چا چي اقتدار مغرور کړی، له الله تعالی نه منکر، د

خلکو د مرگ او ژوند اختیار ځان ته ورکوي، له یوه موحد او خدای پال انسان سره د دښمنۍ او مخالفت په مورچل کي، او بله ئې د هغه چا چي د همدې مغرور واکمن دربار ته بېول شوی، د مرگ او په اور کي د سوزېدو پرېکړه ئې شوې، خو هغه ډاډه او مطمئن دئ او په همدې حالت کي وايي چي د چا د مرگ او ژوند پرېکړه د الله تعالی له لوري کېږي، دا خبره په داسي حال کي کوي چي ټول خلک د ده په وژلو سلا شوي، د دې لپاره راغونډ شوي چي په اور کي د ده غورځولو صحنه په خپلو سترگو وگوري، په دغسي یوه هیبتناک حالت کي نمرود ته وايي: زما رب هغه ذات دئ چي د مرگ ژوند فیصله د هغه په اختیار کي ده، نه ستاسو په لاس کي، دا د دې خبري په اړه د ابراهیم علیه السلام د بشپړ او کامل اطمینان او یقین ښودنه کوي چي د خپل مرگ او ژوند په اړه له الله نه پرته له بل چا نه وېره نه لري. کله چي نمرود هغه ته وايي: أَنَا أُحْیِ وَ أُمِیت: دا زه یم چي د مرگ او ژوند پرېکړه کوم. په روایاتو کي راځي چي نمرود دوه کسان را غواړي، یو د مرگ مستحق دئ هغه ته عفوه کوي او بل بې گناه دئ د هغه د مرگ فیصله کوي، په دې ترتیب ابراهیم علیه السلام ته ښیي چي دا ده وگوره چي د مرگ او ژوند پرېکړه زما په واک کي ده، ابراهیم علیه السلام د ده د ادعا د تردید او د دې خبرې د اثبات لپاره چي د مرگ ژوند فیصله د الله په اختیار کي ده، هغه ته وايي: ... فَإِنَّ اللّهَ یَأْتی بِالشمْسِ مِنَ الْمَشرِقِ فَأْتِ بهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِت الّذِی کَفَرَ وَ اللّهُ لا یهْدِی الْقَوْمَ الظلِمِینَ*: دا دئ زما رب خو لمر له مشرق نه راپورته کوي ته ئې له مغربه را اوچت کړه که

ربښتونی يې، نو هغه چي کافر شوی وو حيران شو او الله ظالمان نه هدايت کوي.

ابراهيم عليه السلام په دې استدلال سره، دا خبره ثابتول غواړي چي لکه د لمر په راختو او لوېدو او طلوع او غروب کي چي له الله نه پرته بل هيڅوک هيڅ نوع اغېز نه لري، لکه چي د ورځې او شپې په تلو راتلو کي له الله تعالی پرته هيڅوک داسي نشته چي د هغه اراده څه اثر ولري، همدا راز د مرگ او ژوند فيصله هم صرف يو الله کوي، که چاته ژوند وربخښي، هغه ئې وربخښي او که د چا د مرگ فيصله کوي هغه ئې کوي.

قرآن عظيم الشأن په همدې اړه فرمايي:

#Œ) ÞÛgÏ°q-z \} {q&%r {rãÿ. ûïŸ% {qçqã? ÿ {qßB#ä ûïŸ% $$ÏŠ»7

$Br {qê$B $B $R%‰Ÿã {qç. ö©“ xã {qç. r& Çú ö[$’Î {qçŽÑ

ª! $# Ÿ@è‹ïr ¾Çtã ª! $# ÞÏ÷qèè’ÎŽÛm 7Ï°Œ ª! $Ÿ@èõ ŠÏ {qè?è

ÇÊÎÈ ×Å / bqèJè? $JÎ آل عمران:۱۵۶

اې مؤمنانو! د هغو په څېر مه کېږئ چي کافران شول او د خپلو وروڼو په اړه ئې چي په سفر تللي وو او يا ئې غزا کوله "او هلته يا مړه يا وژل شوي وو" وويل: که زمونږ په خوا کي وی، نه به مړه شوي وو او نه به وژل شوي وو!! تر څو الله دا خبره د دوی په زړونو کي د حسرت لامل وگرځوي، حال دا چي د ژوند، مرگ پرېکړه الله کوي او الله د هغه څه ښه ليدونکی دی چي

تاسو ئې کوئ.

د دې آیت اساسي مطالب دا دي:

مسلمانان د مرګ او ژوند په اړه له کافرانه تصور نه منع شوي.

که چا مړينه او وژنه، سفر يا غزا ته منسوب کړه او د وژل شوي او مړ شوي خپلوان په اړه ئې وويل: که زمونږ په څنګ کي وی، په غزا کي ئې برخه نه وی اخيستې او په سفر نه وی تللی له مړينې او وژنې نه به خوندي پاتې شوی وو، د ده دا تصور او اعتقاد کافرانه دئ.

د ژوند مرګ پرېکړه يوازې الله کوي.

دا کافرانه تصور له دې نه پرته بل څه نه ده چي په زړونو کي د حسرت باعث شي، په دې حسرت سره الله جل شأنه کافران تعذيبوي.

د انسان کوم کړه وړه چي له همدې کافرانه اعتقاد نه خړوبېږي، که هغه له مرګ نه وېره وي، په جهاد کي برخه نه اخيستل وي او سنګر ته د خپلوانو له لېږلو نه ډډه کول وي، الله په ټولو خبر دی او ستاسو د ټولو عملونو شاهد او ناظر دئ.

همدا راز قرآن عظيم الشأن فرمايي:

Nà6 9 $Br àM‹Ü ãr ¾Çtã ÇÚ öF{$ r ÏN ºq»J¡ 9$ ã7 ù ã ¼çm 9 © !$ b Î

ÇÊÊÏÈ 9ÅÁ R w r <c Í r `Ï B «! $ Âc rß `Ï B التوبه:۱۱۶

يقيناً چي د آسمانونو او زمکي واکمني د الله ده، ژوندي کول کوي او وژل (

د ژوند او مرگ پرېکړه د ده له لوري کېږي) او تاسو لره له الله پرته نه کوم ولي شته او نه نصير، (له الله تعالی پرته بل داسي څوک نشته چي ستاسو مرسته او حمايت وکولی شي).

همدا راز فرمايي:

Xù& í$gZ9$r ÈÏ$# ë=-Ï-z$$ãr ÅV‹Ûãr ¾Çtà “Ï%$$qèdr

ÇÑÈ šc qè=É)÷? المؤمنون: ٨٠

او دی هغه ذات دئ چي د مرگ ژوند پرېکړه کوي، د شپې او ورځي يو په بل پسې راتله هم هغه لره دي "دا کار هم د ده په اختيار کي دئ"، نو آيا تعقل نه کوئ؟!

لکه چي د شپې او ورځي تگ راتگ د ده په اراده ترسره کېږي، همدا راز د مرگ ژوند پرېکړه هم د ده له لوري کېږي، لکه چي د شپې او ورځي په تلو راتلو کي له الله نه پرته د بل هيچا اراده هيڅ ډول اثر او اغېز نه لري، يوه شېبه ئې نه مخکي کولی شي او نه ئې وروسته کولی شي، همدا راز د مرگ او ژوند فيصله هم الله تعالی صادروي او پدې کار کي هم له الله تعالی پرته بل هېڅ شی هيڅ ډول ونډه او اغېز نه لري.

هيڅ نفس نه مري مگر د الله په حکم او اذن سره، او له يوې ټاکل شوې نېټې سره سم. دا نېټه مخکي له مخکي ټاکل شوې او ليکل شوې، هر ژوی په همدغه معينه نېټه د مرگ داعي ته لبيک وايي، خو د الله تعالی په اذن او حکم سره:

Æ Br Ws_sB $YFÏ « $èõî žvj Nqß? b& Ç ÿzï b$Ÿ2 $Br

$k]ïB ¾ïhïsçí•Åýý$ > #q0 Šìã ` Br $k]ïB ¾ïhïsç$‹R‰9$ > #q0 Šìã

Çíîè ûïìÅ»±9$ “ ìõ Z™r آل عمران:۱۴۵

او هيڅ نفس ته نه ښايي چي ومري مګر د الله په اذن سره په ليکل شوې ټاکلې نېټې او څوک چي د دنيا اجر غواړي له همدې نه ئې برخه ورکوو او څوک چي د آخرت اجر غواړي له هغه نه ئې برخه ورکوو او ډېر ژر به شکر کوونکو ته غوره بدله ورکړو.

په دې مبارک آيت کي د لاندې سترو سترو خبرو لارښوونه شوې:

د هرچا د مړيني لپاره معينه نېټه ټاکل شوې.

دا خاصه نېټه په خاص کتاب کي ليکل شوې. په داسي کتاب کي چي په هغه کي هيڅ تبديلی نه شي راتلی.

مرګ په همدې ټاکل شوې او ليکلې نېټې راځي خو د الله له اذن او اجازې نه وروسته راځي.

څوک چي د خپلو عملونو دنيايې بدله غواړي نو الله له هغه نه څه ورکړي او څوک چي د اخروي بدلې په لټه کي وي نو الله ئې له هغه نه ورکړي.

د الله شاکر بندګان به ډېر ژر خپل اجر ترلاسه کړي، نه د دوی دنيايي اجر ضايع کېږي او نه اخروي.

د دې آیت له مخې شاکر بنده هغه دئ چي مرګ ژوند د الله له لوري ګڼي او د خپلو عملونو د اخروي بدلې په لټه کي وي.

دا مبارک آیت موږ ته لارښوونه کوي چي د هر ژوي لپاره د مرګ ثابته نېټه ټاکل شوې، او لیکل شوې او بیا په همدغه معینه نېټه کي هم د الله په امر او حکم سره د انسان مرګ تحقق مومي.

همدا راز قرآن عظیم الشأن فرمایي:

`Ë @d Nä Íä ÏèNà6 çÜ ãÏèNä%– ‘ ÏèNä)={ “ Ï%$! $

$Hå 4?»è?r ¼çy»s ß ä3ó« `Ë Nä3Œ `Ë @èyø `B Nä3Ḷ.ž à

ÇÍÉÈ bqä3Îô ç

الروم :۴۰

الله هغه ذات دئ چي تاسي ئې پیدا کړئ، بیا ئې تاسي ته روزي درکړه، بیا تاسي وژني، بیا مو بېرته راژوندي کوي، آیا ستاسي له شریکانو نه داسي څوک شته چي له دې کارونو نه کوم یو وکړی شي؟! پاکي ده الله لره او هغه لوړ دئ له هغه څه نه چي دوی ئې ورسره شریک ګرځوي.

یعني ستاسي په پیدایښت کي، ستاسي په رزق او روزي کي او ستاسو په مرګ او ژوند کي هیڅوک له خدای سره شریک نه دي، الله تعالی له دې عیب نه پاک او له دې نه لوړ دئ چي په دې کارونوکي څوک د ځان شریک ونیسي.

په دې مبارک آیت کي ویل شوي چي په دغو څلورو کارونو کي

هیڅوک او هیڅ څه له الله تعالی سره شریک نه دي، مشرکانو ته ویل شوي چي آیا په خپلو دروغجنو معبودانو کي داسي څوک مومئ چي له دغو کارونو څخه کوم یو وکړی شي، ستاسو په پیدایښت کي، ستاسو په رزق او روزي کي، ستاسو د مرګ په فیصله کي او ستاسو په بیاژوندون کي له الله سره شریک وي؟! سبْحاَنَهُ وَ تَعَالی عَمّا یُشرِکُونَ: پاکي ده الله لره او اوچت دئ له دې نه چي له هغه سره څوک په الوهیت او ربوبیت کي شریکوي.

په خپل رزق یوازي له الله نه وېره:

لکه چي زموږ د ژوند او د مرګ فیصله یوازي د الله تعالی له لوري کېږي، واک ئې یوازي له ده سره دئ، او په همدې خاطر موږ په خپل ژوند له هغه نه پرته له بل چا وېره نه لرو او په دې باور یو چي په دې مسئله کي له الله نه پرته د بل چا اراده څه اثر نه لري، په دې خبرې مو کلک یقین دئ، هر مسلمان باید په دې باور وي، په دې کي به شک نه کوي او په هیڅ حالت کي به د هغه په زړه کي د دې خبرې په اړه څه شک او شبهه نه راپیدا کېږي، همدا راز موږ په دې باور لرو چي زموږ د رزق او روزي ضامن او ذمه وار الله تعالی دئ او زموږ د رزق او د روزي انتظام د ده له لوري کېږي، باران د ده په اراده ورېږي او دانه او مېوه د ده په اراده راپیدا کېږي، د همدې لپاره موږ په خپل رزق او روزي هم له یوه الله نه پرته له بل چا څخه نه وېرېږو، دا ځکه چي د رزق او روزي پیدا کولو انتظام صرف د الله جل شأنه په اختیار کي دئ، لکه چي قرآن فرمایي:

šÆ Ï Nß»Ÿø–‘r Ìó 7ø‡r Î9ø$’Î Nß»Ÿùqr PŠ#ä ÓÍ/ $ŸÞS. %ô)9r

ÇÐÈ WŠÅÒø? $Ÿ)ø z ô±Ï ÷ÏŸ2 4?ã Óß»ZùÒùr ÏM»7Íh9$

الاسراء: ۷۰

او يقيناً چي موږ د آدم اولادې ته كرامت ور په برخه كړ او په وچه (زمكه) او بحر كي مو حمل كړ (د حمل وسايل مو ورته پيدا كړل)، پاكيزه رزق مو وركړ او دوى ته مو په ډېرو هغو شيانو فضيلت وركړ چي موږ پيدا كړي.

دا آيت موږ ته لارښوونه كوي چي الله تعالى انسانانو ته عزت او كرامت ورپه برخه كړ، د دوى لپاره ئې د حمل وسائل پيدا كړل، په وچه كي د آس او اوښ په څېر حيوانات، او د موټرو گاډو په څېر وسابل، په بحركي كشتۍ، لكه څنگه چي په بحر كي كشتۍ تريې مراد دئ، همدغسي په وچه كي دا د حمل ټول وسائل تريې مراد دي، د دغو وسايلو اړوند مواد، ضوابط، سنن او قواعد هم الله تعالى پيدا كړي، كوم مواد چي له هغوى نه په استفادې سره انسان موټرې، طيارې او كشتۍ جوړوي، ټول الله تعالى پيدا كړي او په انسان كي له دغو امكاناتو نه د استفادې استعداد هم د الله تعالى پېرزوينه ده، الله تعالى د دوى لپاره د رزق او روزي انتظام هم كړى، په دنيا كي دغه پاكيزه رزق چي تاسو ئې گورئ، دغه مېوې چي الله ئې د زمكي له مړو اجزاوو، له خټې او خاوري راپيدا كوي، په دومره پاكيزگۍ سره، له ظرافت، لطافت او نظافت سره، ښايسته او خوندور، داسي چي ته ئې له خوند نه لذت اخلې، له بوى او رنگ نه ئې خوند اخلې، هغه ته ئى

پوستکی ور اغوستي او د دې انتظام ئی کړی چي پاک او ستره وي، الله جل شأنه د د وی لپاره د داسی پاک رزق او روزي انتظام وکړ، دوی ته ئې پر ډېرو هغو مخلوقاتو فضيلت ورکړی چي الله تعالی پيدا کړي، له هره پلوه ئې دوی ته فضيلت ورکړ: د صورت له پلوه، د عقل او پوهي له پلوه، د ګڼ شمېر استعدادونو له ناحيې، دا چي هغه ئې په زمکه کي خپل خليفه وګرځولو، د دنيا هر څه ئې هغه ته مسخر کړل، د زمکي او آسمانونو هر څه د هغه په خدمت کي دي او الله جل شأنه ده ته رام او مسخر کړي او په دې ترتيب ئې د ټولو مخلوقاتو په نسبت دوی ته فضيلت او لوړوالی ورکړی.

همدا راز الله جل شأنه فرمايي:

Ç¸ã † Î {qÚ©@/ ¼ç%ø 7 ¡ B& ÷b Î] ÏB©ãõ “ Ÿ%$#‹»d ôB&

ÇËÈ Aqãçr الملک: ۲۱

آ به څوک وي چي روزي درکړي، که دی خپله روزي وسپموي؟! بلکې دوی ټېنګار کوي، سرکښۍ کي او (له حق نه) په تېښتې کي.

يعني که الله تعالی خپل رزق له تاسو وسپموي هغه به څوک وي چي تاسو ته رزق درکړي؟ که الله جل شأنه خپل رزق بندکړي، باران و نه وروي، لمر راونه خېژوي چي زمکي ته رڼا او تودوخه ورکړي، له زمکي نه دانه او مېوه راشنه نه کړي، دا بادونه چي د نباتاتو د القاح وسيله ده ونه خوځوي او دا د رزق او د روزي ټول وسائل چي تاسو ئې په دې عالم کي

ګورئ، که الله جل شانه دا ټول ختم کړي یا ئې کار متوقف کړي، هغه څوک دئ چې بیا تاسو ته رزق او روزي درکړي؟ د سرغړاوي او له حقیقت نه د کرکي او تېښتي په وجه هغوی له دغو حقایقو نه مخ اړوي، که داسي نه وي، نو دوی دي ووایي چې که الله تعالی خپل رزق او روزي متوقف کړي، هغه څوک دئ چې له ده پرته تاسو ته رزق او روزي درکړی شي؟

همدا راز فرمایي:

qèr Nä$fÎr $gèãq ª! $ $g%ø `@Ütß ž ø p7#Š `ß ûÜ(Ÿ2 r

ÇÏÈ ãΏèøßB $ ‹Ü ¡ 9$ العنکبوت: ۶۰

او څومره ډېري خزندې چې خپل رزق په شا نه وړي، خدای ورته رزق ورکوي او تاسو ته هم او هغه اورېدونکی پوه ذات دئ.

د زمکي پر سر څومره حیوانات داسي دي چې د خپل رزق او روزي پېټی په اوږو نه وړي، باغ او پټی نه لري، ګودام او ذخېره نه لري، د سبا لپاره څه نه ذخیره کوي، د خپل رزق او د روزي پېټی په اوږو نه وړي، الله ورته رزق ورکوي، همداسي ئې تاسو ته هم درکوي، دا ځکه چې الله تعالی اورېدونکی او علیم دئ، د بنده دعاء د حال او قال په ژبه اوري، په اړتیاوو ئې پوه دئ.

په دنیا کي دومره ژوي شته چې که ټول په شلو برخو ووېشو، نولس۱۹ برخي ئې په اوبو کي دي او یوه برخه ئې په وچه کي، او د دې یوې برخي نه یو وړوکی جزء انسانان دي، انسانان د دې شلمي برخي نه یوه

وړه برخه ده، له دې نه تاسو د ژوو شمېر معلومولی شئ، دغو ټولو ژوو ته رزاق خدای رزق او روزي ورکوي. داسي حیوانات هم شته چي هر یو ئې، هره ورځ، د یوه کلي په اندازه رزق ته ضرورت لري، په بحرونو او ځنګلونو کي داسي ستر ستر حیوانات شته چي هر یو د یوه کلي په اندازه روزي ته، په یوه وخت کي ضرورت لري، خو نه تجارت کوي، نه پټي کري، نه د خپل رزق او روزي پېټۍ په اوږو وړي او نه د سبا لپاره څه ذخیره کوي، الله تعالی ورته رزق ورکوي او تاسو ته هم. او الله تعالی د دعاګانو اورېدونکی او د انسان په احتیاجاتو او اړتیاوو پوه دئ، په دې هم پوهېږي چي څنګه هغه ته رزق او روزي ورکړي او د رزق او روزي انتظام ئي څنګه وکړي.

پیغمبر علیه السلام په دې اړه فرمایي:

خدای له دریو کسانو سره مرسته په خپله ذمه اخیستې:

- هغه ځوان چي د عفاف لپاره د نکاح اراده کوي.
- هغه مریي چي د آزادۍ لپاره له خپل آقا سره مکاتبه کوي.
- او هغه مجاهد چي د الله په لاره کي د جهاد لپاره ملا تړي.

پیغمبر علیه السلام فرمایي: که تاسو له الله تعالی نه داسي ووېرېږئ لکه چي له هغه سره ښایي، نو تاسو ته به داسي رزق او روزي درکړي لکه مرغانو ته چي ئې ورکوي، سهار تش نس له خپلو کورونو وځي او ماښام ډک نس خپلو کورونو ته بېرته راستنېږي.

قرآن فرمایي:

Ẅ ß] øm ôB ¢ãöƒr ÇÌÈ %[•¢C ¼ã©@è¢ ©$ È;Gƒ `Br ...

¾ÎÌÐ àî/ ©$ bÎ ÿ¢ç¢ó m q¸ù «! $'?ã ô@qGƒ `Br Ü Å F¢

الطلاق:۲-۳ ÇÌÈ #Y6% ãó« È@3Ï ª! $Ÿè _ 6%

څوک چي له الله وېرېږي او د تقوی لار غوره کوي، له ستونزو او کړاوونو نه د وتلو لار به ورته پرانېزي او له هغه لارې به رزق او روزي ورکړي چي گمان ئې هم نه کوي "په خيال کي ئې هم نه گرځي او تصور ئې هم نشي کولی" او څوک چي پر الله توکل وکړي نو هغه ورته کافي دئ، يقيناً چي الله خپل کار ته رسېدونکی دئ، بې شکه چي الله د هر کار لپاره حد او نېټه ټاکلې ده.

همدا راز فرمايي:

§ ô±9$ •¤ ™r Ú ô{$ ÏN°q»J¡ 9$,={ ôB N©F¢™ ûÈr

العنكبوت:۶۱ ÇÌÈ bqãÙsã4¯Tù ª! $£ 9q à‹9 •J) 9$r

که ئې وپوښتې چي آسمانونه او زمکه چا پيدا کړي، او لمر سپوږمۍ چا مسخر کړې، حتماً به وايي: الله، نو څنگه دوکه کېږي؟!

يعني د رزق او روزي اصلي اسباب خو آسمان دئ چي اوبه ترې راورېږي او زمکه ده چي دانه او مېوه ترې راشنه کېږي، که له دوی پوښتنه وکړې چي دا زمکه او آسمانونه چا پيدا کړي؟ دا لمر او سپوږمۍ

چا مسخر کړي؟ شپه او ورځ چي د رزق او روزي د پيدا کېدو باعث گرځي د چا په اراده ځي راځي؟ لمر د ورځي علامه او سپوږمۍ د شپې علامه ده، دا دواړه د رزق په پيدا کېدو کي اساسي ونډه لري، که دا نه وی نو نه به په زمکه کي بوټي وو، نه ونه، نه حيوان او نه انسان، د دوی ځواب به څه وي؟ حتماً به وايي چي دا هر څه د الله تعالی په اراده ترسره کېږي، له دې پرته بل ځواب نه لري، نو څنگه او له کومه ځايه دوکه کېږي؟! د دوی د دوکه کېدو او بې لاري کېدو عامل څه دئ؟"

همدا راز وروسته فرمايي:

èaÎ ©$b] ÿã ä%ø)ƒr ¼ìŠ$7Ïã ôÏB âä±„ `Jÿ -ôÁ$Ý Ýó ª! $

ÇÏÈ Òšîæ ä.ó« العنكبوت:۶۲

دا الله دئ چي له خپلو بندگانو نه هر چا ته چي وغواړي په رزق او روزي کي ورته وسعت، بسط او پراخوالی ورکوي او چا ته ئې چي خوښه وي ورته تنگوي ئې، "رزق ئې ورته محدود کړي" يقيناً چي الله په هر څه ښه پوه دئ، "په دې ښه پوهېږي چي د انسان خير او مصلحت په څه کي دئ، دا پرېکړه د الهي علم له مخي کېږي، که چا ته پراخ رزق ورکوي، عليم الله په دې پوهېږي چي خير په همدې کي دئ او که په چا ئې محدودوي او د رزق له محدوديت او تنگوالي سره ئې مخامخ کوي، دا هم د عليم الله فيصله ده، حتماً په دې کي يو مصلحت مضمر دئ.

. `Ë Ú ö̈Ř $ìhÎ $Šôn'ù £$B ä$J¡ 9$šÆ Ë A"R `B OßFø™ ûÍ!r

bqèÉè/ Ÿ Óèç̈ò2 &@/ ÷ %ô s ß$Èè ª ! $£8qà‹9 $gïöB Ÿ‰è/

ÇÏÎÈ العنكبوت:۶۳

که هغوی وپوښتې چي له آسمانه اوبه چا نازلي کړې چي زمکه له خپل مرگ نه وروسته بيا پرې راژوندۍ کوي؟ حتماً به ووايي چي الله، ووايه چي ستايني ټولي الله لره دي خو د دوی ډېری نه پوهيږي.

آيا څوک دې پوښتني ته له دې پرته بل ځواب موندلی شي؟ پرته له دې چي اعتراف وکړي چي دا کار الله تعالی کوي، له آسمانه اوبه نازلوي او مړه زمکه پرې ژوندۍ کوي، بل څه ځواب لري؟

عزت او ذلت د الله په اختيار کي دئ:

لکه چي زموږ د مرگ او ژوند پرېکړه د الله تعالی له لوري کېږي او په همدې خاطر بايد په خپل مرگ او ژوند يوازي له الله تعالی نه ووېرېږو او لکه څنگه چي زموږ د رزق او روزي اختيار د الله تعالی په لاس کي دئ او په همدې خاطر بايد په خپل رزق او روزي يوازې له الله تعالی ووېرېږو، همدا راز د انسان د عزت او ذلت پرېکړه هم يوازي د الله تعالی له لوري کېږي، د همدې لپاره بايد عزت د ده په خوا کي ولټوو او په خپل عزت هم صرف له الله تعالی نه ووېرېږو.

قرآن په دې اړه فرمايي:

ÇÚ óF $'Î `Br ÏNºq»J¡¡ 9$'Î `B ¼çm9 ߧã ó„ ©$žc &•? Ó9&

ǨÏŸ2 r Ð ‡r$!$ ãf ±9$ Å$7ÿÅ$ Ëqã Z9$ ãJ)ß$ ß§ ô±9$

`Ë ¼çm9 $Jù ª! $ÇÍç `Br Ü# ‹è$Íøã ¨;m Ì•Ï.r Ä $Z9$ `Ë

ÇÑÈ ât±„ $B ã@èøÿ © $bÎ Ê$B الحج: ١٨

نه گورې چې الله ته ټول هغه څه سجده کوي چې په آسمانونو او زمکي کي دي، لمر، سپوږمۍ، ستوري، غرونه، ونې، حیوانات او له خلکو نه ډېر ئې، او په ډېرو ئې عذاب محقق شوی، او الله چې د چا سپکاوی او اهانت وکړي نو هغه هیڅ عزت ورکوونکی نه لري، "هیڅوک اکرام او عزت نشي ورکولی"، یقیناً الله چې څه وغواړي هغه کوي.

هو؛ د زمکي او آسمانونو هر څه الله تعالی ته منقاد دي، هر څه به د هغه چا ملاتړ کوي چې خپل رب ته مطیع وي، هر څه به ئې درناوی کوي، او که هغه له خپل رب نه مخ واړوي، الله تعالی به ئې سپک او ذلیل کړي، داسي څوک به ونه مومي چې ده ته عزت ورکړي؟ په خپلو سترگو گورو چې ډېر ځله، یوه معمولي خبره، د یوه داسي انسان چې په قوم کي ډېر منلی، مخور او با عزته وي، داسي سپک کړي او عزت ئې داسي ختم کړي چې هر څوک ورته په سپکه سترگه گوري، هیڅوک د ده په څنگ کي ودریدو ته تیار نه وي، یقیناً الله تعالی چې څوک سپک او ذلیل کړي، په دنیا کي به داسي څوک پیدا نه کړي چې هغه ته عزت ورکړي، په ټول

عالم کي به داسي څوک او څه ونه مومي چي له سپکاوي ئې وژغوري او عزت ورپه برخه کړي.

š• ùB$$ãí\?r ãù±@ `B š• ùB$$’Îsè Å ùB$$ 7 î»B ÇÇ5$è@è

4?ã 7 R]Î ÿö, ß$8ï‰ŠÎ ãù±@ `B ‘AÉêr ãù±@ `B “ëêr ãù±@ `B ûB

ÇËÊÈ ÖƒÏ‰s% &äó« Èe@ä آل عمران:۲۶

ووایه: اې باري ربه! د واکمنۍ واکداره! دا ته یې چي چا ته وغواړې واکمني ورکوې او له چا نه چي وغواړې د واکمنۍ "جامه" بېرته باسې، چي چا ته وغواړې عزت ورکوې او چي څوک وغواړې سپکوې ئې، ښېګڼه ټوله ستا په لاس کي ده، بې شکه چي ته په هر څه قادر یې.

ته د ملک مالک یې، دلته ستا حکم نافذ دئ، هر څه ستا په اراده ترسره کېږي، دا ته یې چي چا ته وغواړې اقتدار ورکوې، چي څوک وغواړې د اقتدار تخت او تاج ئې نسکوروې، له سپکاوي او ذلت سره ئې مخامخ کوې، چي چاته وغواړې عزت ورکوې، چي څوک وغواړي سپکوې ئې، ښېګڼې ټولي ستا په لاس کي دي، ستا په هري پرېکړي کي خیر مضمر دئ، ته په هر کار قدیر او توانا یې.

د منافقانو په باب چي له الله نه پرته د بل چا په څنګ کي عزت لټوي، او ځي د کافرانو په څنګ کي ودرېږي په دې طمعه هلته به عزت تر لاسه کړي، فرمایي:

šc qãG¢ ûüZBsB$ÈrŠ `Ë ä$ŠÏr& ûüÏÿ»3ø$bräÏ, F{ ûüÏ%$

ÇÌÎÈ $èŠÏd — o"èø$bîû o"èø$Åd‰Ÿã النساء:۱۳۹

همغو ته چي له مؤمنانو نه پرته کافران په دوستۍ نيسي، آيا د دوی خوا ته عزت لټوي؟ نو عزت خو ټول الله لره دئ.

دا منافقين له کافرانو سره دوستي کوي، گمان او انتظار ئې دا دئ چي د کافرانو تر څنگ به عزت تر لاسه کړي، په دې نه پوهېږي چي په منافقت او دښمن ته په تسليمېدو سره خپل موجود عزت او اعتبار هم له لاسه ورکوي، په دې نه پوهېږي چي د عزت پرېکړه الله تعالی کوي، عزت له ايمان نه پرته له بلي لاري نه شي ترلاسه کېدی، يوازي د الله مؤمن او صالح بنده د واقعي عزت خاوند دئ، منافق د هر چا له نظره سپک، ذليل او بې اعتباره وي، هرڅوک ئې يوه بې اعتباره وسله گڼي، هيڅوک د يوه مطمئن دوست په سترگه ورته نه گوري.

له دې آيت نه معلومېږي چي له کافرانو سره دوستي او ملگرتيا د نفاق نښه ده، منافق د عزت په طمع دا کار کوي او هغه وخت ئې کوي چي دښمن ورته قوي او مسلمانان ورته ضعيف معلوم شي.

هسي دا منافقين غولېدلي چي د کافرانو په ملگرتيا کي عزت لټوي، د هغوی څنگ ته درومي، له هغوی سره معاهدې کوي، هغوی د اولياوو او دوستانو په توگه نيسي، په دې طمعه چي د هغوی په څنگ کي به عزت تر لاسه کړي، خو يقيناً چي عزت صرف الله سره دئ.

همدا راز فرمايي:

Ü ÍÖ9$Dî3ã$%èÁƒ ïØÎ $è‹Ïd ä!É$ST ù o"Ë$%ƒÌãb%. `B

Ò #‹ ã Ü‡ Ñ$«Ķ¡ 9$brã3ðƒ `ƒ%Ç$r ¼çãù¤ ä3î»Á 9$ã@Jè$r

ÇÈ âqç7ƒ qèd 7Í¯9`rèã3Br ÓƒÍ©

فاطر: ۱۰

څوک چي عزت غواړي (په دې دي پوه وي چي) يقيناً عزت ټول د الله دئ، د هغه لوري ته پاکي کلمې لوړي درومي او صالح عمل لوړوي او هغه کسان چي (د عزت لاس ته راوړلو لپاره) له بدو نه د تدبير په توګه کار اخلي (سيئات د مکر او تدبير په توګه کاروي) دوی ته شديد عذاب دئ او د دغو کسانو بد مکر تباه کېدونکي دئ.

دلته د عزت دوه عوامل په ګوته کوي:

۱- پاک قول چي د الله تعالی لوري ته د لوړېدو مجال تر لاسه کوي.

۲- او صالح عمل چي الله تعالی رفعت او لوړوالی ورکوي.

يعني: يا ښه افکار، نېکه او غوره عقيده د دې باعث کېږي چي انسان عزت تر لاسه کړي او يا صالح عمل، ځکه الله جل شأنه دا دواړه اوچتوي، پاکي خبرې د الله په لوري اوچتې درومي، او دا صالح عمل دی چي الله ورته رفعت او اوچت والی ورکوي. وَ الّذِينَ يَمْكُرُونَ السيِّئَاتِ: او هغه چي له سيئاتو نه د تدبير او مکر په توګه کار اخلي، مکر پټ تدبير ته وايي، يعني دوی له بدو عملونو نه د مکر په توګه استفاده کوي او له دې لاري غواړي

عزت تر لاسه کړي، لهُمْ عَذَابٌ شدِیدٌ وَ مَکْرُ أُولَئک هُوَ یَبُورُ : د دوی د تمنا او طمعي برعکس دوی ته شدید الهي عذاب په انتظار کي دئ او د دغو کسانو همدا بد مکر په خپله تباه کېدونکی او بې نتیجې پاته کېدونکی دئ، الله جل شأنه به هیڅ نتیجه پرې مرتب نه کړي.

دلته عزت ته د رسېدلو دوه لارې په ګوته شوي:

یوه هغه چي عزت ته د رسېدو لپاره له سیئاتو نه د تدبیر په توګه کار اخیستل کېږي، ناروا تدبیرونه د داسي وسیلې په توګه کارول کېږي چي خاوند ئې عزت ته ورسوي، له حرامو لارو رزق او روزي تر لاسه کوي او په حرام مال او دولت ترلاسه شوی نوم او په ټولني کي خپل کاذب اعتبار حقیقي عزت ګڼي، ظالمو حکامو ته به سرټیټ کړي، هڅه به ئې دا وي د غوړه مالۍ له لاري حکامو او د اقتدار خاوندانو ته ځان نږدې کړي او له دې لاري عزت تر لاسه کړي، له نورو ناروا او ناجائزو لارو عزت ته د رسېدو هڅه کوي، خو الله تعالی د دوی په اړه فرمایي چي د دوی د هڅو پایله عزت نه بلکي شدید الهي عذاب دئ، دا مکر او تدبیر به ئې شنډ او بې نتیجې پاته شي او هیڅکله به له دې لاري خپلو موخو ته ونه رسېږي.

او بله ئې د صالح عمل، غوره کلام او نېکي عقیدې له لارې الله تعالی ته نږدېوالی او عزت تر لاسه کول دي، الله تعالی د دې ضامن دئ چي څوک دا لار غوره کړي عزت او درناوی به ورپه برخه کوي.

په دې ترتیب تاسو ولیدل چي قرآن خپل مخاطب ته بلنه ورکوي چي یوازي له الله تعالی وېره ولري، هم په خپل مرګ او ژوند، هم په خپل رزق

او روزي او هم په عزت او درناوي، دا هغه شیان دي چې انسان ته تر هر څه زیات ارزښت لري، پرې وېرېږي، ډېر ځله ئې وېره له هغه چا وي چې نه ئې ورکولی شي او نه ئې ترې اخیستلی شي، د دې پر ځای چې په دې اړه ئې وېره یوازې د دغو شیانو له حقیقي مالک او هغه ذات څخه وي چې په ده ئې پېرزو کړي، برعکس له هغه څه پرې وېرېږي چې نه ئې ده ته ورکړي او نه ئې له ده اخیستی شي، په دې توګه ئې د ماسوی الله وېره او خوف زړه ته لار پیدا کړي، خو تا د قرآن په ګڼ شمېر آیتونو کې ولیدل چې درته وايي: له خپل هغه رب نه ووېرېږه چې د آسمانونو او د زمکې پالونکی او ساتونکی دئ، رحمت ئې بې انتهاء او بې پایه دئ، هغه د دې عالم مالک او حاکم دئ، دلته د هغه اراده نافذه ده، هر څه د هغه په وړاندې محکوم دي، په دې خاطر به ته نه په خپل مرګ او ژوند له الله تعالی پرته له بل چا وېره لرې، نه په خپل رزق او روزي او نه په خپل عزت او کرامت.

په الله باندې توکل

په الله باندې د ایمان بله غوښتنه دا ده چې انسان به په الله توکل کوي، خو باید پوه شو چې د توکل معنی څه ده؟ په الله تعالی باندې توکل یعنې څه؟ آیا د توکل دا تعبیر سم دئ چې له کار نه لاس واخلو، په کارونو کې تدبیر او احتیاط پرېږدو او هر څه الله تعالی ته حواله کړو؟ متأسفانه ځینې خلک توکل په همدې معنی نیسي، هغه د تدبیر او احتیاط منافي ګڼي، ځینې لټي، بې احتیاطي، بې تدبیري، بې اعتنایي، تساهل، د مسئولیت عدم

احساس او خپلو وجائبو او مسئولیتونو ته اهتمام نه کول د توکل په نامه یادوي، په داسي حال کي چي دا د توکل ډېر ناسم او غلط تعبیر دئ.

که تاسو قرآن ته مراجعه وکړئ دې ته به متوجه شئ چي د قرآن له نظره توکل د عمل کوونکو صفت دئ، قرآن توکل د یوه مؤمن عامل او با ایمانه عمل کوونکی انسان خصوصیت او صفت ګڼي، توکل دې ته وایي چي ته د احکامو او وجائبو د تعمیل لپاره اوچت شې او د دې لپاره ملا وتړې چي خپل مسئولیتونه تر سره کړې ، خو د نتائجو په اړه ډاډه او مطمئن وې، د دې پروا نه لرې چي په دې باندي به څه نتائج مرتب کېږي، له دې ناحیې ډاډه او مطمئن یې چي الله تعالی ستا هلي ځلي نه ضایع کوي، د خپلو کړو وړو نتائج الله تعالی ته حواله کوې ، الله جل شأنه د وکیل په توګه نیسې او له نتائجو نه په دې خاطر مطمئن او ډاډه یې چي الله ستا وکیل دئ، هغه د هیڅ بنده اجر نه ضایع کوي، دې ته توکل وایي.

دا توکل نه دئ چي ته تدبیر، احتیاط او دقت پرېږدې او ووایې چي ما پر الله توکل کړی!! پیغمبر علیه السلام تر ټولو ستر متوکل وو، خو هغه په جنګ کي زره اغوسته، چي کله به جنګ ستر او شدید وو نو دوه زرې به ئې اغوستې، پهره دار ئې درلود، هغه به په جنګ کي ټول امنیتي تدابیر نیول، صفوف به ئې منظم کول، هر چاته به ئې خپله موضع ښودله، له کوم لوري به چي د دښمن د حملې احتمال وو، هلته به ئې فوځ ځای په ځای کولو، ټول امنیتي تدابیر به ئې نیول، له دې وروسته به ئې پر الله توکل او بروسه کوله.

توکل دې ته وايي چې ته خپله وجيبه او مسئوليت ترسره کوې، له نتائجو ډاډه او مطمئن يې، هغه الله تعالی ته حواله کوې او الله جل شأنه د وکيل په توګه نيسې.

لکه چې قرآن فرمايي:

ÇÎÈ bqè@qG/ Ý¡Ï 4ãr ÍrÇ ¹ ` fÏ%©!$ÇÎÈ û,Î#Ïè»yèø9$# ãô_r& Nèë ...

العنکبوت: ۵۸-۵۹

د عمل کوونکو اجر ډېر غوره دئ، هغه عمل کوونکي چې صبر ئې وکړ او په خپل رب توکل کوي.

دا نېک اجر او غوره بدله به هغه څوک تر لاسه کوي چې په نيمايي لاره کي بې حوصلې او بې صبره نشي، شکوه او شکايت و نه کړي، کله چې له ستونزو او کړاوونو سره مخامخ شي نادم او پښېمانه نشي، شکوه او شکايت ونه کړي، بلکي صبر کوي، او هغه چې له نتائجو نه هم ډاډه او مطمئن وي، نتائج الله ته حواله کوي او په الله توکل کوي. ګورئ چې توکل د عامل صفت دئ، د بې عمله صفت نه دئ، خو ځيني متوکل هغه بې عمله کس ګڼي چې عمل نه کوي، خپل مسئوليت نه ترسره کوي، خپل وجائب نه ادا کوي او صرف په خوله وايي چې په الله مي توکل دئ.

توکل داسي وګڼئ: الله تعالی مسلمانان په دې مکلف کړي چې که د دښمن شمېر تر دوی دوه ځله زيات وي، مقابله به ئې کوي، دښمن ته به شا نه اړوي او له ميدانه به نه تښتي، که ته د دغه الهي حکم مطابق د يوه داسي ځواکمن دښمن مخي ته ودرېږې او مقابلې ته ئې ملا تړې چې ستا

دوه برابره دئ، د نښتي د پايلو په اړه هيڅ اندېښنه نه لرې، نتايج خپل رب ته حواله کوې او په ډاډه او مطمئن زړه د دښمن مقابله کوې، دې ته توکل وايي. ته څکه د داسي دښمن مقابلې ته ملا تړې چي د الله تعالی په دې وينا دي باور دئ چي فرمايي: که څه هم د کافرانو شمېر، ستاسو په نسبت لس چنده وي، تاسو به غالب ياست، ته په دې باور لرې، د لس چنده لښکر سره مخامخ يې، د هغه مقابله کوې او له خپلي کاميابۍ او فتحې نه ډاډه او مطمئن يې، د توکل حقيقي معنی همدا ده. يعني توکل د بې عملو صفت نه دئ؛ بلکي د عمل کوونکو صفت دئ.

د احد په جنگ کي، ځينو کسانو غوښتل چي بې زړه توب وکړي، په هغو کي جبن، وېره او بې همتي راپيدا شوه، د پيغمبر عليه السلام او د مسلمانانو لښکر ئې يوازي پرېښود او بېرته په شا وگرځېدل، په ځينو نورو کي د دوی په شا تگ تشويش راپيدا کړ، غوښتل ئې هغوی هم بې زړه توب وکړي، قرآن په دې اړه فرمايي:

«I $ ’ ?ãr $Kãür ª! $r Ÿ ±ü? b& Ñà6 YB È$Gÿí$Ô M$d ô‰

ÇÊËÈ bqãBÏsßJø9$# È@©.uqtGu‹ù=sù آل عمران:۱۲۲

کله چي ستاسو دوو قبيلو د بې زړه توب قصد وکړ، په داسي حال کي چي الله ئې ولي او مرستندوی وو او مؤمنان خو بايد پر الله توکل وکړي.

دا همغه دوه قبيلې، بنو حارثه او بنو سلمه دي چي د ابی بن سلول او د ده د ملگرو له ستنېدو وروسته نږدې وه بې همتي وکړي او له جگړي په شا شي. د

دوی په اړه ویل شوي چي بې همتي ورته مناسبه نه وه، د چا چي الله مولا او مل وي؛ ولي به بې همتي کوي، له مؤمنانو سره خو دا ښايي چي تل او په هر حالت کي ئې پر خپل خدای توکل او بروسه وي او د دښمن له زور ځواک نه ونه وېرېږي.

ګورئ چي دلته هم په ډېر تأکيد او پرېکنده توګه ویل شوي چي د ایمان یوه تقاضا دا ده چي مؤمن به پر خپل رب توکل کوي، د ایمان له هر مدعي نه د ایمان غوښتنه دا ده چي پر الله به توکل او بروسه کوي.

همدا راز فرمايي:

«ﻟ $'?ãr $Z99qِB qè $Z9 ª! $=FŸ2 $B ǒvĵ $Z;‹Ắ ã `9©@è

ÇÎÈ šc qãΖBsßϑø9$# È@ž2 uθtGuŠù=sù التوبه: ٥١

(ورته) ووایه: له هغه څه پرته چي الله راته لیکلي هیڅ مصیبت نه رارسي، هغه مو مولا دئ، او مؤمنان باید پر الله توکل وکړي.

یعني د کافرانو د ګواښونو په وړاندي به ستا ځواب دا وي:`9©

له هغه څه پرته چي الله تعالی راته لیکلي:$Z9 ª! $=FŸ2 $B ǒvĵ $Z;‹Ắ ã او مخکي له مخکي ئې راته مقدر کړي، بل هیڅ مصیبت نه رارسېږي، دا ستا د عقیدې او ایمان یوه برخه ده چي باور وکړې هیڅ مصیبت نه دررسېږي؛ مګر هغه چي تا الله تعالی تا ته له مخکي نه مقدر کړي. دوهمه برخه ئې دا ده چي ته به پدې خبرې باور لرې چي الله ستا مولا دئ، هغه به تا یوازي نه پرېږدي، هغه به ستا هلي ځلي نه ضایع کوي، تا به د دښمن په

وړاندي په میدان کي یوازي نه پرېږدي. او درېیمه خبره دا ده چي مؤمنان باید پر الله توکل وکړي. وَ عَلى اللّٰهِ فَلۡيَتَوَكلِ الۡمُؤۡمِنُونَ .

زموږ بروسه او اعتماد په الله دئ، دا ځکه چي موږ ایمان لرو او د ایمان تقاضا دا ده چي انسان به په الله بروسه کوي.

د دې مبارک آیت مهمي لارښووني دا دي:

- د الله تعالی له اذن نه پرته هیڅا ته کوم مصیبت نه رسېږي.
- انسان ته یوازي هغه مصیبتوررسېږي چي له مخکي نه هغه ته مقدر او د ده په تقدیر پاڼې کي لیکل شوی.
- دا مقدرات نه بدلېږي.
- او دا چي الله زموږ مولا او چاره گر دئ، موږ به یوازې نه پرېږدي، په هره پرېکړه او فیصله کي ئې زموږ لپاره خیر مضمر دئ، دا ځکه چي الله زموږ مولا دئ او هر څه د هغه په اراده کېږي، که په موقتي توگه له ماتې سره مخامخ کېږو، زموږ خیر په همدې کي مضمر دئ او که فتح او غلبه را په برخه کړي خیر په همدې کي دئ، دا ځکه چي الله زموږ مولا دئ.
- او دا چي د ایمان خاوندان باید پر الله تعالی باندي توکل وکړي، له نتائجو نه مطمئن وي، کار به الله ته حواله کوي او له دې نه به ډاډه وي چي الله جل شأنه به په هغه باندي نېک نتائج مرتب کوي.

د مائدې په سوره کي دې مطلب ته داسي اشاره شوې:

ãÍïÎ (qèä Š$$JÍïÎ ª ! $Nè¨ šc qè$/† ûüï%$`Β èΧã ‘ A$%

bÎ {þè©qGù «! $ ’?ãr bqç[»î Nä3¯Rù nqç/$ ¬6ø9$ #Cèù šU $6ø9$

ÇËÌÈ ûüZBsB OçGYä المائده: ۲۳

له هغو چي وېرېدل، دوو سړيو ئې چي الله پرې پېرزوينه کړې وه، وويل: له دروازې پرې ورننوځئ، نو کله هم چي ورننوتئ تاسو به بريالي وئ او که مؤمنان وئ نو پر الله بايد توکل وکړئ.

موسی علیه السلام څه کسان یوه ښار ته د معلومات راغونډولو لپاره لېږلي وو چي وګوري هلته د دښمن حالت څنګه دئ، هغوی ئې پوه کړي وو چي کوم احوال تر لاسه کړئ نو خلکو ته به ئې نه واياست، خاص ما ته به ئې رارسوئ. دوی چي راوګرځېدل، ځينو ئې په قوم کي وېره او خوف راپيدا کاوو او ويل ئې چي دښمن قوي دئ او مقابله ئې ممکنه نه ده، خو د دوی له جملې نه دوو کسانو قوم ته ډاډ ورکاوو او حملې ته ئې هڅول.

له دغه قوم نه چي له دښمنه ئې وېره درلوده، دوو ئې چي الله تعالی پرې پېرزوينه کړې وه او د وېري په ځای ئې زړونه له ډاډ او اطمئنانه ډک وو، قوم ته ويل: په دښمن له دروازو داخل شئ، ستاسو له ننوتلو سره سم به دښمن ماتې خوري او تاسو به غالب او فاتح وئ، دوی د بريا، فتحي او د ډاډ او اطمئنان خبره وکړه او وئې ويل: OçGYä bÎ {þè©qGù «! $ ’?ãr

ûüZBsB : که په رښتيا تاسو ايمان لرئ نو پر الله توکل وکړئ؛ که د ايمان په دعوی کي رښتيني يئ نو ځان الله ته وسپارئ، په الله توکل وکړئ، په

دښمن برید وکړئ او له نتائجو ئې مطمئن او ډاډه اوسئ، ګورئ چې د ایمان خاوندان همدا خبره کوي چې باید مؤمن انسان پر الله بروسه او اعتماد وکړي.

همدا راز فرمايي:

Lêä bÎ #(pè©q? Ïøèù « $Î LêB#ä Lêä bÎ Pçi)»ƒ 4 › qB A$%r

ÇÑÍÈ ûüÜÎóB یونس:۸۴

او موسی وویل: اې زما قومه! که تاسو پر الله ایمان راوړی وي، نو په هغه توکل وکړئ که رښتیا د الله اوامرو ته منقاد یاست "که مسلم یاست او ایمان لرئ نو په الله توکل وکړی"

ګورئ چې دلته هم قرآن عظیم الشأن فرمايي چې په الله باندي توکل د ایمان غوښتنه او تقاضا ده.

ډاډه او مطمئن زړه

په الله باندي دایمان یوه بله تقاضا او غوښتنه دا ده چې د الله ذکر او د هغه یادونه باید د انسان د اطئمنان باعث شي او اضطراب او پرېشاني ئې ختمه شي، تر سخت نه په سخت حالت کي هم کله چې د الله نوم اخیستل کېږي، باید همدا د انسان د ډاډ او اطمئنان باعث شي او د هغه تشویش او پریشاني رفع شي.

قرآن عظیم الشأن موږ ته همدا ښیي چې څوک په الله ایمان لري،

همدا ایمان به په سختو حالاتو کي د دې باعث شي چي هغه ډاډه او مطمئن وي، برعکس هغه چي په الله ایمان نه لري، تل به مضطرب او پرېشانه وي، حیران به وي او وېرې او خوف به نیولی وي. په دې باب ګڼ شمېر آیتونه راغلي، لکه چي فرمایي:

ûïÏ%©!$ (#qãZtB#ä ûÈõ?r Oßgqè=è% ÉÎ ø$Ì« ! Ÿw& ÉÎ ò$Ì« ! ûÈõ?

Ü=qè=à)ø9$# ÇËÑÈ الرعد:۲۸

هغه چي ایمان ئې راوړی او د الله په ذکر سره ئې زړونه مطمئن کېږي، خبر دار چي د الله په ذکر او یادولو سره زړونه مطمئن کېږي

یعني هغه چي ایمان لري، د الله د نوم په اخیستلو سره، د الله په ذکر سره او چي کله الله ور په یاد شي، په دې سره ئې زړونه مطمئن شي. دا ځکه چي کله شیطان درته وسوسې تلقین کړي او خوف دي په زړه کي راپیدا کړي، خو چي کله ته دې خبري ته متوجه شې چي ستا مرګ ژوند د الله په اختیار کي دئ او دلته هر څه د الله په اراده ترسره کېږي، هغه لکه چي ستا پیدا کوونکی دئ همدا راز ستا پالونکی او ساتونکی هم دئ، د هغه رحمت او پېرزوینه بې انتهاء ده او هغه د دې ملک مالک دئ، په دې زمکه کي د هغه اراده حاکمه او نافذه ده او هر څه د ده ارادې ته منقاد دي، دا اعتقاد او دا ایمان پخپله د دې باعث شي چي ته ډاډه او مطمئن وې او متیقن وې چي له تصادفي حوادثو او پېښو سره نه مخامخ کېږې، بلکي دلته چي هر څه کېږي د یوه مالک الملک الله په اراده کېږي، په دې خاطر، ته

مطمئن او ډاډه وې.

د الفتح په سورې کې راغلي:

ì B $Z%J ƒ Î ŠšŠ ü ZB 3 $É qè ’ Î pY‹Å ¡ 9$A“R& ü Ÿ%© $ qè

$J‹Î ã ª! $ b%.r ÇÚ ö‘F{ $ Ñ q»J ¡ 9$ ŠqãZã_ ¬!r ÎÍŒJ ƒ Î

ÇÍÈ $VJ‹Å m — الفتح:۴

دی هغه ذات دئ چې د مؤمنانو په زړونو کې ئې سکینه نازله کړه، چې ایمان ئې په نور ایمان ورزیات کړي او د آسمانونو او زمکې ټولي لښکري د الله دي او الله باحکمته پوه ذات دئ.

په دې مبارک آیت کې، د هغه حالت په اړه بحث شوی چې پیغمبر علیه السلام له څوارلس سوه ملګرو سره د عمرې او طواف په نیت له مدینې نه خوځېږي، دښمن د هغه مخه نیسي، په سخت خطرناک سفر وتلی، بی له وسلې او بې له جنګې تیاري نه د دښمن تر تسلط او سیطری لاندي منطقې ته ننوتی، دښمن د مقابلي اراده لري، په همدغه خطرناک سفر کې دی او یاران ئې ډاډه او مطمئن ول، دا هغه ډاډ او اطمئنان وو چې الله جل شأنه د دوی په برخه کړی وو، په دې توګه ئې د دوی ایمان ته قوت او ځلا ورکړې وه، هغوی مطمئن او ډاډه وو او په الله جل شأنه ئې بروسه او اعتماد وو.

ګورئ چې څوک ایمان لري نو الله جل شأنه په داسي سخت حالت

کي د هغه په زړه کي اطمئنان او ډاډ راپیدا کوي او د هغه اضطراب او پرېشاني ختموي.

همدا مطلب د توبې د سورې په ۲۶ او۴۰ آیتونو کي داسي بیان شوی:

A“R&r šú üŽBsGB$ ’?ãr ¾ÎÎqß‘ 4?ã ¼ç^‹Å™ ª! $A“R& Sê

ã“_ š• Ÿ‰r (rãÿ. šú ïÍ$ >¨ãr $d•? óÏ©#Ÿqã_

ÇÈ ûïÍÿ»3$ التوبة: ۲۶

بیا الله په خپل پیغمبر او مؤمنانو باندي سکینه نازله کړه او هغه لښکرې ئې راولېږلې چي تاسي نه لیدې او کافران ئې تعذیب کړل او دا د کافرانو سزا ده.

د حنین په جګړه کي چي د مسلمانانو شمېر هومره وو چي دوی ئې په تعجب او حیرت کي غورځولی وو، خو ناڅاپي د حنین په منطقه کي د خپل شمېر په نسبت له تقریباً څلورمي برخي دښمن سره مخامخ کېږي، د دوی شمېر تر دولس زره نه اضافه وو او د دښمن فوځ تقریباً څلور زره کسان وو، خو د دوی له ناڅاپي حملې نه دومره پرېشانه شول چي پیغمبر علیه السلام ئې په میدان کي یوازي پرېښود، زمکي ځای نه ورکولو، قرآن عظیم الشأن د دوی د پرېشانۍ په اړه فرمایي: زمکه له خپلي پراخۍ سره سره په تاسو تنګه شوه، دا د الله تعالی پراخه زمکه په تاسو تنګه شوه، د

ټېکي او د پناه ځای مو نه موندلو او پیغمبر علیه السلام مو په میدان کي یوازي پرېښود. خو د دې نه وروسته قرآن عظیم الشأن فرمايي چي بيا مو په پیغمبر علیه السلام او په مؤمنانو باندي سکینه نازله کړه. په لومړیو شېبو کي مضطرب او پرېشانه دي، زمکه ورته ځای نه ورکوي، د ټېکي او د امن پناه ځای نه مومي، خو په دې پسي متصل د دوی په زړونو کي سکون، ډاډ او اطمئنان راپیدا کېږي. دا هم د ایمان یوه علامه ده، الله په سختو حالاتو کي د ایمان په وجه د انسان په زړه کي ډاډ، اطمئنان او سکون راپیدا کوي.

همدا مطلب په څلوېښتم ۴۰ آیت کي په دې الفاظو راغلی:

š† Î$0 (rãÿŸ2 ûïÏ%©$ç_•z & ©Ï ª! $ç•Á R ô‰)ù çnrãÝÁZ? žwÎ)

©$Žc Ï b“tB ŸwÎ ¾ÏmÎ6Å»Á Ï ãAqà)tƒ ©Ï ŒÎ) Í‘$tóø9$# † Î $JèÏ ©Ï ŒÎ) ÈûøïuZøO$#

$dr•? N9© Šqãf Î ¾nç‰ƒr Ïnøã ¾çG^‹Å6 ™ ª! $# A“R'ù $YèB

š† Ÿ í « Î $pèJÎŸ2 r 4?ø•¡9$# (rãÿŸ2 šú ïÏ%©$# pJÎŸ2 Ÿ@è_r

ÇÍÉ ÒŠÅm î ƒÍ ã ª! $#r $‹uŠù=ãèø9$#

که تاسو د پیغمبر مرسته و نه کړئ، یقینا الله د هغه مرسته وکړه، کله چي کافرانو هغه په داسي حال کي د (خپل ملک نه) اخراج کړ چي هغه یو له دوو کسانو څخه وو، کله چي دواړه په هغه غارکي ول، هغه مهال چي خپل

ملګري ته ئې مکرر ويل: غمجن کېږه مه، يقيناً چې الله له موږ سره دئ، نو الله خپله سکينه پرې نازله کړه او په هغو لښکرو ئې د ده مرسته وکړه چې نه مو ليدل، د کافرانو شعار ئې ټيټ کړ، او الهي کلمه خو لوړه ده، او الله باحکمته عزتمن دئ.

دا مبارک آيت د ضعف او کمزورۍ هغه حالت انځور کړی چې د مکې کفارو پيغمبر عليه السلام له خپله ملکه وتلو ته اړ کړ، په داسي حالت کي ووتلو چي د دوو کسانو دوهم کس وو، مجبور وو يوه غار ته پناه يوسي، ټول قوم د ده د نيولو او وژلو لپاره وتلی، توري ئې له تېکو ايستلې، ابوجهل د دې اعلان کړی چي که هر چا پيغمبر عليه السلام ونيولو يا ئې ووژلو سل اوښان به هغه ته انعام ورکوي، د مکي مکرمې ټولي لاري نيول شوې.

دا خو څه کوئ چي دوی دوه کسان وو، ټول قوم ئې په خلاف وتلی او هغه ئې له خپل ملک نه اخراج کړی، او دې ته مجبور شوی چي غار ته پناه يوسي، بلکي په همدې حالت کي هم د ده دا دوهم ملګری، د دې په ځای چي د ده د ډاډ او اطمئنان باعث شي، برعکس ده ورته اطمئنان ورکاوو، يعني هغه هم پرېشانه او مشوش دئ. که د سنګر ملګری مطمئن او ډاډه وي دا د انسان د اطمئنان باعث کېږي، خو ګورئ چي حالت داسي دی چي ملګري ئې د ده ډاډګېرني او اطمئنان ته ضرورت لري، هغه ته وايي: لا تحْزَنْ إِنَّ اللّهَ معنی: مه غمجن کېږه، الله له موږ سره دئ، ګورئ چي په دغسي سخت حالت کي پيغمبر عليه السلام مطمئن او ډاډه دئ او په دې

کامل یقین لري چې الله له هغه سره دئ. د همدې اطمئنان او ډاډ د اظهار نه پس الله تعالی مزید سکینه پرې نازله کړه او په غیبي لښکرو سره ئې د ده مرسته وکړه: فَأَنزَلَ اللّهُ سكينَتَهُ عَلَيْهِ يعني کله چې ده اطمئنان وښود او په دې خبرې ئې خپل ډاډ څرګند کړ چې الله له ده سره دئ او خپل ملګري ته ئې هم اطمئنان ورکړ، د دې اطمئنان او ډاډ له څرګندولو الله خپله سکینه پرې نازله کړه، الفاظ داسې دي چې ښيي دا سکینه او اطمئنان د هغې مخکنۍ وینا نتیجه وه، چې خپل ملګري ته ئې وویل: لا تحْزَنْ إِنّ اللّهَ معنا : مه غمجن کېږه یقیناً چې الله له موږ سره دئ او د همدې وینا په سبب الله جل شأنه په داسې لښکرو سره تأیید کړ او د هغه مرسته ئې وکړه چې تاسو نه لیدل، دا فتحه او غلبه او د ملائکو راتګ د دې خبرې نتیجه وه چې پیغمبر علیه السلام خپل ملګري ته وویل: مطمئن او سېږه چې الله له موږ سره دئ. وَ جَعَلَ كلِمَةَ الّذِينَ كفَرُوا السفْلى: او د کافرانو کلمه ئې نسکوره او راټیټه کړه وَ كلِمَةُ اللّهِ هِيَ الْعُلْيَا : او د الله کلمه همدا اوچته ده، وَ اللّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ : او الله عزیز حکیم ذات دئ. الله غالب او با حکمته دئ، هغه په دې قادر او توانا دئ چې مؤمنانو ته فتح او غلبه ورکړي،د کافرانو مکر شنډ کړي، توطئې ئې خنثی کړي او پرې نږدي چې هغوی خپل هدف ته ورسېږي او هغه حکیم دئ، په دې ښه پوهېږي چې په څه ترتیب او له کومې لارې پیغمبر علیه السلام او مؤمنانو ته فتح او غلبه ورکړي او کافران له ماتې او هزیمت سره مخامخ کړي، هم غالب دئ او هم حکیم، عزیز دئ، تاسو ته پر هر څواکمن دښمن برې درکولی شي،

حکيم دئ پوهېږي چي څنګه دښمن په خپلو هڅو کي ناکام کړي او پرې نږدي چي خپل هدف ته ورسېږي.

د آل عمران د سورې په ۱۷۳ آيت کي هم دې مطلب ته اشاره شوې، هلته چي الله جل شأنه فرمايي:

tbÎ â $Z9$sÎ ãgs9 A$% ûïÏ%©!$ Nèdq±÷z$$sù öNä3s9 (qãèyJy_ ô‰s% }¨$¨Z9$# ¨bÎ) â¨$¨Z9$#

ÇÊÐÌÈ ã@‹Å2uqø9$# zN÷èÏRur ª!$# $uZç6ó¡ym (#qä9$s%ur $YZ»yJƒÎ) öNèdyŠ#y—sù

هغه "مؤمنان" چي خلکو ورته وويل: يقيناً چي ډېر خلک "ستاسو دښمنان" درته راغونډ شوي " لښکري ئې ستاسو په خلاف راغونډي کړې دي" نو له دوی نه ووېرېږئ! نو "دې خبرې" د دوی ايمان لازيات کړ، او وئې ويل: الله موږ ته کافي دئ او هغه غوره وکيل دئ.

ګورئ، د دې په ځای چي د دښمن دا تبليغات چي ويل ئې د مسلمانانو په خلاف فوځونه او لښکري را غونډ شوي، د دوی په زړونو کي وېره او خوف راولاړ کړي، برعکس دا د دوی د ايمان د مزيد تقويې باعث ګرځي او وايي: حَسبُنَا اللّهُ وَ نِعْمَ الْوَكيلُ : الله موږ ته کافي دئ او هغه غوره وکيل دئ. هغوی مطمئن او ډاډه دي، د دښمن له فوځونو او لښکرو نه وېره نه ساتي، د دې په ځای چي د فوځونو راغونډېدل د دوی په زړونو کي وېره او خوف راپيدا کړي، برعکس د هغوی ايمان تقويه کېږي، په الله ئې اعتماد اضافه کېږي، الله ته ئې هيلي زياتېږي، په سختو حالاتو کي د هغوی اړيکي له خپل رب سره مزيد مضبوطي شي، او همدا د دوی د ايمان د تقويې باعث

شي.

همدا مطلب د آل عمران سورې په بل آیت کې داسې راځي:

[illegible]

آل عمران:۱۵۴

بیا ئې له دې غمونو نه وروسته پرتاسو د پرکالي په بڼه کې هغه ډاډینه نازله کړه چې ستاسو پر یوې ډلې به غوړېدله او بله ډله بیا داسې وه چې خپلو ځانونو په اندېښنه کې غورځولي وو، د الله په اړه ئې د جاهلیت د دور ناروا گمانونه کول، ویل ئې: د دې کار څه زموږ په برخه دي؟ ورته ووایه: کار خو ټول الله لره دئ، دوی په خپلو زړونو کې هغه څه پټوي چې تا ته

ئې نه څرګندوي، وايي: که د دې کار څه زموږ په برخه وی نو دلته به نه وژل کېدو، ورته ووايه: که په خپلو کورونو کي هم وئ نو هغه کسان به هرومرو د خپلي مړيني ځای ته راوتلي وو چي وژنه ئې مقرر شوې وه او ترڅو ستاسو د سينو خبري وآزمويي او ستاسو د زړونو شته عيار کړي او الله د زړونو په شته وو ښه پوه دئ.

ګورئ چي دلته دوه داسي ډلي سره مقايسه شوې چي له ورته خطر سره مخامخ دي، د جګړي سخت حالت او د دښمن له لوري د لوی برید وېره، خو يوه ډله دومره ډاډه او مطمئنه ده چي پرمښکی پرې راځي، له خوب نه مخکي چي کوم حالت پر انسان راځي، پر دوی همدا حالت راتلو، او دا همغه امن، سکون او ډاډينه وه چي الله تعالی پر دوی نازلوله، خو د دې په مقابل کي بله ډله داسي وه چي دې غم او انديښنې مصروف کړي وو چي له دې خطره به څنګه ځان ژغوري، څه چاره به کوي، پرېشان او مضطرب وو، دا هغه مهال وو چي د احد د جګړي په دوران کي، د مسلمانانو د لښکر په ليکو کي د سخت اضطراب او پرېشانۍ حالت راپيدا شو، د دښمن د برلاسي او د مجاهدينو د ماتې آثار او نښي راڅرګندي شوې، په دې وخت کي مسلمانان په څو ډلو ووېشل شول، قرآن عظيم الشأن د ځينو حالت داسي بيانوي چي د ډېر ډاډ او اطمينان په وجه د خوب حالت ورباندي راځي، تاسو پوهېږئ چي انسان ته يوازي هغه وخت خوب ورځي چي په بشپړه توګه ډاډه او مطمئن وي، يو معمولي تشويش د دې باعث شي چي له انسانه خوب وتښتي، هغه مهال خوب پرې راځي چي ټول

تشويشونه ئې رفع شي او کاملا ډاډه او مطمئن شي، د جنګ په دوران کي چي په چا خوب راځي، د دې معنی دا ده چي له هغه سره په همدې حالت کي هيڅ تشويش او اندېښنه نشته.

که الله تعالی په سخت حالت کي د واقعي مؤمنانو زړونه په ډاډ او اطمئنان خړوبوي، آن تر دې حده چي په دوی باندي پرمښکی راځي، په مقابل کي ئې بله ډله د ايمان د ضعف په وجه په سخت حالت کي په داسي وېرې او تشويش اخته وي چي د خپلو نفسونو غم او انديښنې مصروف کړي وي او د الله تعالی او د هغه د وعدو په اړه د جاهليت د دورګمانونه کوي، له خپل انتخاب او له مسلمانانو سره له ملګرتيا پښېمانه وي او وايي: هَل لَّنَا مِنَ الأَمْرِ مِن شَيْءٍ چي له دې خبري نه د دوی مراد يا دا وي چي آيا له دې کاره موږ ته کومه ګټه متصوره ده؟ آيا له داسي کارونو نه څه نتيجه تر لاسه کولی شو؟ موږ ته به څه په لاس راشي؟ دا خو يو بې نتيجې کار دی!! او يا ئې مراد دا دئ چي د دې کار د ادارې او لارښووني په اړه موږ څه اختيار او واک نه لرو، مسئوليت ئې د هغه چا په غاړه دئ چي د جنګ سوق او اداره ئې په لاس کي ده، دا کار زموږ په مشوره ونشو، زموږ معقولو وړانديزونو ته اعتناء ونه شوه، نو ځکه له دې ماتې سره مخامخ شوو، که قيادت او مشري زموږ په لاس کي وی، که زموږ رايه منل شوې وی، نو له دې ماتې سره به نه مخامخ کېدو!!

هو؛ دا منافقين دي چي د ماتې نه وروسته د خپلو نفسونو فکر حيران کړي وي او په دې اندېښنه کي وي چي څنګه ځان وژغوري، څه وکړي چي

هغوی ته صدمه و نه رسېږي او له خطر نه څنګه خوندي پاته شي، د الله جل شأنه او د ده وعدو په اړه ډول ډول ناحقه جاهلانه ګمانونه کوي، قرآن موږ ته لارښوونه کوي چي د منافقينو د دغو تبليغاتو په ځواب کي بايد ووايو: إِنَّ الأَمْرَ كلَّهُ للّهِ: يقيناً چي کار ټول الله لره دئ، ټول کارونه د ده په اختيار کي دئ، فيصلې دی صادروي، په کارونو باندي نتائج دی مرتب کوي، اختيارات له ده سره دي، د چارو پايلي دی ټاکي او هر کار د ده په اراده ترسره کېږي. قرآن فرمايي چي د منافقينو دا خبري له هغو افکارو او عزايمو نشأت کوي چي دوی ئې په خپلو سينو کي پټې ساتي او له ځرګندولو ئې ډډه کوي: يخْفُونَ فِی أَنفُسِهِم مَّا لاَ يُبْدُونَ لَکَ: په خپلو سينو کي هغه څه پټوي چي نه غواړي تا ته ئې ځرګند کړي، که څه هم خبري په دې انداز کوي چي ګواکي د نتايجو په اړه تشويش لري او وايي آيا په دې کار مو څه نتيجه مرتب کېدی شي؟ موږ هم په دې کي څه برخه لرو؟ خو د دوی په سينو کي ډېری خبري داسي دي چي ځرګندول ئې نه غواړي، يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ مَّا قُتِلْنَا هَهُنَا : وايي: که له دې کار نه موږ ته څه برخه وای نو دلته به نه وژل کېدو، که رښتيا دا وعدې حق وی چي الله جل شأنه به زموږ مرسته کوي، موږ به فاتح او غالب يو او دښمن به ماتې خوري، نو ولي به موږ دلته له ماتې سره مخامخ کېدو او ولي به وژل کېدو، که چېري د دې کار اداره زموږ په لاس کي وی او قيادت او مشري زموږ په اختيار کي وی، دلته به زموږ کسان وژل کېدل!!

ډېر کسان داسي وي چي د ماتې او هزيمتونو پر مهال د قيادت په

خلاف همدا راز تبلیغات کوي، هغه جاه طلب عناصر چي د قیادت لاس ته راوړلو لپاره مترصد وي او غواړي له هر فرصت نه په استفادې سره موجود قیادت وټکوي او په صف کي د هغه اعتبار تضعیف کړي، د ماتو په دوران کي همدا تبلیغات کوي: که کار زموږ په لاس کي وی، که زموږ رایه منل شوې وی، که موږ ته موقع راکړ شوې وی، که قیادت او رهبري زموږ په لاس کي وی، نقشه او پلان موږ وضع کړی وی، نو دلته به له ماتې سره نه مخامخ کېدو!! تل د هزیمتونو په دوران کي ځیني کسان دغسي منافقانه مواقف غوره کوي. ښایي له دې مشکل سره د هري جبهې هر قوماندان مخامخ شوی وي چي د ده د جبهې هغه غرضي او جاه طلب کسان چي غواړي د ده ځای ونیسي، دې ناروا مقصد ته رسېدو لپاره هغه موقع تر ټولو غوره فرصت گڼي چي جبهه په موقتي ډول له ماتې او کړاوونو سره مخامخ شوې او تلفات ئې لیدلي وي، دلته ده چي دغه منافق عناصر، د قیادت وړی، چي غواړي ثابته کړي دا جنگونه په روان شکل کي بې فائدې دي، تر څو چي د قواوو ترمنځ توازن نه وي راغلی، د عسکري او فوځي وسائلو له ناحیې مو پر خپل دښمن برلاسي او تفوق نه وي حاصل کړی، باید له دښمن سره د ټکر او تصادم لاره غوره نه کړو، دوی له دغو ماتو نه د موجود مجاهد قیادت په ضد استفاده کوي او دا تبلیغات کوي چي که قیادت زموږ په لاس کي وی، زموږ رایه منل شوې وی، زموږ مشورو ته مو غوږ ایښی وی، او قیادت د دغو موجوده کسانو په اختیار کي نه وی نو دلته به زموږ کسان وژل کېدل، قرآن د دوی په ځواب کي فرمایي: قُل لَّوۡ كُنتُمۡ

فی بُیُوتِکُمۡ لَبرَزَ الّذِینَ کُتِب عَلَیۡهِمُ الۡقَتۡلُ إلی مَضاجِعِهِمۡ : ورته ووايه! که ځه هم تاسو په خپلو کورونو کي وی "يعني ستاسو رأيه منل شوې وی، جنګ نه وی شوی او تاسو له خپلي رأيي سره سم په خپلو کورونو کي پاته شوي وی" حتماً به هغه کسان چي د دوی په اړه د مرګ فيصله شوې، خپل مضجع او مقتل ته وتلي وو، د چا په اړه چي د مرګ فيصله شوې وه، هغه به خامخا په خپلو قدمونو هغه ځای ته تلل، په کوم کي چي بايد په اړخ پرېوتي وای او د روح امانت ئې الله ته تسليم کړی وی. وروسته فرمايي: دا حالت خو الله تعالی د دې لپاره راولي چي: وَ لِیَبۡتَلیَ اللّهُ مَا فی صدُورِکمۡ وَ لِیُمَحِّص مَا فی قُلُوبِکُمۡ وَ اللّهُ عَلِیمُ بِذَاتِ الصدُورِ : تر څو الله هغه څه وآزمويي چي ستاسو په سينو کي دی او هغه څه ښه عيار کړي چي ستاسو په زړونو کي دی او الله په هغه څه چي په سينو کي دئ ښه پوه دئ.

يعني تاسو چي د دې ادعا کوئ چي ايمان لرو، اخلاص لرو، په الله مو توکل او اعتماد دئ، الله جل شأنه به دا خبرې د جنګ په ميدان کي وآزمويي، دا به معلومه کړي چي آيا په رښتيا تاسو په الله توکل او اعتماد لرئ، او په دې خبرې باور لرئ چي د مرګ او ژوند پرېکړه د الله تعالی له لوري کېږي؟ دا پټ اسرار، لدې نه پرته په بل صورت کي نه معلومېږي چي د جنګ داسي صحنې رانشي چي د دښمن شمېر تر تا زيات وي، د هغه مواضع په ظاهر کي ستا له سنګر نه مستحکمي او ټينګي برېښيي، تر څو چي داسي حالت رامخته نشي، د دې خبرو حقيقت نه معلومېږي.

دې ته به مو حتماً پام وي چي دلته په يوه مورد کي (سينې) ته او په بل

مورد کي (زړه) ته اشاره شوې، او ویل شوي: هغه څه وآزمویي چې ستاسو په سینو کي دي او هغه څه چې په زړونو کي دي هغه عیار کړي او رشد ورکړي، باید وګورو له دې نه مراد څه دئ، په زړونو کي څه دي او په سینو کي څه؟

د منافق افکار، تصورات او عقاید تل له شک او شبهې سره توأم وي او د زړه تل ته له نفوذه عاجز، په سینه کي پټ وي، خو زړه ته لار نشي موندلی، دا ایمان دئ چې د زړه سلول سلول ته نفوذ کوي او انسان ته ډاډ او اطمینان وربخښي، د الله جل شأنه په اړه د منافقینو ناسالم اعتقاد او د دوی غلط تصورات، د دې موجب شي چې هغوی د جګړي په دوران کي مذبذب او متردد وي او عدم اطمینان، وېرې او اضطراب احاطه کړي وي، خو د مؤمنانو په زړونو کي چې کوم اخلاص دئ، په الله کلک اعتقاد او ایمان دئ، د جهاد په نتیجه کي به الله دې ته وده ورکوي، دا به کاملاً عیاروي او کمال ته به ئې رسوي. ګورئ چې جنګ له یوې خوا د دې باعث شي چې د منافقینو حقیقت بربنډ شي، له بلي خوا د مؤمنانو د ایمان د تقویې او د هغوی د مزیدي تربیې او رشد باعث شي. همدا د جنګ صحنې او د ماتې او هزیمت حالت دئ چې له یوه پلوه د هغه چا ایمان ته قوت او ځلا وربخښي او له الله تعالی سره ئې تعلق او رابطه ټینګوي چې په زړه کي ئې ایمان وي، خو له بله پلوه د منافقینو حقیقت څرګندوي، په دغسي حالت کي د دوی نفاق بربنډ او هر چا ته واضح او څرګند شي، هغه څه چې دوی په خپلو زړونو کي پټ ساتلی هغه بربنډ شي. د دې آزمویني او امتحان

معنی دا نه ده چې الله جل شأنه غواړي د دوی په حقیقت پوه شي؛ بلکې غواړي چې خلکو ته ئې څرګند او بربنډ کړي، الله جل شأنه علیم دئ، څه چې خلک په خپلو سینو کې پټ ساتي هغه پرې پوه دئ، وَ اللّٰهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصدُورِ .

د احزاب په سوره کې دا مطلب په دې الفاظو توضیح شوی:

ª! $ $R%ãr $B #‹»d (q8$% > #"ômR$ bqãZÏB÷sßJø9$ #ä‘ $£J9r

$VJŠÎó@r $YZ»J ƒÎ) wÎ) öNèdŠ#— $Br ¼ã&qß™‘r ª! $ -%¹ r ¼ã&qß™‘r

ÇËËÈ الاحزاب:۲۲

او کله چې مؤمنانو لښکرې ولیدلې وئې ویل: دا همغه څه دي چې الله او پیغمبر ئې له موږ سره ژمنه کړې وه، او الله او د هغه پیغمبر په خپله وعده کې رښتینی دئ، او زیات ئې نه کړ مګر د دوی ایمان.

په دې مبارک آیت کې د احزابو جنګ ته اشاره شوې، هغه مهال ته چې د مسلمانانو په خلاف ټول دښمنان راغونډ شوي وو، مدینه محاصره وه، د عربو په تاریخ کې دومره ستر لښکر د چا په خلاف نه وو وتلی، مسلمانان د دې ستر لښکر د مخامخ مقابلې توان نه لري، مجبور شوي چې د مدینې منورې شا و خوا خندق وکیني، خو کله چې مؤمنان ګوري چې د دوی په خلاف ټول دښمنان په مدینې باندې د پرېکنده ستر برید لپاره راغونډ شوي، راشئ وګورو چې د دې حالت په لیدو او له دغه ستر لښکر

سره د مخامخېدو په دوران کې د دوی حالت څنګه او وینا ئې څه وه؟ قرآن موږ ته د دوی حالت داسې انځور کړی: د لښکر په لیدو سره هغوی وویل: دا همغه څه دي چې الله تعالی ئې له موږ سره وعده کړې وه، دا وعده چې پر دوی به فتحه او غلبه راکوي، ډاډه او مطمئن دي چې د الله تعالی دا وعده رښتونې ده، د دې په ځای چې د ستر لښکر راغونډېدل په دوی کې وېره او خوف راولاړ کړي، د دوی په زړونو کې شک او ریب راپیدا کړي، د دوی د اضطراب او پرېشانۍ باعث شي، برعکس مطمئن دي چې الله او د هغه پیغمبر، په خپلو وعدو کې رښتوني دي، دا همغه د الله تعالی رښتونې وعده ده چې له موږ سره ئې کړې ده، حتماً به موږ ته په دوی باندې فتحه او غلبه راکوي، که د دښمنانو راغونډېدا په دوی کې څه زیات کړی وي نو هغه د دوی ایمان او پوخ باور په الله تعالی او د ده په وعدو وو نه بل څه: وَ مَا زَادَهُمْ إِلا إِيمَاناً وَ تَسلِيماً : په دوی کې ئې بل څه زیات نه کړ مګر ایمان او د الله تعالی په وړاندې انقیاد ئې، یعنې دغه حالت باعث شو چې په الله جل شأنه باندې د دوی اعتماد او باور مزید مضبوط، اړیکې ئې له خپل رب سره لازیاتې ټینګې شي، او د الله تعالی د اوامرو په وړاندې ئې انقیاد او تسلیمي لازیاته شي، ګورئ چې په سختو حالاتو کې، د اضطراب او پرېشانۍ په وخت کې، د دې په ځای چې د مؤمنانو په زړونو کې خوف، وېره، جبن او پرېشاني راپیدا شي، برعکس د هغوی ایمان تقویه کېږي، داسې حالات په دوی کې نه راپیدا کوي مګر د ایمان ټینګوالی او د انقیاد زیاتوالی.

په دې ترتيب تاسو ګورئ چې په دغسي سختو حالاتو کې به د ايمان په وجه د انسان په زړه کې اطمينان او ډاډ راپيدا کېږي او د عدم ايمان په وجه به انسان مضطرب او پرېشانه وي.

اطاعت

په الله باندې د ايمان بله تقاضا دا ده چې انسان به د خپل رب اوامرو ته غاړه ږدي، د الله تعالی دين ته به منقاد وي، اطاعت او منښه به کوي. په عملي توګه د الهي احکامو اطاعت او منښه د ايمان تقاضا ده، کله چې انسان په دې پوه شي چې دا د الله حکم دئ بيا به له څه ځنډ او تأخير نه پرته، فوري اقدام کوي او د حکم د عملي کولو لپاره به ملا تړي، ټوله هڅه به ئې دا وي چې د حکم مطابق عمل وکړي.

دا مطلب د قرآن عظيم الشأن په متعددو آيتونو کې بيان شوی، د النساء په سوره کې په دې اړه داسي لولو:

Ÿw šÏèÓ§Y•÷/ • f © $JŠï 8q߃Ås ãÁ4®m šc qä®ß sŒãŸw 7Ĥr Ÿxù

ÇÏÎÈ $VJŠÎó@ (q߃Ïk¡ |Mø‹ŸÒ% $£JÏiB %[` •m öNÎgÅ¡àR& þÎû (r߉Åg

النساء:۶۵

نو نه، ستا په رب قسم چې تر هغه ئې ايمان نه دئ راوړی چې تا په خپلمنځيو شخړو کې حکم ونه ګرځوي، بيا ستا د پرېکړي په اړه په خپلو زړونو کې تنګوالی ونه مومي او په بشپړه توګه تسليم نه شي.

ای پيغمبره! ترڅو چې تا په خپلو شخړو کې حکم ونه نيسي او بيا ستا په

پرېکړې راضي نه شي او په خپلو زړونو کي هيڅ حرج احساس نه کړي او عملاً انقياد ونکړي، مؤمنان نه شي بلل کېدی او د ايمان ادعا ئې نه شي قبلېدی. له دې آيت نه په ډېر وضاحت سره معلومېږي چي د ايمان د قبلېدو لاندي شرايط دي:

- شخړې او منازعات شريعت ته محول کول.
- د اسلام په هري پرېکړي رضايت.
- او هر حکم ته ئې عملاً غاړه ايښودل.

دا آيت موږ ته وايي: تر هغه د چا ايمان اعتبار نه لري چي په خپلو شخړو او مشاجرو کي پيغمبر عليه السلام او هغه دين چي د ده په لاس لېږل شوی د حکم په توګه ونه مني، د خپلو مشاجرو د حل و فصل لپاره هغه ته رجوع ونه کړي، پيغمبر عليه السلام د حکم او قاضي په حيث ونه مني، په فيصلې او پرېکړي راضي او قانع نه وي، د پرېکړي په اړه په خپل زړه کي څه حرج او تنګوالی احساس نه کړي، او تر څو چي عملاً غاړه ورته کېښېنږدي او عمل پرې ونه کړي.

د انسان ايمان هغه مهال اعتبار لري چي دا درې شرايط تأمين شي: په ټولو شخړو، مشاجراتو او منازعاتو کي هغه دين د حَکَم په توګه منل او هغه ته رجوع کول چي پيغمبر عليه السلام راوړی، د دين په فيصلې رضايت او قناعت، د دين له هيڅ پرېکړي به په خپل زړه کي څه حرج او تنګي نه احساسوي، که دين دا فيصله کړې وه چي د هغه لاس قطع شي، په دې فيصله به راضي وي، که د ده د رجم فيصله ئې کړې وه، په دې به

قانع او راضي وي، او درېيم دا چي هغه به عملاً منقاد وي، د دين پرېکړو ته به تسليم وي او دا فيصلې به مني، يعني دين ته د حکميت لپاره رجوع، په فيصلې باندي رضايت او قناعت او هغه ته عملاً انقياد، دا هغه درې شرطونه دي چي له دې پرته د چا د ايمان دعوی نه منل کېږي.

د دې آيت الفاظ ډېر پرېکنده، قاطع او واضح دي، الله جل شأنه په ټول تأکيد سره فرمايي: اې پيغمبره! ستا په رب دي قسم وي چي تر هغه ئې ايمان نه دئ راوړی، ايمان ئې مقبول نه دئ او الله تعالی د دوی ايمان ته اعتبار نه ورکوي، تر هغه چي همدا درې شرطونه تأمين نه شي.

همدا راز فرمايي:

bqã$/ b&#•B&yÎîqß‘r ª!$Ó%#Œî pZBsãΨr 9ÏBsÛ9 b%. $Br

W=Ê @Ê ô‰)ù ¼ãqß‘r ®!$ÄÊè/ `Br NÍdÌBr& ôÏB äοuŽzÏ:$# ãNßgs9

ÇÌÏÈ $YY•7B   الاحزاب: ۳۶

با ايمان نارينه او مؤمني ښځي ته دا نه ښايي چي کله الله او د هغه پيغمبر، د کوم کار فيصله وکړي "کوم حکم صادرکړي"، بيا دي دوی لره په خپل کار کي څه اختيار وي، "د دوی نه بيا اختيار سلب شي، بيا به له ځنډ او تأخير نه پرته اطاعت او منښه کوي، بيا هغوی ته هيڅ اختيار نه دی پاته، بيا به عملاً منقاد وي" او چا چي له الله او د هغه له پيغمبر نه عصيان او سرغړاوی وکړ، يقيناً چي په څرګنده توګه لارورکی شو.

يعني کله چي يوه مؤمن انسان ته دا خبره معلومه شي چي د يوه کار په اړه د الله تعالی او د هغه د پيغمبر حکم څه دئ، له دې وروسته هغه د څه ويلو او له پرېکړې نه مخالفت اختيار نه لري، بيا به کاملاً منقاد وي او حکم ته به غاړه ږدي، دا مطلب حجرات په سوره کي په دې الفاظو راغلی:

(qà)?$r ¾ìÎqß‘r «! $Ä %f ûü/ (qäÏd)ê Ÿw (qãB#ä ûïÏ%©!$#$k š»¯t

ÇÊÈ ÒOŠÎæ ìì‹Ïÿœ ©!$bÎ) ©!$ الحجرات: ۱

اې د ايمان خاوندانو! د الله او د هغه د پيغمبر په وړاندي مخکي مخکي مه کېږئ او له الله نه ووېرېږئ، يقيناً چي الله ښه پوه اورېدونکی دئ.

بايد وګورو چي د الله تعالی او د ده د پيغمبر په وړاندي د مخکي مخکي کېدلو معنی څه ده؟ او په دې سره موږ له څه کولو منعه شوي يو؟ د دې معنی دا ده چي که ته د کومي قضيې او کار په اړه مخکي له دې چي د الله او د هغه د پيغمبر حکم ځان ته معلوم کړې، مخکي له دې چي درته معلومه شي په دې اړه الهي حکم څه دئ، قضاوت يا تبصره کوې يا کوم عملي اقدام کوې، دا د الله او د هغه د رسول په وړاندي تقدم او مخکي مخکي کېدل دي. ستا د ايمان غوښتنه دا ده چي لومړی به ځان پوهوې چي په دې اړه د الله تعالی او د ده د پيغمبر امر څه دی او دين څه هدايت ورکوي، تر دې وروسته به اقدام کوې، بيا به د څه ويلو او کولو او تحليل او تبصرې اراده کوې، ته به د يوه مطيع بنده په څېر عمل کوې، هغه چي اقتداء کوي او له ځان نه مقتدا او امام نه جوړوي، مخکي مخکي نه ځي،

بلکي د یوه مطیع او منقاد بنده په توګه اطاعت کوي او د پیغمبر په پل درومي. که تا د کوم کار په اړه مخکي له دې نه چي وپوهیږې د الله او د هغه د پیغمبر حکم او فیصله په دې اړه څه ده، کومه تبصره وکړه، یا دي کوم اقدام وکړ، تا تقدم وکړی، دا تقدم هم په خبرو کي دئ او هم په عمل کي، ځکه د آیت په پای کي راغلي چي الله جل شأنه اورېدونکی علیم ذات دئ. ستاسو په هغو خبرو هم پوهېږي او اوري ئې چي په هغو کي مو د الله او پیغمبر په وړاندي تقدم کړی او ستاسو په هغو کارونو هم پوه دئ چي هغه مو د الله او د هغه د پیغمبر په امر نه، بلکي له خپله طرفه، په خپله خوښه او د خپل تصمیم په بنا تر سره کړی، مخکي له دې نه چي وګورئ د الله او د پیغمبر حکم ئې په دې اړه څه دئ؟

همدا راز راځي چي:

{þpèÜ7ö Ÿwr Aqß‘89$ (qãèÜ&r ©!$ (qãèÜ& (þpã#ä ûïÏ%©!$ $pkš‰¯»tƒ

ÇÌÌÈ ö/ä3n=»yJôãr&

محمد:۳۳

اې د ایمان خاوندانو! د الله اطاعت وکړئ او د پیغمبر اطاعت وکړئ، او خپل عملونه مه باطلوئ.

د دې آیت معنی دا ده چي کوم عمل د الله او د هغه د پیغمبر د اطاعت له مخي نه وي، هغه عمل د الله په وړاندي باطل دئ، هر څه چي کوې باید په دې اساس او له دې احساس سره ئې وکړې چي په دې سره د الله او د الله د پیغمبر اطاعت کوې، یعني کوم عمل چي د الله او د پیغمبر د اطاعت

په بنا نه وي هغه باطل دی او د الله تعالی په وړاندي هيڅ ارزښت او اعتبار نه لري.

دې مطلب ته د النور په سوره کي په دې الفاظو سره اشاره شوې:

/ãé‹Ï ¾ÏÎqß‘r «Ï$’‹Î) (þqãã #ŒÎ) ûüÏZÏBs÷sßJø9$# Aöqs% b%x. $yJ¯RÎ)

ÇÎÊÈ bqßsÎ=øÿßJø9$# ãNèd y7Í×¯»s9'ré&ur 4 $uZ÷èsÛr&ur $uZ÷èÏJy™ (#qä9qà)tƒ br& óOßgoY÷t/

النور: ٥١

يقناً کله چي مؤمنان د الله او د ده د رسول لوري ته د دې لپاره وبلل شي چي د دوی تر منځ پرېکړه وکړي، نو د دوی وينا له دې پرته بل څه نه وي چي وايي: وامو ورېده او اطاعت مو وکړ، او همدا ډله بريالي دي.

يعني د واقعي مؤمنانو قول او وينا په هغه وخت کي چي د الله او پيغمبر لوري ته په دې خاطر وبللی شي چي د دوی په منازعاتو او مشاجراتو کي حکم وکړي داسي وي: سمعنا وَ أطعنَايوازي دغه خلک به فلاح او بريا ترلاسه کوي.

وروسته فرمايي:

brãÍ¬!$xÿø9$# ãNèd y7Í×¯»s9'ré'sù çmø)Gtƒur ©!$# |·÷‚tƒur ¼ã&s!qß™u‘ur ©!$# ÆìÏÜãƒ `tBur

ÇÎËÈ

النور: ٥٢

او چا چي د الله او د هغه د پيغمبر اطاعت وکړ او ترې ووېرېدو، نو همدغه کسان بريالي دي.

گورئ چي له الله تعالی نه وېره او تقوی درلودل او د الله او د هغه د پيغمبر اطاعت، د کاميابۍ او بري عوامل دي.

دوستي او دښمني د الله لپاره

په الله باندي د ايمان بله تقاضا دا ده چي د انسان مينه او دوستي به هم د الله لپاره وي او دښمني، کرکه او بغض به ئې هم د الله لپاره وي. يعني الحب في الله و البغض في الله: محبت د الله تعالی لپاره او د الله په لار کي او دښمني، بغض، کرکه او عداوت د الله په لار کي او د الله لپاره، دا مطلب هم د قرآن عظيم الشأن د ګڼ شمېر آيتونو په ترڅ کي ، د ايمان د غوښتنې او تقاضا په توګه معرفي شوی، لکه چي راځي:

Š$m ôB šc rŠ!qãÌ•Å F $Üqx$r « $Î šc qãÏ$ã$Y% ß$Å ž

÷ Ó§R°q=Ž) ÷ Nèd䪯$Yö ÷ Nèd䪯$/#ä (þqçÛ2 öqr ¼ãqß ‘r ®!$

ç÷B 8yrãÎ Nèd‰ƒr `»J†M$Ïãöqè ’Î = FŸ2 7 Í»9ré Nåž•Ït ã

š_ Â ‘ $g‹Ï ûïÏ$Î» z ãgR‹F $$Ô6B `Ï “ ÌøgB M»Z_ Ó§èÅÏôãr

Nèd « $ >“ÌÏm bÎ w& « $Ü “Ïm 7 Í»9ré ç÷ã (qÊ ‘r Nåjã ª! $

ÇËËÈ bqßs Î=øÿßJø9$

المجادله: ۲۲

هغه قوم چي په الله او په آخرت ئې ايمان وي هيڅکله داسي ونه مومې چي

له هغه چا سره دوستي وکړي چي له الله او د هغه له پیغمبر سره ئې دښمني کړې وي، که څه هم دا د دوی پلرونه وي، زامن ئې وي، وروڼه ئې وي او خپلوان ئې وي، همدغه کسان دي چي الله د دوی په زړونو کي ایمان ثبت کړی او په خپله روح (غیبي فیض) سره ئې د دوی مرسته کړې، هغوی به داسي جنتونو ته داخل کړي چي (د ونو او بنګلو" لاندي ئې نهرونه بهېږي، په هغه کي تلپاته، الله له دوی راضي شوی او دوی له الله راضي شوي، همدغه کسان د الله حزب دئ، "د الله د حزب غړي دي" یقیناً د الله حزب بریالی دئ

دلته د الله د حزب د غړو خصوصیات او مواصفات ښودل شوي چي دا دي: له هغه چا سره دوستي نه کوي چي د الله او د هغه له پیغمبر سره ئې دښمني کړی وي که څه هم هغه د دوی پلرونه وي، زامن ئې وي، وروڼه ئې وي او خپلوان ئې وي.

د المائدې په سوره کي راځي چي:

Ðè «‍ $ >‍ ‍ "m bîù ‌(q2B#ä ûïï%©!$# ¼ã&qß‘r ©!$# AqG/ `Br

ÇÎÏÈ bqç7Î»óøù$# المائده: ۵۶

او څوک چي له الله او د ده له پیغمبر او مؤمنانو سره دوستي کوي نو بې شکه چي همدا د الله حزب غالب دئ.

دلته د الله تعالی مؤمنو بندګانو ته د حزب الله نوم ورکړی شوی، او ویل شوي: د الله تعالی حزب له هغو کسانو جوړ شوی چي دوستي ئې

يوازي له الله تعالى، د ده له پيغمبر او مؤمنانو سره وي، دا حزب فاتح او غالب دئ او الله تعالى ئې د غلبې ذمه وار.

د التوبة په سوره كي همدا مطلب په دې الفاظو راغلى:

šc râûÇÛ/ ‹Ù è/ ãŠÏÎr& ÇÛõŠÈ è/ ãΑŸÒsÛ3ÏJø9$#r bqãÒÏsÛ3ÏJø9$#r

šc qèŠÏãr ø4=Á9$#šc qßŠÉ)ãr Ì3ZßJø9$#Çã bööqg÷Ztr Å∃rã÷èJø9$$Î/

®$Îb) ª! $#ÞOßgçHxq÷Žy™ 7 Í×¯»s9'ré& ÿ¼ã&s!qß™u‘r ®$#šc qãŠÏÜãr o4.“9$#

ÇÐÊÈ ÒOŠÅ3ym îƒÍ•tã التوبه: ٧١

باايمانه نارينه او ښځې، ځيني ئې د ځينو نورو دوستان دي، په معروف امر كوي، له منكر نه ممانعت كوي، لمونځ قائموي، زكات وركوي او د الله او د هغه د پيغمبر اطاعت كوي، همدا كسان دي چي ډېر ژر به الله په دوى رحم وكړي، يقيناً چي الله باحكمته عزتمن دئ.

دا آيت موږ ته لاربښوونه كوي چي د مؤمنانو ترمنځ به تل د دوستۍ او ولايت، د يو بل نه د دفاع او حمايت او د يوه بل مرستي ته د راوړاندي كېدلو تعلق وي.

قرآن فرمايي چي هره انساني ډله د خاصو اخلاقي او فكري مواصفاتو پر بنسټ جوړېږي، لكه څنگه چي د مؤمنانو ترمنځ به د دوستۍ او مينې اړيكي وي، همدا راز به د منافقينو د ټولگي ترمنځ خاص روابط وي، منافقين به د يو بل په څنگ كي وگورئ:

šc rããÛ{ ‹Ù è/ .`Ë OğãÒ è/ ãM»)ÿ»Y3ß# bqãÿ»Z3ß$

{qÝ šÑãŸ‰ƒ šc qãÒ î{y/ r Å rãè‹J3ß$Çã šc ö‹}r Ì 6 Z3ß$Î

ÇÏÈ šc qàÅ »ÿ3ß$Ñè ûüÉ)ÿ»Y3ß$Žc ‚ ÑãÅ^ù ©$

منافقین ځیني د ځینو نورو له ډلي څخه دي، د منکر سپارښتنه کوي، له ښېګڼو نه مخنیوی کوي، خپل لاسونه (د خیر له کار او د مال له انفاق نه) بندوي، دوی خدای هېر کړی او خدای دوی هېر کړي، یقیناً چي منافقین فاسقان دي.

ګورئ چي د منافقینو تر منځ د دوستۍ اړیکي نشته، هسي د یوې ډلي غړي دي، نفاق او منافقت سره یوځای کړي دي، د دوی ترمنځ د ولایت هغه رابطه نشته چي د مؤمنانو ترمنځ وي، دا ځکه چي منافق یو غرضي انسان وي، هغه له هیچا سره داسي اړیکي نه ساتي چي په اخلاص او صداقت ولاړي وي، د خپل ملګري مرسته وکړي، حمایت ته ئې راوړاندي شي او د ده په خاطر کوم خطر ومني، که څه هم هغوی د یوه صف او ټولګي غړي دي خود هغوی ترمنځ د ولایت او دوستۍ رابطه نه وي.

همدا راز کافران هم ځیني د ځینو نورو اولیاء دي:

... ÇÙ è/ ãŠÏ‹r& ÑãÕ è/ {rãÿ. ûïÏ%©$ الانفال:۷۳

او کافران ځیني د ځینو نورو اولیاء دي.

همداراز قرآن فرمایي چي ظالمان هم ځیني د ځینو نورو دوستان دي

او د هغوی مرسته کوي، يوازي د منافقينو ترمنځ د دوستۍ او و لايت رابطه نشته، د يو بل په څنګ کي وي، د يوه صف او د يوې ډلي غړي وي خو د هغوی ترمنځ دوستي نشته او يو د بل اولياء نه دي.

قرآن عظيم الشأن فرمايي:

Ó9r ÑãZÏB ‡r%g»_ ûïÏ%G$ª! $Ä-è ƒ $B9r ‡qãŽê b‹ OÓéÅm Ô&

ª! $# ¨ zf ‹Ïr ûüÏZÏB÷sßJø9$# ûÏr ¾ÏÎqß™‘ ŸŵWr «! $# ÈbrŠ `ÏB ‡räÏ‚, Gƒ

ÇÊÏÈ šc qè=yJ÷ès? $JÎ/ 7ŽÎ6yz   التوبه:۱۶

آيا ګمان مو کړی چي همداسي به پرېښودی شئ، حال دا چي تراوسه الله ستاسو هغه کسان نه دي معلوم کړي چي جهاد ئې کړی او له الله او د ده له رسول او مؤمنانو نه پرته ئې د اسرارو بل محرم ځانته نه دی غوره کړی. او الله ستاسو له کړو وړو ښه خبر دئ.

تر څو چي الله جل شأنه د مؤمنانو په ډلي کي دغه کسان نه وي تفکيک کړي، مجاهدين ئې نه وي معلوم کړي او هغه ئې نه وي بېل کړي چي له الله تعالی، د هغه له پيغمبر او له مؤمنانو نه پرته بل څوک د پټ دوست په توګه نه نيسي، ګمان مه کوئ چي الله جل شأنه به تاسو همدغسي خپلي مخي ته پرېږدي او له ابتلاءاتو او آزموينو سره به مو مخامخ نه کړي!!

پيغمبر عليه السلام فرمايي:

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا تدخلون الجنة حتى تؤمنوا ولا تؤمنوا حتى تحابوا أولا أدلكم على شيء إذا فعلتموه تحاببتم؟ أفشوا السلام بينكم. رواه مسلم

له ابوهريره رضی الله عنه روایت دئ چي رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: جنت ته به داخل نه شئ تر څو ایمان را نه وړئ او ایمان به مو و نه منل شي تر څو له یوه بل سره مینه او محبت و نه لرئ، آیا داسي څه دروښیم چي په کولو سره به ئې په تاسو کي مینه او محبت راپیدا کېږي؟ په خپلو منځونو کي سلام خور او عام کړئ.

یعني الله جل شأنه به ستاسو ایمان په هغه صورت کي قبلوي چي په خپلو منځونو کي مو مینه او محبت وي، چي همدا د ایمان تقاضا ده او د همدې په وجه به جنت ته ځئ.

ابوهریره رضی الله عنه روایت کوي چي رسول الله صلیالله علیه وسلم وفرمایل:

عن أبي هريرة: عن النبي صلى الله عليه وسلم أن رجلا زار أخا له في قرية أخرى فأرصد الله له على مدرجته ملكا فلما أتى عليه قال أين تريد ؟ قال أريد أخا لي في هذه القرية قال هل لک عليه من نعمة تربها ؟ قال لا غير أني أحببته في الله عز وجل قال فإني رسول الله إليک بأن الله قد أحبک كما أحببته فيه. رواه مسلم

یو کس د خپل داسي ورور لیدو ته ولاړ چي د الله لپاره ئې له هغه سره ورورى وه او په بل کلي کي اوسېدو، نو الله د ده د ورتلو په لار کي یوه

فرشته ولېږله، کله چي هلته ورسېدو ورته وئې ویل: چېري د تلو اراده لرې؟ وئې ویل: په دې کلي کي مي د خپل یوه ورور د "لیدو" اراده کړې "فرشتې " وویل: آیا له هغه کس سره دي کوم نعمت "لکه مال ، زمکه ، او بل څه" دی چي پالنه ئې کوې؟ وئې ویل: نه "هیڅ څه مو ترمنځ نشته" مګر دا چي زه د الله لپاره له هغه سره مینه لرم، فرشتې ورته وویل: زه د الله استازی یم، چي ستا په لوري "له دې زړي سره راغلی یم چي" یقیناً الله جل شأنه له تا سره داسي مینه ساتي لکه په تا چي د ده لپاره هغه کس ګران دئ.

په بل حدیث کي راځي:

ان رسول الله صلی الله علیه وسلم خرج علی حلقة من أصحابه فقال ما أجلسكم قالوا جلسنا نذكر الله عز وجل ونحمده علی ما هدانا للإسلام ومن علینا بک قال آلله ما أجلسكم الا ذلک قالوا آلله ما أجلسنا الا ذلک قال أما اني لم استحلفكم تهمة لكم وانه أتاني جبریل علیه السلام فأخبرني ان الله عز وجل یباهي بكم الملائكة.

رسول الله صلی الله علیه وسلم د خپلو یارانو په یوې حلقې او ډلي راووت او وئې ویل: څه شي سره یو ځای کښېنولي یاست؟ وئې ویل: ناست یو الله یادوو او د ده شکر ادا کوو چي موږ یی د اسلام په لوري هدایت کړو او په موږ ئې پېرزوینه وکړه، وئې فرمایل: آیا واقعاً همدا د الله ذکر او خاطر سره راغونډ او یوځای کښېنولي یئ؟ وئې ویل: په الله قسم چي موږ نه یو کښېنولي مګر همدې شي، وئې فرمایل: ما د دې لپاره قسم درنکړ چي

تاسو ته کوم تهمت (راجع کوم) خو ما ته جبرئیل راغی او دا خبر ئې راکړ چي يقيناً الله د فرشتو په وړاندي په تاسو فخر کوي.

همدا راز فرمايي:

الرجل على دين خليله فلينظر احدكم من يخالل.

هر سړی د خپل دوست په دين وي، نو ستاسو هر يو دي وګوري چي له چا سره دوستي کوي.

همدا راز د هغو کسانو د اوچت او لوړ مقام په اړه فرمايي چي د الله لپاره يو له بل سره مينه ساتي:

عن أبي زرعة بن عمرو بن جرير أن عمر بن الخطاب قال: قال النبي صلى الله عليه وسلم "إن من عباد الله لأناسا ما هم بأنبياء ولا شهداء يغبطهم الأنبياء والشهداء يوم القيامة بمكانتهم من الله تعالى" قالوا يارسول الله تخبرنا من هم؟ قال: "هم قوم تحابوا بروح الله، على غير أرحام بينهم ولا أموال يتعاطونها فو الله إن وجوههم لنور وإنهم على نور لا يخافون إذا خاف الناس ولا يحزنون إذا حزن الناس وقرأ هذه الآية: ألا إن أولياء الله لا خوف عليهم ولا هم يحزنون.

يقيناً چي د الله له بندګانو نه ځيني داسي دي چي که څه هم نه انبياء دي او نه شهداء، خو د قيامت په ورځ به حتى انبياء او شهداء پدوی غبطه کوي، د هغه مقام او منزلت په وجه چي د الله په خوا کي به ئې لري. صحابه وو وويل: يا رسول الله! موږ پوه کړه چي دوی څوک دي؟ وئې فرمايل: دا هغه ډله ده چي په الهي فيض او پېرزويني سره ئې يوه له بل سره مينه ساتله،

پرته لدې چې د دوی ترمنځ د خپلوۍ اړیکي وي او پرته له دې چې د دوی ترمنځ د مال د راکړې ورکړې معامله وي "یوازي په الله ایمان په خپلو منځونو کي سره نږدې کړي او له یوه بل سره مینه لري" په الله قسم چې د دوی مخونه به د نور په شان وي او دوی به په نور او رڼا وي، کله چې خلک وېرې اخستي وي دوی به نه وېرېږي او کله چې خلک غمجن شي دوی به نه غمجن کېږي او بیائې دا آیت تلاوت کړ: پوه شه چې یقیناً د الله دوستان داسي دي چې نه پر دوی خوف او وېره شته او نه به دوی غمجن شي.

په حدیث قدسي کي راځي چې الله جل شأنه فرمایي:

وجبت محبتي للمتحابین في و المتجالسین في و المتزاورین في و المتباذلین في. رواه احمد

زما محبت هغه چا لره واجب او لازم شو چې په خپلو منځونو کي زما لپاره مینه او محبت ساتي او زما لپاره په خپلو منځونو کي سره کښیني او زما لپاره یو د بل زیارت او لیدلو کتلو ته درومي او زما په خاطر یو د بل لپاره بذل کوي، قرباني ورکوي او خپل مال لګوي.

یعني د چا چې دا څلور صفات وي د هغوی لپاره زما محبت واجب شوی دئ، زه به له هغه چا سره مینه او محبت ساتم چې: زما لپاره خپلو منځونو کي مینه ساتي، خپلو منځونو کي ناسته ولاړه لري، یو د بل زیارت او لیدلو ته ځي او زما په خاطر په خپلو منځونو کي مالونه لګوي، هدیه او تحفه ورکوي او یو خپل مال بل ته ورکوي. د چا تر منځ چې همدغه تعلقات وي الله جل شأنه خپل محبت هغوی لره لازم کړی، الله جل شأنه دی موږ

له همدې ډلي څخه وګرځوي.

سُبْحَانَکَ اللّهُمّ وَبِحَمْدِکَ، أشهد أن لاَ إِلٰهَ إِلاّ أَنْتَ
أَسْتَغْفِرُکَ وَأَتُوبُ إِلَيْکَ